

บทที่ 2

แนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการพัฒนาเมืองและชุมชนเมืองสุโขทัย-ลพบุรี เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน ได้นำแนวความคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

- 2.1 ความหมายของพรมแดนหรือชายแดน
- 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพรมแดนหรือชายแดน และเมืองชายแดน
- 2.3 ลักษณะพิเศษของเมืองชายแดน
- 2.4 ความหมายและนิยามสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- 2.6 นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของพรมแดนหรือชายแดน

Prescott (1965 อ้างถึงใน อัญญา ตรินทรเวช, 2541: 14) ได้นิยามคำว่า "เขตแดน" (Frontier) และ "ชายแดน" (Border) ว่ามีความหมายเหมือนกัน กล่าวคือ พรมแดนการเมือง (Political Frontier) เป็นดินแดนที่ตั้งอยู่บริเวณเขตแดนระหว่างประเทศที่ทั้งสองประเทศนั้น ยังไม่กำหนดแน่นอนว่าบริเวณนั้นเป็นพื้นที่ของใคร ทั้งนี้เนื่องจากการปักปันเขตแดนยังไม่สมบูรณ์ บริเวณดังกล่าวจึงถือได้ว่าอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลง (Transitional Zone) พรมแดนการเมือง มักเป็นพื้นที่ที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจต่ำ ขาดความปลอดภัย มีการตั้งถิ่นฐานที่เบาบาง ทั้งนี้เพราะสภาพทางกายภาพของบริเวณพรมแดนมักจะเป็นพื้นที่ทะเลทราย ภูเขา แม่น้ำ หรือพื้นที่ ป่าไม้ เป็นต้น

พรมแดน (Boundary) เป็นองค์ประกอบสำคัญของรัฐ โดยมีการกำหนดแน่นอนกว่าชายแดน เพราะเป็นสิ่งที่กำหนดขอบเขตอาณาเขตของรัฐ โดยมีเส้นพรมแดน (Boundary Line) เป็นแนวกำหนด อาจเป็นแนวท่งหญ้าหรือป่าไม้ที่ตัดโล่ง และมีเครื่องหมายปักปันเขตแดนให้เห็น หรือถ้าไม่มีกำหนดลงไปก็เป็นการยอมรับให้เป็นลายลักษณ์อักษร มีเงื่อนไขไว้ในสนธิสัญญาระหว่างกัน ส่วนเขตพรมแดน (Boundary Zone) นั้น เป็นเขตแดนที่ติดต่อกันระหว่างสองประเทศที่กว้างพอที่จะอยู่อาศัยได้

ส่วนคำว่า "เขตแดนระหว่างประเทศ" นั้น จะปรากฏขึ้นก็ต่อเมื่อการปักปันเขตแดนได้กระทำลงไปแล้ว เขตแดนระหว่างประเทศมักยึดเอาตามสันปันน้ำ สันเขา หรือตามลักษณะทางกายภาพอย่างอื่น หรืออาจจะใช้ลักษณะความแตกต่างทางด้านสังคม วัฒนธรรมมาเป็นเครื่องแบ่งก็ได้ ทั้งนี้ก็แล้วแต่ความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่นั่นเอง

จึงสรุปได้ว่า พรมแดนหรือเขตแดนนั้นเกิดขึ้นก่อนเขตแดน และมีลักษณะที่เป็นโซน (Zone) ในขณะที่เขตแดนนั้น มีขึ้นหลังจากที่มีการปักเขตแดนแล้ว โดยเขตแดนจะทำหน้าที่เป็นจุดสิ้นสุดของอำนาจอธิปไตย หรืออำนาจการปกครองของรัฐ มีลักษณะเป็นเขตแนวไม่ใช่เป็นโซนแต่อย่างใด

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพรมแดนหรือชายแดน และเมืองชายแดน

ตามหลักพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศ ดินแดนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นรัฐ และภายในอาณาเขตล้อมรอบดินแดนแห่งนั้น รัฐสามารถใช้อธิปไตยได้อย่างเต็มที่ แนวเส้นล้อมรอบดินแดนดังกล่าว ซึ่งแยกดินแดนของประเทศหนึ่งออกจากดินแดนของอีกประเทศหนึ่ง หรือดินแดนที่ไม่มีเจ้าของ เรียกว่า “แนวเขตแดน” หรือ “แนวพรมแดน” ซึ่งตรงกับคำว่า “Boundary Line” และโดยปฏิบัตินั้นมีเขตแดนและบูรณาภาพเหนือดินแดนตน ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

การกำหนดพรมแดนอาจแบ่งเป็น 4 วิธี คือ (สาวิตรี ลาภาวัลย์, 2540: 9)

(1) ตามลักษณะทางกายภาพ เช่น แนวเทือกเขา แม่น้ำ ชายฝั่งทะเล ทะเลสาบ ทะเลทราย หนอง หรือบึง เป็นแนวกำหนด

(2) ตามลักษณะทางวัฒนธรรม เป็นพรมแดนที่แบ่งเขตประชากรที่ต่างเชื้อชาติ หรือต่างศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณี

(3) พรมแดนที่ใช่วัตถุเป็นหลักหรือพรมแดนประวัติศาสตร์ เป็นพรมแดนที่ถือตามหรือยังทั้ง ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ของพรมแดนเก่าไว้ เช่น ลักษณะของตัวอาคารบ้านเรือน ศิลปวัตถุที่เป็นสถาปัตยกรรมประจำ หรือสัญลักษณ์ประจำของชาตินั้นๆ

(4) พรมแดนเลขาคณิต มี 3 ลักษณะ คือ

- ตามแนวละติจูด ลองจิจูด
- ตามแนวเส้นตรงเชื่อมระหว่างจุดสองจุดที่กำหนด มักเป็นเส้นเฉียง
- กำหนดโดยถือตามส่วนโค้งของวงกลม

สำหรับการแบ่งเขตแดนทางบกในทางปฏิบัติมักใช้ภูเขาหรือแม่น้ำเป็นเส้นเขตแดนธรรมชาติ เช่น เทือกเขาพนมดงรัก พนมรัก พนมฉัตร เป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับกัมพูชา แม่น้ำโขง เป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับลาวทางภาคอีสาน เป็นต้น เส้นเขตแดนธรรมชาตินี้ หากไม่มีสัญญาหรือความตกลงเป็นอย่างอื่น ให้ถือสันปันน้ำของภูเขา (Watershed) หรือเส้นกึ่งกลางน้ำลึกของแม่น้ำที่ใช้เรือเดินได้ (Thalweg) หรือใช้เส้นกึ่งกลางลำน้ำในกรณีที่ใช้เรือเดินไม่ได้ ส่วนในที่ราบ ก็อาศัยเส้นที่ลากเชื่อมระหว่างจุดต่างๆ โดยมีเครื่องหมาย เช่น หลักหิน หรือสิ่งถาวรอื่นๆ ในภูมิประเทศเป็นเครื่องกำหนด (สมพงษ์ ชูมาก, 2533)

ปัญหาเขตแดน เป็นปัญหาหนึ่งที่สามารถก่อให้เกิดการโต้แย้งกันอย่างรุนแรงได้ โดยเฉพาะในกรณีที่รัฐเคยเป็นอาณานิคมมาก่อน ในเชิงเดียวกัน แรงกดดันจากลัทธิอาณานิคมต่อเสถียรภาพ

ทางด้านชายแดน ก็อาจก่อให้เกิดความไม่แน่นอนขึ้นในกระบวนการการสร้างชาติของรัฐที่มีได้ตกเป็นอาณานิคมด้วย

ประเทศไทยตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นด้วย แม้ว่าไม่เคยเป็นอาณานิคมของชาติใด แต่ก็ได้พ้นจากแรงกดดันในเรื่องนี้ โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 19 และ 20 การที่ประเทศเพื่อนบ้านของไทย เช่น ลาว พม่า กัมพูชา และมาเลเซีย ได้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อปัญหาเรื่องดินแดน โดยเฉพาะในแง่เขตแดนและสนธิสัญญาที่ไม่เสมอภาคต่างๆ อันเป็นผลถึงการกำหนดเขตแดนของประเทศไทยเองด้วย (ชัยโชค จุลศิริ วงศ์, 2533)

พื้นที่ของชุมชนเมืองที่มีขอบเขตติดต่อกับพรมแดนของประเทศที่มีลัทธิการปกครองต่างกัน ย่อมมีทั้งข้อได้เปรียบและเสียเปรียบในด้านที่ตั้ง อันจะเกิดปัญหาด้านความมั่นคงของประเทศเป็นสำคัญ ซึ่งจะเป็นปัญหาและข้อจำกัดในการวางแผนพัฒนาชุมชนชายแดนที่สำคัญประการหนึ่ง ปัญหาเหล่านี้เกิดจาก

- (1) ดำเนินการด้านการเมืองภายในประเทศ
- (2) ดำเนินการด้านการเมืองภายนอกประเทศ
- (3) สถานการณ์ทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน
- (4) การดำเนินการด้านเศรษฐกิจภายในประเทศ

นอกจากนี้สภาพบริเวณชายแดนเกือบทุกพื้นที่จะมีสภาพภูมิประเทศเป็นเขตทุรกันดารยากแก่การเข้าถึงของเจ้าหน้าที่ จึงมักจะถูกใช้เป็นที่หลบซ่อนและแสวงผลประโยชน์ รวมถึงการดำเนินการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนหรือขบวนการผิดกฎหมาย ขบวนการก่อการร้ายหรือกบฏ ทั้งที่มีเป้าหมายดำเนินการต่อประเทศไทยและต่อประเทศเพื่อนบ้าน อีกปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนคือ ปัญหาชนกลุ่มน้อยที่มีปัญหาในเรื่องของเชื้อชาติ วัฒนธรรมและภาษา ปัญหาการลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายรวมทั้งปัญหาผู้อพยพลี้ภัย

อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่เกิดขึ้นบริเวณชายแดนในปัจจุบันได้ลดน้อยลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง และการเจรจาสันติภาพของประเทศเพื่อนบ้านในแถบอินโดจีน บริเวณชายแดนที่เป็นชุมชนได้กลายมาเป็นตลาดการค้าชายแดนในหลายๆ พื้นที่ โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นเทศบาล ซึ่งมีทรัพยากรและความสามารถในการให้บริการก็จะเป็นศูนย์กลางการบริการของชุมชนโดยรอบ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคของรัฐบาล (กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ, 2541: 17-19)

บังเอิญ เจริญสุข (2532: 24-25) ได้กล่าวถึงผลการศึกษารายชื่อของ Rai Bala และ Gopal Krishan ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง Urbanization in Border Region : A Case Study of India's Border Districts Adjoining Pakistan เมื่อปี พ.ศ. 2524 โดยได้กล่าวถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนเมืองชายแดนไว้ว่า ธรรมชาติและระดับความสำคัญของพรมแดนนานาชาติจะขึ้นอยู่กับอายุของพรมแดน ลักษณะ

ภูมิภาคที่ถูกแบ่งแยกออกจากกัน และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสอง Bala และ Krishan ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า การเจริญเติบโตของชุมชนเมืองบริเวณชายแดนนั้น จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ชายแดนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อประเทศทั้งสองมีความขัดแย้งกันแล้ว จะทำให้นักลงทุนด้านอุตสาหกรรมใหม่ๆ ไม่น่าสนใจในความปลอดภัย ในทำนองเดียวกัน นักธุรกิจการค้า บริการ หรือแม้กระทั่งการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนบริเวณชายแดนก็จะชะงักลง ส่วนนักลงทุนเก่าแก่ที่มีกิจการอยู่ในบริเวณนั้นก็พยายามหาที่ตั้งแห่งใหม่ที่มีความปลอดภัยกว่า จึงส่งผลกระทบต่อให้เกิดการไหลเวียนของเงินทุนพร้อมกับการอพยพของผู้ใช้แรงงานออกจากพื้นที่ชายแดนนั้น กิจการต่างๆ ในเมืองจึงชะงักลงเพราะไม่สามารถจะขยายพื้นที่บริการ (Service Zone) เข้าไปยังบริเวณชายแดนของอีกประเทศหนึ่งได้ ลักษณะการหลุดตัวของชุมชนเมืองนั้น เมืองใหญ่จะหลุดตัวมากกว่าชุมชนขนาดเล็ก และเมืองอุตสาหกรรม (Industrial Town) จะขยายตัวช้ากว่าเมืองการค้า (Trade Town) วิฤตติการณ์เกี่ยวกับชายแดนจะมีผลกระทบมากหรือน้อยนั้น ขึ้นอยู่กับระยะห่างจากเขตแดน เมืองที่ตั้งอยู่ใกล้เขตแดนย่อมได้รับผลกระทบมากกว่าเมืองที่อยู่ในรัศมีที่ไกลออกไป

อาแว ผุดาหา (2528) ได้ทำการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาเมืองชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลสุโงโก-ลก มีตำแหน่งที่ตั้งในภูมิภาคที่มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย มีลักษณะพิเศษทางด้านสังคมวัฒนธรรม กล่าวคือ ภูมิภาคนี้เป็นที่อยู่อาศัยของประชากรที่มีลักษณะทางสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นชนกลุ่มใหญ่ของสังคม โดยชี้ให้เห็นว่าชุมชนเทศบาลตำบลสุโงโก-ลก มีลักษณะการใช้ที่ดินที่พัฒนาขึ้นโดยเอกชนเป็นหลัก มีการขยายตัวทางด้าน การบันเทิง เรืองรมย์เป็นส่วนใหญ่ โดยอาศัยความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง ความแตกต่างด้านเศรษฐกิจระหว่างไทยกับมาเลเซีย ลักษณะทางสังคม วัฒนธรรม ความปลอดภัย ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดีต่อกัน และผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการวางแผนโดยเน้นให้มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติและวัฒนธรรมในบริเวณลุ่มแม่น้ำสุโงโก-ลกเป็นส่วนประกอบ ส่วนชุมชนสุโงโก-ลกทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางด้านแหล่งบันเทิง เรืองรมย์ กิจกรรมกลางคืน และกิจกรรมการค้าบริการที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยว โดยมีการควบคุมที่เหมาะสม

เจษฎา สุวัตติ (2538) ได้เสนอวิทยานิพนธ์ เรื่องแนวทางการพัฒนาเมืองหนองคาย เพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพไทย-ลาว จากกรณีศึกษาพบว่า ผลกระทบของสะพานมิตรภาพที่มีต่อเมืองหนองคายในระดับต่างๆ ทั้งในระดับเมืองและระดับภูมิภาค พอที่จะสรุปได้ว่า เมืองหนองคายจะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสะพานมิตรภาพแห่งนี้เป็นอย่างมาก จากการที่เมืองหนองคายมีบทบาทและหน้าที่ของเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกันในหลายระดับ ตั้งแต่ระดับเมืองจนถึงระดับนานาชาติ เมืองหนองคายได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ อย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลา ซึ่งได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาเมืองหนองคาย เพื่อรองรับผลกระทบจากสะพานมิตรภาพภายใต้เงื่อนไขของเวลาและขีดจำกัดทางด้านข้อมูล เท่าที่จะมีหลักฐานยืนยันเพียงพอที่จะพิสูจน์ให้เห็นได้ในทางกายภาพว่าจะเกิด

ขึ้นอย่างแน่นอนเท่านั้น ส่วนผลกระทบจากสะพานมิตรภาพที่จะเกิดขึ้นกับเมืองหนองคายแต่ไม่มีหลักฐานยืนยันว่าเกิดขึ้นอย่างแน่นอนหรือไม่นั้น ยังคงมีอยู่อีกมาก อันได้แก่

- จำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มมากขึ้น นั้นหมายถึงความต้องการใช้ระบบสาธารณูปโภค และระบบโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานที่เพิ่มสูงขึ้น ความต้องการน้ำใช้ ปริมาณน้ำเสีย และปริมาณขยะที่จะเพิ่มมากยิ่งขึ้น เมืองหนองคายจะดำเนินการจัดการอย่างไรกับสิ่งต่างๆ เหล่านี้

- รูปแบบการเดินทางของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหลังจากการเปิดใช้สะพานมิตรภาพแล้ว นักท่องเที่ยวชาวไทยซึ่งมีมากกว่าร้อยละ 80 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมดของเมืองหนองคาย มีแนวโน้มที่จะเดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคลและรถโดยสารนำเที่ยวมากขึ้น เมืองหนองคายและสถานที่ท่องเที่ยวของเมืองหนองคายจะมีความสามารถในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเพิ่มขึ้นได้หรือไม่

สาวิตรี ลาภาวัลย์ (2540) ได้ทำการศึกษาและเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนเมืองชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเบตง โดยได้ทำการศึกษาใน 2 ระดับ คือ ระดับภูมิภาค และระดับชุมชน โดยผลการศึกษาทั้งสองระดับ แสดงให้เห็นว่า เมืองเบตงเป็นเมืองที่มีความได้เปรียบในด้านที่ตั้งที่ติดชายแดน เป็นเสมือนประตูตอนล่างของประเทศ และมีภูมิประเทศที่สวยงาม ทั้งยังเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี อันเป็นเอกลักษณ์เด่นของชุมชน และมีบทบาทหลักในการเป็นเมืองที่ให้บริการแก่ชุมชนโดยรอบ รวมถึงชุมชนฝั่งตรงข้ามในประเทศมาเลเซียด้วย ซึ่งผู้ศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนา ดังนี้

- การวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสม
- การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างทางสังคม
- การพัฒนาเป็นเมืองศูนย์กลางการค้าบริการและการท่องเที่ยว

2.3 ลักษณะพิเศษของเมืองชายแดน

เนื่องจากเมืองสุโขทัย-โลกมีลักษณะพิเศษกว่าเมืองอื่นๆ ในส่วนที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้เมืองสุโขทัย-โลกมีการเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงที่แตกต่างจากเมืองอื่นๆ ดังนั้น ในการทำความเข้าใจ และการวิเคราะห์ ตลอดจนการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาจำเป็นต้องทำความเข้าใจในลักษณะพิเศษของเมืองชายแดนที่มีความแตกต่างไปจากเมืองอื่นๆ ดังนี้ (โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทเพื่อปรับปรุงเมืองชายแดนทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

1. เมืองชายแดนจะเปรียบเสมือนประตูทางบกหรือทางน้ำของประเทศ และเมืองชายแดนที่มีจุดผ่านแดนดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นประตูการค้าคมนาคมทางบกหรือทางน้ำระหว่างประเทศ แต่จะไม่พบลักษณะพิเศษเช่นนี้กับการคมนาคมทางอากาศ เพราะการตั้งสนามบินนานาชาติไม่จำเป็นต้องขึ้นกับความ เป็นเมืองชายแดน ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะพบในหลายๆ เมืองในประเทศไทย รวมทั้งเมืองสุโขทัย-โลก ซึ่งถือได้ว่าเป็นประตูสู่มาเลเซียทางรัฐกลันตัน

2. เมืองชายแดนเป็นเมืองที่มีการค้าระหว่างชายแดน มีการส่งออกหรือนำเข้าสินค้า ไม่ว่าจะเป็นสินค้าที่เสียภาษีหรือเสียภาษี การเป็นเมืองการค้าชายแดนทำให้ต้องมีการติดต่อกับเมืองอื่น ๆ ดังนั้นเมืองชายแดนจึงมักมีการเคลื่อนไหวทางธุรกิจการค้ามากกว่าเมืองทั่วไป และเศรษฐกิจของเมืองชายแดนมักจะขึ้นอยู่กับการค้าระหว่างประเทศ โดยลักษณะดังกล่าวนี้จะพบได้ในเมืองสุโขทัย-ลก ดังได้กล่าวไปแล้วเช่นกัน

3. เมืองชายแดนเป็นเมืองที่มีการผสมผสานทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณีต่างๆ อาหารการกิน ทำให้มีความหลากหลายของวัฒนธรรมที่เป็นจุดสนใจ เป็นเอกลักษณ์ของเมืองชายแดนดังกล่าว เมืองสุโขทัย-ลกก็มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมที่น่าสนใจเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยเชื้อสายจีน จึงทำให้เมืองสุโขทัย-ลกมีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เช่น ในเรื่องของอาหารพื้นเมือง และเทศกาลประเพณีต่างๆ เป็นต้น

4. เมืองชายแดนเป็นเมืองที่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน โดยส่วนใหญ่การเคลื่อนย้ายของแรงงานมักขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างค่าแรงของทั้งสองประเทศ เช่น แรงงานมาเลเซียเข้ามาขายแรงงานในประเทศไทย หรือแรงงานไทยเข้าไปขายแรงงานในประเทศมาเลเซีย โดยลักษณะการเคลื่อนย้ายแรงงานของแรงงานในเมืองสุโขทัย-ลก ส่วนใหญ่เป็นการเคลื่อนย้ายแรงงานไทยไปทำงานในมาเลเซีย ซึ่งมีอัตราค่าจ้างสูงกว่าประเทศไทย รวมถึงการเคลื่อนย้ายแรงงานภายในประเทศ โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเหนือและอีสานเข้ามาทำงานในสถานบันเทิงเรีงมย์ในเขตเมืองสุโขทัย-ลก

5. เมืองชายแดนมักมีโอกาที่จะเป็นแหล่งที่มีการเลี้ยงกฎหมาย เช่น การเลี้ยงภาษี ศาลากร การหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย การค้ายาเสพติด และสิ่งผิดกฎหมายอื่นๆ ซึ่งมักจะก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา ทำให้ยากแก่การวางแผนพัฒนาและปรับปรุงเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการเลี้ยงภาษี ศาลากรในเขตเมืองสุโขทัย-ลก ส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร เช่น แป้งสาลี น้ำมันปาล์ม หอมหัวใหญ่ กระเทียมแห้ง และหอมแดง มูลค่ากว่า 1,500,000 บาทต่อปี (1,670,790 บาท ในปี 2543) เนื่องจากมีราคาถูกและได้รับความนิยมจากประชาชนในพื้นที่มากกว่าสินค้าจากฝั่งไทย ในด้านยาเสพติดในเมืองสุโขทัย-ลก ถือได้ว่าเป็นปัญหาร้ายแรงของเมืองในปัจจุบัน แม้ว่าจะได้มีความพยายามในการปราบปรามอย่างหนัก แต่ก็ไม่สามารถขจัดปัญหาเสพติดให้หมดไปจากพื้นที่ได้ และในส่วนของ การหลบหนีเข้าเมือง ส่วนใหญ่เป็นเพียงการลักลอบเข้ามาซื้อขายหรือขนส่งสินค้าหนีภาษีมากกว่าที่จะเข้ามาตั้งถิ่นฐานในฝั่งไทย

กล่าวโดยสรุป การเป็นเมืองชายแดนนั้นฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมักจะมีความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิด เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น นโยบายทางเศรษฐกิจ และนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ฯลฯ ก็จะมีผลกระทบต่อเมืองชายแดนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ซึ่งลักษณะของเมืองชายแดนโดยทั่วไปดังที่ได้กล่าวข้างต้น ก็เป็นลักษณะเฉพาะของเมืองสุโขทัย-ลกในฐานะเมืองชายแดนเช่นกัน

2.4 ความหมายและนิยามคำสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

Lawson and Bovy (1977: 1) กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) เป็นรูปแบบหนึ่งของการนันทนาการ ซึ่งเป็นวิธีที่ใช้เวลาว่างที่มีอยู่ในการประกอบกิจกรรมทางการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมดังกล่าวมีความผูกพันอยู่กับการเดินทาง (Travel) จากที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง โดยถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการผ่อนคลายร่างกายและจิตใจจากกิจการงานต่างๆ ซึ่งเป็นการตอบสนองความต้องการในการเปลี่ยนบรรยากาศของสิ่งแวดล้อมมนุษย์ เพื่อความสนุกสนาน รวมไปถึงการสังสรรค์ ทัศนศึกษา การกีฬา ตลอดจนการเดินทางที่ ควบคู่ไปกับธุรกิจและงานอาชีพ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2525: 4) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า เป็นการเดินทางภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดไว้เป็นสากล 3 ประการ คือ

- เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
- เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่มีค่าใช้จ่ายประกอบอาชีพหรือหารายได้

รายได้

McIntosh and Goeldner (1984 อ้างถึงใน กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ, 2541: 22) ได้สรุปว่า "การท่องเที่ยว" (Tourism) หมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ รวมทั้งกับรัฐบาลประเทศเจ้าภาพและประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรม หรือกระบวนการในการดึงดูด ด้วยการให้การต้อนรับที่อบอุ่นแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2525: 4-8) อ้างจาก World Tourism Organization ได้ให้ความหมายคำที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

ผู้เยี่ยมชมเยือน (Visitor) หมายถึง บุคคลที่เดินทางไปยังประเทศใดประเทศหนึ่ง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายโดยปกติของบุคคลนั้น ด้วยเหตุผลต่างๆ ตามแต่กรณี แต่ทั้งนี้ต้องมีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

ผู้มาเยือน แบ่งออกได้ 2 ประเภท คือ นักทัศนจร และนักท่องเที่ยว

นักทัศนจร (Excursionist) หมายถึง ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่ มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมง หรือผู้เดินทางที่ไม่ได้พักค้างคืน รวมถึงผู้โดยสารที่มาพร้อมกับเรือทัศนจรด้วย

นักท่องเที่ยว (Tourism) ได้แก่ ผู้ที่เดินทางมายังพื้นที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่ไม่ใช่เป็นการไปทำงานประจำ การศึกษา และไม่ใช่คนในท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนา ทำงานประจำ หรือศึกษา อยู่ในพื้นที่นั้น ผู้เดินทางนี้จะต้องพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง (1 คืน แต่ไม่เกิน 90 วัน) และการเดินทางนั้นมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อการใช้เวลาร่วมกันในเรื่องต่างๆ เช่น การหยุดพักผ่อนเพื่อหาความบันเทิง การบำรุงรักษาสุขภาพ การศึกษา การศาสนา และการกีฬา
- (2) เพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่างๆ การประชุมหรือสัมมนา

นักท่องเที่ยวมีจุดประสงค์ของการเดินทางที่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นจึงแบ่งประเภทของนักท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ

- (1) นักท่องเที่ยวเพื่อทำธุรกิจ (Business Tourist) หมายถึง ผู้ที่เดินทางเนื่องจากเหตุผลทางด้านธุรกิจ หรือการเดินทางเพื่อการประชุม การแสดงนิทรรศการ เป็นต้น
- (2) นักท่องเที่ยวเพื่อเหตุผลเฉพาะ (specific Tourist) ได้แก่ นักศึกษา นักแสวงบุญ และผู้เดินทางเพื่อสนองความต้องการเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่ง
- (3) นักท่องเที่ยวเพื่อใช้เวลาร่วม (Leisure Tourist) หมายถึง ผู้ที่เดินทางไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง เพื่อความพอใจหรือไม่มีเหตุผลเฉพาะ เพียงเพื่อใช้เวลาร่วมในวันหยุดเท่านั้น

นอกจากนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้กำหนดความหมายของนักท่องเที่ยว และจำแนกวิธีการจัดทำข้อมูลทางสถิติ เพื่อให้สอดคล้องกับองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization) ดังนี้

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ คือ ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย และพำนักอยู่ในประเทศไทยครั้งหนึ่งๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่เกิน 90 วัน ชาวต่างประเทศเหล่านี้จะต้องเดินทางเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์ใดก็ได้ ที่มีขึ้นมาหางานทำหรือหารายได้ในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนี้คือ

- (1) เดินทางเข้ามาเพื่อการท่องเที่ยว เยี่ยมญาติ/เพื่อน พักผ่อน การศาสนา การกีฬา การประชุม/สัมมนา การทูต ฯลฯ
- (2) เดินทางเข้ามาเพื่อประสงค์ติดต่อทางธุรกิจหรือทำการค้าขาย
- (3) เดินทางเข้ามาและออกไปกับเรือเดินสมุทรลำเดียวกันที่แวะจอด ณ ท่าเรือ และขึ้นมาค้างคืนบนบก

สำหรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางออกไปจากประเทศไทยแล้ว และเดินทางกลับเข้ามาใหม่ในการกลับครั้งที่ 2 หรือครั้งต่อไป หากแต่ละครั้งพำนักอยู่ในประเทศไทยเกินกว่า 24 ชั่วโมง ก็จะถูกรับรวมเข้าเป็นนักท่องเที่ยวอีกครั้งตามหลักเกณฑ์ที่ทุกประเทศปฏิบัติ

ส่วนผู้โดยสารที่เดินทางผ่านหรือแวะต่อเครื่องบิน ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพฯ จะไม่นับรวมเข้าเป็นนักท่องเที่ยว และผู้คนที่อาศัยอยู่ติดชายแดนไทย เดินทางข้ามแดนเข้ามาในประเทศไทย แบบเข้าเียนกลับ ก็ไม่นับรวมเข้าเป็นนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกัน

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยือนประเทศไทยนั้น ประกอบด้วยนักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือสำคัญ

2 ประเภท คือ

(1) นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือเดินทาง (Passport) คือ นักท่องเที่ยวทั่วๆ ไป

(2) นักท่องเที่ยวที่ถือหนังสือผ่านแดน (Border Pass) คือ นักท่องเที่ยวที่อยู่ติดชายแดนประเทศไทย ซึ่งเข้ามาเยือนประเทศไทย และมีสิทธิ์พำนักอยู่ในประเทศไทยได้นาน 15 วัน

นักท่องเที่ยวภายในประเทศ คือ บุคคลที่เดินทางออกจากถิ่นที่ตนพำนักอยู่ จากจังหวัดหนึ่งไปยังอีกจังหวัดหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ แต่มีใช่เพื่อเป็นการหางานทำหรือหารายได้ ทั้งนี้ได้จำแนกนักท่องเที่ยวไว้ 2 ประเภท คือ นักท่องเที่ยวประเภทค้างแรม และนักท่องเที่ยวประเภทไปเช้า-เย็นกลับ ซึ่งนักท่องเที่ยวทั้ง 2 ประเภทนี้ จะประกอบด้วย คนไทย คนต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เข้ามาเยือนประเทศไทย แล้วเดินทางท่องเที่ยวอยู่ภายในประเทศ

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว

ก. ความสำคัญของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกลไกอันหนึ่งที่สามารถยกระดับเศรษฐกิจของประเทศให้เพิ่มพูนขึ้นได้ เช่น ในแง่ของการจ้างงานของประชาชนในท้องถิ่น หรือช่วยให้ดุลการชำระเงินไม่ตกต่ำลง Robinson (1976: 30) ได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวช่วยเศรษฐกิจของชาติได้ในลักษณะที่มันจะช่วยพัฒนาและสร้างความสำคัญให้กับเศรษฐกิจในระดับภาคได้เร็วกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่น และยังช่วยยกระดับของพื้นที่โดยรอบภูมิภาคให้เกิดความสำคัญขึ้นมาด้วย นอกจากทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การท่องเที่ยวยังเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนโยบายด้านสังคม ซึ่งประโยชน์ที่สังคมจะได้รับคือ เงินจำนวนมหาศาลที่จะไหลเข้ามายังพื้นที่ด้อยพัฒนา สำหรับอุตสาหกรรมประเภทอื่นแต่มีศักยภาพสูงต่อการท่องเที่ยวเงินดังกล่าวจะอยู่ในรูปของบริการทางสังคมขั้นพื้นฐาน เช่น ระบบการคมนาคม ร้านค้า โรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับพื้นที่ที่จะได้รับการพัฒนาสำหรับการท่องเที่ยว ในขณะเดียวกันก็จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลประโยชน์ที่สำคัญอย่างหนึ่งในด้านสังคมที่การท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดก็คือการจ้างงานภายในท้องถิ่น

Young (1973: 134-137) สรุปความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจและสังคมไว้เป็น 5 ประการคือ

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศและนักท่องเที่ยวในประเทศ รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นด้วย

2. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดงานต่างๆ ขึ้นมาโดยเฉพาะงานสำหรับแรงงานประเภทที่ไม่ต้องอาศัยฝีมือและความชำนาญ (Unskilled Workers)
3. การท่องเที่ยวสามารถเป็นนโยบายหลักของการพัฒนาภาค โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างพื้นที่ที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลัก กับพื้นที่ที่ไม่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมของประเทศ
4. การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอุตสาหกรรมอื่นๆ ได้ เช่น งานหัตถกรรมต่างๆ สินค้าประเภทเครื่องหนัง เสื้อผ้า เพชรพลอย เครื่องแก้ว อาหารเครื่องดื่ม เครื่องมือเกี่ยวกับการเดินทางต่างๆ เป็นต้น
5. การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอาจส่งเสริมให้เกิดภาพพจน์ที่ดีของประเทศในสายตาคนทั้งโลก และยังทำให้บรรลุดูวัตถุประสงค์ด้านอื่นๆ เป็นอันมาก

สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวมากนั้น Villa (1971: 11-12) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อประเทศที่กำลังพัฒนาอยู่ที่ว่ามันเป็นเหมือน Invisible Export ประเภทหนึ่ง ซึ่งมีความน่าเชื่อถือกว่าสินค้าที่เป็น Primary Product เช่น สินค้าเกษตร ซึ่งมีราคาขึ้นลงตามสภาพของตลาดโลก ประเทศที่กำลังพัฒนาส่วนมากจะมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติซึ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่าย คนส่วนใหญ่ในประเทศเหล่านี้คิดว่าการท่องเที่ยวนำประโยชน์ต่างๆ มาให้ โดยเฉพาะเงินตราจากต่างประเทศซึ่งนักท่องเที่ยวนำมาเข้ามา ซึ่งนำชีวิตใหม่และงานมาสู่คนในท้องถิ่น และทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้น ที่ดินมีราคาสูงขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนที่หลากหลายบริเวณแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

ข. ระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยว (Tourism System)

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540) ได้สรุปสาระสำคัญของระบบและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีองค์ประกอบหลัก คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism Resource) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุผลซึ่งกันและกัน ความแตกต่างของแต่ละรูปแบบการท่องเที่ยวจึงอยู่ที่ความแตกต่างในแต่ละองค์ประกอบย่อย และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นนั่นเอง

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบ เกิดขึ้นได้ไปใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อนันทนาการหรือทัศนศึกษา ซึ่งอาจเป็นการใช้ประโยชน์โดยตรงและจากบริการที่เกี่ยวข้อง โดยปกติทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่ใช้ไม่มีวันหมด เพราะรูปแบบการใช้มักเป็นสัมผัสภายนอก โดยไม่มีการเคลื่อนย้ายทรัพยากรใดๆ หรืออาจมีการชดเชยได้อยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามในการท่องเที่ยวที่เป็นจริงนั้น การใช้ประโยชน์ของทรัพยากรมักมีการแปรรูปทรัพยากร และอาจไม่มีการคำนึงถึงการสูญเสียหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับระบบย่อยต่างๆ รวมทั้งผลต่อสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ในทางกลับกัน สิ่งแวดล้อมที่เป็นระบบอื่นๆ เช่น ระบบชุมชน ระบบอุตสาหกรรม ฯลฯ อาจมีผลกระทบมาสู่ระบบท่องเที่ยวด้วย ดังนั้น

การท่องเที่ยวที่ขาดระบบการจัดการที่ดีเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวที่ไม่ประสบความสำเร็จได้เลย นอกจากองค์ประกอบภายในระบบแล้ว การท่องเที่ยวยังมีสิ่งแวดล้อมสำคัญที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอีกหลายประการ เช่น สภาพทางกายภาพและระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจและการลงทุน สังคมและวัฒนธรรม องค์กรและกฎหมาย เป็นต้น ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2.1

(1) แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ จัดเป็นอุปทานการท่องเที่ยว (Tourism Supply) ซึ่ง Peters (1969: 148-149) ได้จัดหมวดหมู่ของการท่องเที่ยวออกเป็น 5 ประเภท คือ

(ก) แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attractions) ได้แก่ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อนุสาวรีย์หรือสิ่งก่อสร้างที่เก่าแก่ พิพิธพันธ์ วัฒนธรรมรูปแบบใหม่ๆ สถาบันทางการศึกษาหรือการเมือง ตลอดจนประเพณีและพิธีทางศาสนาต่างๆ

(ข) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงประเพณีต่างๆ (Traditional Attractions) ได้แก่ เทศกาลประจำชาติ ศิลปะ ทัศนกรรม ดนตรี นิยายพื้นบ้าน ชีวิตและประเพณีดั้งเดิมของชนพื้นเมืองต่างๆ

(ค) แหล่งท่องเที่ยวซึ่งแสดงถึงความงดงามในรูปแบบต่างๆ ของภูมิประเทศ (Scenic Attractions) ได้แก่ สถานที่สวยงามทางธรรมชาติ อุทยานแห่งชาติ ชีวิตสัตว์ป่า ดอกไม้และสวนไม้ประดับที่แปลกๆ ชายทะเล และแหล่งท่องเที่ยวบนภูเขา เป็นต้น

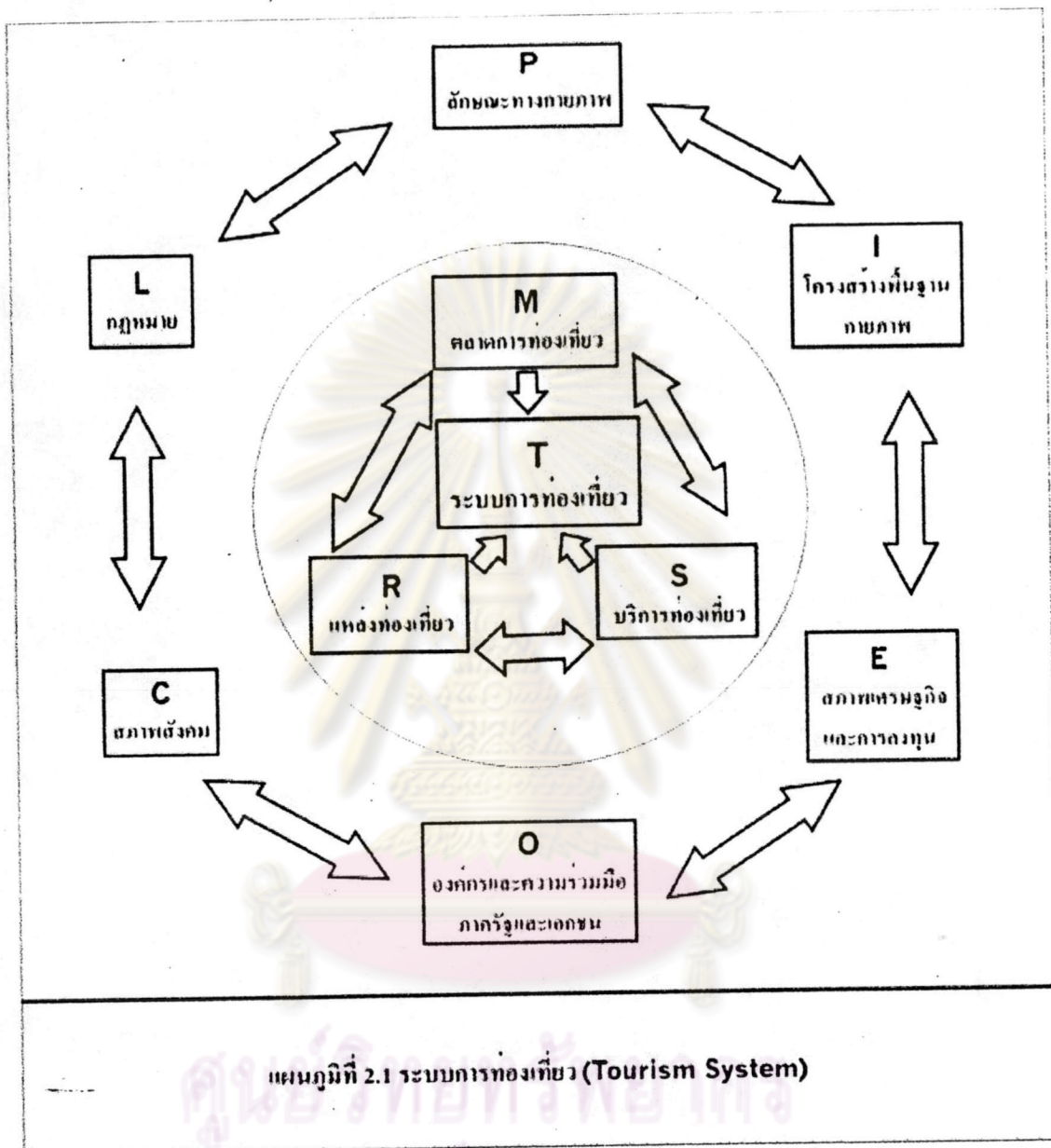
(ง) แหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิง (Entertainment Attractions) ได้แก่ การเข้าร่วมหรือเล่นกีฬาต่างๆ การแสดงในสวนสาธารณะ สวนสัตว์หรือพิพิธพันธ์สัตว์ชายทะเล โรงละครหรือโรงภาพยนตร์ ภัตตาคารร้านอาหาร ตลอดจนแหล่งบันเทิงยามค่ำคืน เป็นต้น

(จ) แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (Other Attractions) เช่น สถานพักผ่อนสุขภาพประเภทต่างๆ สถานที่ที่เป็นบ่อน้ำร้อน มีการอาบน้ำแร่ ตลอดจนสถานที่ท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวซึ่งไม่ปรากฏในที่อื่น เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ โบราณคดี และแหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่ให้ความบันเทิงนั้น จัดเป็นส่วนหนึ่งในสถานบริการนักท่องเที่ยว

(2) บริการการท่องเที่ยว

บริการที่รองรับการท่องเที่ยว เป็นอุปทานประการหนึ่งซึ่งไม่ได้เป็นจุดหมายปลายทางหลักของนักท่องเที่ยว แต่เป็นบริการที่รองรับให้เกิดความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน บริการการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย

แผนภูมิที่ 2.1 ระบบการท่องเที่ยว (Tourism System)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(3) ตลาดการท่องเที่ยว

ตลาดการท่องเที่ยวเป็นการแสดงออกของอุปสงค์ (Tourism Demand) ซึ่งมีความปรารถนาในการท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเข้าร่วมในกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และเพื่อกิจกรรมอื่นๆ (ปกติตลาดการท่องเที่ยวจะเน้นที่นักท่องเที่ยว) ซึ่งในกระบวนการจัดการได้รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาการขาย และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วย

(4) รายได้จากการท่องเที่ยว (Tourism Revenues)

คือ รายได้ที่ประเทศไทยได้รับ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในรูปของเงินตราต่างประเทศที่นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ (International Tourist) จ่ายเป็นค่าสินค้าและบริการ ไม่รวมค่าโดยสารระหว่างประเทศ

มีอีกแนวคิดหนึ่งซึ่งได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว โดยกล่าวว่าองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวมีอยู่ 3 ประการ ดังนี้คือ (ดำเนินนอก, 2533: 54-55)

(1) **สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว (Attraction)** หมายถึง สิ่งที่สามารถดึงดูด โนมน้าว ทำให้เราเกิดความสนใจและปรารถนาที่จะไปท่องเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แหล่งท่องเที่ยว (Tourism Attraction) หมายถึง พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือน ซึ่งพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวไปเยือนนั้นจะต้องเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ดังนั้นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจึงเป็นจุดๆ หนึ่งที่สำคัญของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว โดยในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว จะมีจุดที่ดึงดูดความสนใจทางการท่องเที่ยวจุดหนึ่งหรือหลายจุดก็ได้ ถ้ามีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวหลายจุด แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะมีนักท่องเที่ยวสนใจนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวมาก

สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(ก) **สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่เป็นธรรมชาติ** คือ ความงามตามธรรมชาติที่สามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ เช่น หาดทรายที่สวยงาม สภาพป่าที่สมบูรณ์ ชีวิตสัตว์ป่า เป็นต้น

(ข) **สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น** คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมาแล้วสามารถดึงดูดให้คนไปเยือนหรือท่องเที่ยวในพื้นที่นั้นๆ เช่น สิ่งก่อสร้างที่เป็นสถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด วัง เมืองโบราณที่สุโขทัย และอยุธยา เป็นต้น วิถีชีวิตจากการกระทำของคน เช่น ตลาดน้ำ ประเพณีวัฒนธรรมต่างๆ เช่น ลอยกระทง การพ้อนรำ การแห่เทียนพรรษา เป็นต้น รวมถึงกิจกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นมานั้น เช่น การแข่งกีฬา การแสดงมหรรรรมดนตรี การจัดงานเทศกาล เช่น เทศกาลอาหาร งานเทศกาลผลไม้ เป็นต้น

(2) **สิ่งอำนวยความสะดวก (Facility)** หมายถึง สรรพสิ่งทีรองรับในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อทำให้การเดินทางท่องเที่ยวเป็นไปได้โดยสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกที่ถือว่าสำคัญที่สุดคือที่พัก ไม่ว่าจะเป็นที่พักในรูปแบบใด เนื่องจากการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางจากถิ่นที่อยู่ตามปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (โดยปกติไม่ต่ำกว่า 24 ชั่วโมง) โดยไม่มีใครบังคับและเมื่อไปยังที่นั้นแล้ว

ไม่มีการประกอบกิจกรรมหารายได้ ดังนั้นในการเดินทางท่องเที่ยวจึงต้องการที่พักเพื่อค้างคืน ที่พักจึงถือเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นสำหรับนักท่องเที่ยว เรื่องต่อมาคือเรื่องอาหารการกิน จึงต้องมีร้านอาหารบริการนักท่องเที่ยว รวมไปถึงเรื่องของข้อมูลข่าวสารเพื่อการท่องเที่ยวไว้บริการนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก หรือเรื่องของการบริการนำเที่ยว เป็นต้น

(3) การเข้าถึงได้ (Accessibility) หมายถึง การไปถึงแหล่งท่องเที่ยวนั้นได้จำเป็นต้องมีการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ถ้าแหล่งท่องเที่ยวใดสามารถเข้าถึงได้ทั้ง 3 ทาง แหล่งท่องเที่ยวนั้นจะสามารถพัฒนาได้ดี

ในการท่องเที่ยวจะต้องประกอบไปด้วย 3 สิ่งดังกล่าว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการท่องเที่ยว อันได้แก่ สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ถ้าขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปก็จะไม่สามารถเกิดการท่องเที่ยวได้

ค. ประเภทของเมืองท่องเที่ยว

ตามลักษณะของเมืองในด้านทำเลที่ตั้งที่มีภูมิประเทศที่สวยงาม หรืออาจจะเป็นเมืองที่เติบโตมากับอารยธรรมอันเก่าแก่ ย่อมมีผลต่อการใช้ที่ดินและรูปแบบของเมือง ซึ่งเมืองที่มีลักษณะดังกล่าวอาจมีการใช้ที่ดินทั้งบริเวณ หรือเฉพาะบางจุดให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยว ผลจากการพัฒนารูปแบบการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับทำเลที่ตั้งของเมืองและความพิเศษของเมือง ย่อมส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน ตามหลักทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่า เมื่อมีการท่องเที่ยวภายในเมือง ย่อมมีค่าใช้จ่ายเกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดการใช้จ่ายต่อกันไปอีกหลายรอบ เมื่อพิจารณาเมืองในแง่การท่องเที่ยว อาจแบ่งเมืองตามลักษณะเด่นของเมืองออกได้เป็น 3 รูปแบบ คือ (แสงไทย นราราชภูรี, 2534)

(1) เมืองธรรมชาติ แยกออกเป็นเมืองชายทะเลและเมืองภูเขา

- เมืองชายทะเล ได้แก่ เมืองที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเล มีความสวยงามเป็นพิเศษ อันเนื่องมาจากชายหาด กิจกรรมทางน้ำ ทิวทัศน์ตามธรรมชาติ ปะการัง เช่น เมืองภูเก็ต เมืองพัทยา เป็นต้น

- เมืองภูเขา ได้แก่ เมืองที่ตั้งอยู่บนเทือกเขาหรือที่สูง มีความสวยงามเป็นพิเศษจากสภาพภูมิประเทศ และอาจรวมถึงความพิเศษของสภาพอากาศด้วย เช่น เมืองแม่ฮ่องสอน เมืองเชียงใหม่ เป็นต้น

(2) เมืองประวัติศาสตร์ ได้แก่ เมืองที่เคยมีความสำคัญในอดีต เมืองที่มีร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองในอดีต มีแหล่งที่ตั้งของโบราณสถาน หรือศาสนสถานที่สำคัญตั้งอยู่ เช่น เมืองอยุธยา เมืองสุโขทัย เป็นต้น

(3) เมืองศิลปวัฒนธรรม ประเพณีหรือกิจกรรม ได้แก่ เมืองที่มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษอันเนื่องมาจากศิลปะของท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองลำปาง เมืองนครศรีธรรมราช เป็นต้น

นอกจากการแบ่งประเภทดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ยังอาจจำแนกเมืองออกเป็นลักษณะต่างๆ ตามหน้าที่และบทบาทของเมืองที่มีต่อการท่องเที่ยว ดังต่อไปนี้

(1) เมืองที่เป็นจุดหมายของการท่องเที่ยว มีลักษณะเป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งคุณสมบัตินี้มีความสำคัญอย่างมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว หรือเป็นจุดหมายของการท่องเที่ยวโดยตรง

(2) เมืองที่เป็นเมืองบริการ เมืองประเภทนี้อาจมีหรือไม่มีแหล่งท่องเที่ยวเลยก็ได้ แต่จะอยู่ในตำแหน่งที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยที่แหล่งท่องเที่ยวนั้นไม่สามารถรองรับหรือให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ดีพอ ลักษณะนี้จะทำให้เมืองมีหน้าที่เป็นส่วนบริการสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่โดยรอบหรือใกล้เคียง เช่น เป็นแหล่งที่พัก แหล่งรับประทานอาหาร หรือเป็นสถานที่ให้บริการความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

(3) เมืองที่เป็นจุดแวะพัก ในบางกรณีเราจะพบว่าเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีระยะไกล จำเป็นจะต้องมีจุดแวะพักระหว่างทางสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งที่ทำหน้าที่นี้จะอยู่ระหว่างจุดตั้งต้นกับจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวในระยะทางที่เหมาะสม เมืองลักษณะนี้อาจจะมีหรือไม่มีแหล่งท่องเที่ยวก็ได้ หน้าที่ของเมืองลักษณะนี้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่แวะพักในระยะเวลาสั้นๆ ซึ่งจะคล้ายกับเมืองบริการ แต่นักท่องเที่ยวใช้เวลาน้อยกว่า ยกเว้นในกรณีที่เมืองที่เป็นจุดแวะพักที่มีแหล่งท่องเที่ยวอยู่ด้วย ก็จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในเมืองที่เป็นจุดแวะพักนานขึ้น

(4) เมืองที่เป็นทางผ่าน ในกรณีนี้เมืองจะมีลักษณะเป็นทางผ่านของการท่องเที่ยวเท่านั้น อาจจะมีอยู่ในเส้นทางการท่องเที่ยวหรือใกล้เคียงก็ได้ แต่ไม่มีแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวแวะเที่ยวชม ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการที่เมืองนั้นไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีแรงดึงดูดมากพอ หรือยังไม่ได้มีการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวหรือการประชาสัมพันธ์ที่ดีพอ จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้จักและไม่หยุดแวะเที่ยวชม

โดยทั่วไปแล้วจะพบว่า ลักษณะหรือบทบาทของเมืองที่มีต่อการท่องเที่ยวนั้นจะมีหลายลักษณะหลายบทบาทผสมกันไป ซึ่งจะมีผลต่อการวางนโยบาย แนวทางและวิธีการในการพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับการท่องเที่ยว

ง. ผลกระทบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยสิ่งที่เรียกว่า "วัตถุประสงค์" เพื่อการประกอบการในส่วนของผู้ประกอบการท่องเที่ยว แต่วัตถุประสงค์สำหรับการท่องเที่ยวนั้นมีความแตกต่างไปจากกิจกรรมประเภทอื่น กิจกรรมดังกล่าวใช้สิ่งดึงดูดใจที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเป็นวัตถุประสงค์ที่รวมเรียกว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยว เมื่อการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมและการใช้สภาพแวดล้อมเป็นวัตถุประสงค์นั้นการกระทำใดๆ อันเนื่องมาจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ก็ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งผลกระทบด้านบวกและด้านลบ ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้สรุปผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้ (กัลปพฤกษ์ เกื้อเกตุ, 2541: 27-29)

ผลกระทบด้านบวก

(1) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

1. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้เงินตราต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวสามารถทำรายได้ในรูปของเงินตราต่างประเทศมากเป็นอันดับ 1 เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากสินค้าออกอื่นๆ
2. รายได้จากการท่องเที่ยว จะมีผลกระทบต่อทวิคูณในการสร้างรายได้หมุนเวียนในระบบเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งจะทำให้ผลผลิตส่วนรวมของประเทศมีค่าทวีกว่า 2 เท่าตัว
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการหมุนเวียนและกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค เมื่อเกิดการเดินทางท่องเที่ยวเข้าไปถึงแหล่งท่องเที่ยวในชนบท การพัฒนาความเจริญก็จะไปถึงภูมินาคนั้นๆ ก่อให้เกิดการสร้างสรรคสิ่งใหม่ๆ ในท้องถิ่น เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ร้านค้า สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ มีผู้ลงทุนในหลายรูปแบบ ทำให้เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพอย่างกว้างขวาง เป็นการสร้างรายได้สู่ประชาชนอย่างแท้จริง
4. การท่องเที่ยวมีบทบาทกระตุ้นให้เกิดการผลิตและนำเอาทรัพยากรของประเทศ โดยเฉพาะของท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในอัตราที่สูง ในรูปของการผลิตสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก ตลอดจนบริการในท้องถิ่นๆ
5. การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ไม่สิ้นเปลืองวัตถุดิบ คนผลิตขายได้ทุกเวลา สดแล้วแต่ความเหมาะสมและความสามารถของผู้ขาย
6. การท่องเที่ยวช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิตเป็นวงจรมูลเงินภายในประเทศ ทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพแก่ประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นการลดการว่างงานลง ประชากรมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้รัฐบาลได้รับรายได้ในรูปของภาษีอากรประเภทต่างๆ

(2) ประโยชน์ทางสังคม

1. การท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความสัมพันธ์ของมนุษยชาติ ก่อให้เกิดสันติภาพ ความเป็นมิตรไมตรี และความเข้าใจอันดีระหว่างเจ้าของบ้านและผู้มาเยือน
2. การท่องเที่ยวมีบทบาทในการพัฒนา สร้างสรรคความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น ทำให้มีการก่อสร้างสิ่งใหม่ๆ มีการลงทุนทางด้านการผลิตเพื่อรองรับการบริการแก่ผู้มาเยือน ทำให้ประชาชนมีรายได้จากการมีงานทำ
3. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ ความสำนึกและตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนการรักษาเอกลักษณ์ของชาติ ก่อให้เกิดความรู้สึกรักหวงแหนและรักผืนแผ่นดินที่อยู่อาศัยของตน
4. การท่องเที่ยวช่วยขจัดปัญหาความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่วยขจัดปัญหาการหลังไหลและการเคลื่อนย้ายแรงงาน เข้ามาหางานทำหรือเสี่ยงโชคในเมืองของประชาชนในชนบท

5. การท่องเที่ยวช่วยให้ประชาชนในชนบทใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น มาผลิตและประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบของสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก สำหรับขายผู้มาเยือนเป็นการหารายได้มาจุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น

(3) ประโยชน์ทางการเมือง

1. การเดินทางท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้สึกถึงความมั่นคง ปลอดภัย เพราะการที่นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางไปเยือนที่ใด ที่นั้นจะต้องมีความปลอดภัยเพียงพอ
2. การท่องเที่ยวเป็นวิถีทางที่มนุษย์ต่างสังคมจะได้พบปะ รู้จักทำความเข้าใจกัน การเดินทางไปมาหาสู่กันภายในประเทศทำให้ได้รู้จัก คู่แข่ง ภูมิปัญญา ทรัพยากรกัน เป็นการสร้างความรัก สามัคคี สมานฉันท์ของคนในชาติ ในทำนองเดียวกันการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะเป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ที่จะนำไปสู่ความเป็นเพื่อร่วมโลกที่จะช่วยสร้างสรรค์สัมพันธไมตรี และความสงบสันติสุขของโลก

ผลกระทบด้านลบ

แม้ว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจะก่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมมากมายดังที่ได้กล่าวมา แต่ก็มีข้อเสียหรือผลกระทบด้านลบทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ที่ควรพิจารณา ดังนี้

(1) ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1. การเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเกษตรกรรมมาทำงานด้านการท่องเที่ยว จะทำให้เกิดปัญหาผลิตผลการเกษตรลดลงในขณะที่ความต้องการเพิ่มขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวมาร่วมกินร่วมใช้ ราคาสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น
2. ลักษณะความเป็นฤดูกาลของการท่องเที่ยว อาจทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และความไม่คุ้มค่าในการลงทุน

(2) ปัญหาผลกระทบทางสังคม

1. ความรู้สึกที่ว่านักท่องเที่ยวมักมีลักษณะท่าทางวางตัวเหนือกว่า ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้าน เป็นต้นเหตุของความเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยที่เคยโอ้อวดอารี มีความเป็นมิตรไมตรีต่อนักท่องเที่ยว
2. มีส่วนกระตุ้นให้เกิดปัญหาอาชญากรรม เนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้น
3. นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมีส่วนในการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม เช่น การบริการทางเพศ การเสพยาเสพติด เป็นต้น

(3) ปัญหาผลกระทบทางวัฒนธรรม

1. การนำวัฒนธรรมเป็นการค้า เช่น การดัดแปลงงานประเพณีให้เป็นงานบันเทิงเพื่อรองรับการท่องเที่ยว อาจทำให้สูญเสียความภาคภูมิใจในคุณค่าทางวัฒนธรรมของชาติ
2. เกิดการลอกเลียนแบบ หรือผลิตศิลปะวัตถุโดยขาดคุณค่าทางศิลปะ และความประณีตบรรจง
3. วัฒนธรรมการแต่งกายและค่านิยมของท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเลียนแบบพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทำให้สูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

(4) ปัญหาผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการท่องเที่ยว อาจก่อให้เกิดการทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ และผลกระทบด้านนี้จะเห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน เช่น การบุกรุกที่ดินสาธารณะ การปลูกสร้างอาคารที่มีรูปแบบขัดกับสภาพแวดล้อม การกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

จ. ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ในส่วนของทรัพยากรหรือแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ เมื่อพิจารณาความสำคัญเพื่อการพัฒนาตามขั้นตอน โดยพิจารณาถึงศักยภาพในการพัฒนา (Development Potential) องค์ประกอบสำคัญที่นำมาเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว มี 4 ประการ คือ (ภราเดช พัทธ์วิเชียร, 2525: 17-18)

(1) ปัจจัยจูงใจหลักของการท่องเที่ยว (Primary Attraction) พิจารณาได้จากความสำคัญของสถานที่ตั้งและลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในหลายๆ ด้าน เช่น ความต้องการพักผ่อนอย่างสงบ ความสนุกสนานตื่นเต้น การหาประสบการณ์ เป็นต้น ปัจจัยหลักนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

- ปัจจัยจูงใจด้านธรรมชาติ (Natural Assets)
- ปัจจัยจูงใจด้านประวัติศาสตร์ (Historical and Religious Assets)
- ปัจจัยจูงใจด้านกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น (Contemporary Human Product and Activities)

(2) ปัจจัยสนับสนุนและสิ่งอำนวยความสะดวก (Supporting Facilities) ได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกสบายที่ได้ระดับมาตรฐาน ในด้านการบริการ ที่พักและอาหาร การติดต่อเข้าใจทางด้านภาษา การให้ข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านบันเทิงเริงรมย์ และร้านค้าของที่ระลึก

(3) ปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม (Infrastructure and Transportation) ได้แก่ โครงข่ายการคมนาคม ทั้งทางบก ทางน้ำและทางอากาศที่สะดวกสบาย บริการสาธารณะ เช่น ไฟฟ้า น้ำใช้ การระบายน้ำ การกำจัดสิ่งโสโครก ตลอดจนระบบสื่อสารโทรคมนาคม

(4) ปัจจัยประกอบ (Complementary Factor) ได้แก่ คุณค่าที่ดึงดูดใจหรือเกิดความประทับใจในสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และลักษณะภูมิทัศน์อันเป็นเอกลักษณ์ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นที่ พฤติกรรม และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทั้งในด้านโจร ผู้ร้าย ภัยธรรมชาติ และการเมือง

สำหรับคุณค่าที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจสภาพแวดล้อมของ แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้น วิวัฒน์ บุญยภักดี (2531) ได้ให้ความสำคัญทางด้านสสารของพื้นที่ (Image) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งสำหรับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยสสารของพื้นที่นั้น หมายถึง เอกลักษณ์หรือลักษณะเด่นของพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้นๆ ในความรู้สึกของนักท่องเที่ยว อาจเป็นไปได้ทั้งลักษณะที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เช่น สสารทางกายภาพ สสารทางลักษณะศิลปวัฒนธรรม สสารทางอภิปรัชญาของผู้คน เป็นต้น ซึ่งตัวอย่างสสารของแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละจังหวัด อาทิ สสารของจังหวัดภูเก็ต คือ หาดทรายขาวทะเล สสารของจังหวัดเชียงใหม่ คือ ภูเขา ป่าไม้ และอากาศที่หนาวเย็น สสารของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น

ดังนั้นสสารของแหล่งท่องเที่ยว จึงเปรียบเสมือนเสน่ห์ที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาถึงและพอใจที่จะได้เดินทางไปสัมผัสด้วยความชื่นชม ฉะนั้นการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องอนุรักษ์หรือคงสสารเดิมไว้ เพื่อเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดใจและสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือน เพราะสสารนั้นจะกลายเป็นสัญลักษณ์ (Logo) ของพื้นที่ที่ถ่ายทอดการจดจำ และมีประสิทธิผลในการใช้เป็นสื่อที่ดีในการประชาสัมพันธ์ ในทางตรงกันข้ามหากการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมิได้คำนึงถึงสสารของพื้นที่ อาจทำให้แหล่งท่องเที่ยวสูญเสียสสารเดิมไป ซึ่งย่อมจะมีผลต่อความรู้สึกของนักท่องเที่ยวในแง่ลบ เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงและไม่สามารถพบกับสิ่งที่เขาคาดหวังไว้ ย่อมส่งผลต่อการตัดสินใจที่จะไม่มายังแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่นั้นอีก

ถือได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยว หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นอุปทาน (Supply) ที่สำคัญในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่งนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เพื่อให้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ดีปราศจากปัญหาหรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ในภายหลัง

2.6 นโยบายและแผนพัฒนาที่เกี่ยวข้อง

ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญ ในฐานะที่เป็นสาขาการผลิตสำคัญที่นำเงินตราเข้าสู่ประเทศ ทำให้เกิดหารหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ และยังเป็นการสร้างงานให้แก่ชุมชนหรือเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มากขึ้นด้วย ชุมชนเมืองสุโขทัย-ลกก็เป็นแหล่งท่องเที่ยวชายแดนหนึ่งที่มีความ

สำคัญในระดับภูมิภาคที่สามารถทำเงินจากการท่องเที่ยวเข้าสู่ระบบได้ปีละหลายล้านบาท ดังนั้น จึงได้มีการกำหนดนโยบาย แผน และโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองสุโขทัย-โก-ลก ในฐานะที่เป็นเมืองท่องเที่ยวและการค้าชายแดนสำคัญเมืองหนึ่งของประเทศ ทั้งระดับความร่วมมือระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น ที่จะมีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนเมืองสุโขทัย-โก-ลกทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังพอสรุปได้ดังนี้

โครงการพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle Development Project : IMT-GT)

เริ่มในปี 2536 เพื่อพัฒนาความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างสามประเทศ โดยมีพื้นที่ครอบคลุม 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (สงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) พื้นที่ภาคเหนือของเกาะสุมาตราของอินโดนีเซีย ได้แก่ แคว้นอาเซห์ จังหวัดสุมาตราเหนือ และจังหวัดเรียว และพื้นที่ 4 รัฐทางตะวันตกเฉียงเหนือของมาเลเซีย ได้แก่ เคดาห์ เปรัก ปีนัง และเปอร์ลิส โดยศึกษาครอบคลุมสาขาที่มีศักยภาพในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ มาเลเซีย-อินโดนีเซีย-ไทย รวม 10 สาขา ได้แก่

- 1) สาขาการท่องเที่ยว ศึกษาโอกาสความร่วมมือในการพัฒนางจรการท่องเที่ยวของ 3 ประเทศ เช่น ทะเลสาบโตบา/อินโดนีเซีย สตูล-สงขลา-นราธิวาส/ไทย ปีนัง-ลังกาวิ/มาเลเซีย
- 2) สาขาการค้าระหว่างประเทศ และการค้าตามแนวชายแดน ศึกษาโอกาสและคู่ทางขยายความร่วมมือทางการค้าระหว่าง 3 ประเทศ ตลอดจนการ ลดข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรคเพื่ออำนวยความสะดวกภาคเอกชนในการขนส่งวัตถุดิบผ่านเขตแดนระหว่างประเทศ
- 3) สาขาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และการเคลื่อนย้ายแรงงาน ศึกษาแนวทางการพัฒนาบุคลากรและฝึกอบรมร่วมกัน ตลอดจนการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการผลิต นอกจากนี้การศึกษาจะครอบคลุมถึงแนวทางการผ่อนปรนกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายของแรงงานระหว่าง 3 ประเทศ
- 4) สาขาการเกษตร ประมง และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาแนวทางการร่วมมือด้านการประมง ความร่วมมือกันพัฒนาผลผลิตด้านการเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร นอกจากนี้จะศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาแหล่งน้ำร่วมกัน โดยเฉพาะระหว่างไทยกับมาเลเซีย
- 5) สาขาพลังงาน ศึกษาแนวทางการร่วมมือในการสำรวจแหล่งปิโตรเลียม การพัฒนาโรงไฟฟ้าและระบบจำหน่าย ตลอดจนการร่วมกันพัฒนาระบบข้อมูลด้านพลังงาน
- 6) สาขาอุตสาหกรรม ศึกษาแนวทางการร่วมลงทุนพัฒนาเขตอุตสาหกรรมการจัดตั้งเขตการค้าเสรี และการย้ายโรงงานอุตสาหกรรม ไปยังพื้นที่ที่มีความได้เปรียบในเชิงการผลิต ตลอดจนการสนับสนุนในด้านวัตถุดิบและการจำหน่ายผลผลิตอุตสาหกรรม
- 7) สาขาโครงสร้างพื้นฐาน ศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงข่ายโครงสร้างพื้นฐานร่วมกัน เช่น โครงข่ายสายส่งไฟฟ้า โครงข่ายท่าเรือ ระบบท่อส่งน้ำ และโครงข่ายท่อก๊าซ

8) สาขาคมนาคมและการขนส่งทางเรือ ศึกษาแนวทางการพัฒนาโครงข่ายการเดินทางเรือชายฝั่งร่วมกัน การประสานความร่วมมือด้านโครงข่ายคมนาคมทางอากาศ โครงข่ายบริการขนส่งสินค้าทางบก

9) สาขาการบริการและการจัดการ ทบพทวนและศึกษาแนวทางการผ่อนคลากฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการลงทุน การค้า และการบริการ ตลอดจนกฎระเบียบและพิธีการผ่านแดนต่างๆ

10) สาขาการป้องกันและจัดการสิ่งแวดล้อม ศึกษาแนวทางการร่วมกันจัดตั้งองค์กรจัดการและติดตามผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และการป้องกันและการจัดการผลกระทบในช่องแคบมะละกา

โครงการ IMT-GT ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวมีหลายโครงการด้วยกัน เช่น โครงการจัดตั้งสถาบันส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว (Institute of Investment Promotion in Tourism Enterprise) โครงการส่งเสริมการพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยวทางถนน (Promote Road Travel Facilitation Program) เชื่อมไทย-มาเลเซีย-สิงคโปร์-อินโดนีเซีย การร่วมกันพัฒนาด้านการตลาดการท่องเที่ยว โดยวิธีใช้สื่อโฆษณาต่างๆ การจัดตั้งศูนย์ข่าวสารและโครงข่ายข้อมูลด้านการท่องเที่ยวระดับภูมิภาคร่วมกัน การกำหนดเขตการค้าเสรีร่วมบริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย เพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมและธุรกิจที่ต่อเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตและจำหน่ายของที่ระลึก อุตสาหกรรมเครื่องประดับ ฯลฯ รวมทั้งการปรับปรุงกฎระเบียบต่างๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และการขยายเวลาเปิดด่านสุโขทัย-ลกออกเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับชาติ ได้กำหนดแนวทางไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่ฉบับที่ 7 เป็นต้นมา โดยมุ่งเน้นให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกันไปกับการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในแหล่งท่องเที่ยว โดยมีแนวทางและมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาดังนี้

1) ร่วมมือกับประเทศในอาเซียน เพื่อพัฒนางจรการท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยเน้นการร่วมมือกันทางการตลาดแทนการแข่งขันระหว่างประเทศในภูมิภาคนี้

2) สนับสนุนการลงทุนของภาคเอกชน ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทใหม่ๆ เพื่อเพิ่มจุดดึงดูดความสนใจ นอกเหนือจากแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม เช่น การท่องเที่ยวเพื่อการกีฬาและสุขภาพ การประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ เป็นต้น

3) ให้มีแผนแม่บทเพื่อพัฒนาฟื้นฟูสภาพแหล่งท่องเที่ยวและระบบสาธารณูปโภคบริการพื้นฐานต่างๆ ทั้งในแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่มีศักยภาพ

- 4) นำมาตรการทางกฎหมายควบคุมอาคาร ผังเมือง อุทยานแห่งชาติ และ โบราณสถานมาใช้กำกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน และกิจกรรมต่างๆ ของธุรกิจเอกชนในบริเวณรอบๆ แหล่งท่องเที่ยว เพื่อป้องกันผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการลงทุนประกอบการของธุรกิจต่างๆ
- 5) สนับสนุนองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในระดับท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร บูรณะ จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 6) เพิ่มประสิทธิภาพการบริการของสาธารณูปโภค สาธารณูปการ โดยมุ่งการใช้ประโยชน์ในระยะยาวและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว รวมทั้งปรับปรุงกฎหมายต่างๆ เพื่อ คัดกรองความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการอยู่ในกรอบ ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว
- 7) ขยายการผลิตกำลังคน ทั้งในระดับอุดมศึกษาและวิชาชีพ ให้ได้ปริมาณและมีคุณภาพที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดของธุรกิจการท่องเที่ยว

แผนพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้

ปัจจุบันได้มีแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2540 - 2549 ซึ่งครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาของอนุภาคนี และในขณะเดียวกันเพื่อรองรับความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในโครงการพัฒนาเศรษฐกิจสามฝ่าย IMT-GT

ในส่วนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยตรงก็มีอยู่หลายโครงการ เช่น โครงการพัฒนาและบูรณะแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการพัฒนาโครงข่ายคมนาคมเพื่อการท่องเที่ยว โครงการทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว โครงการปีท่องเที่ยว IMT-GT และโครงการส่งเสริมบริการการท่องเที่ยว เป็นต้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนไทย-มาเลเซีย

เป็นการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชายแดนภาคใต้ (ไทย-มาเลเซีย) ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) สำนักนายกรัฐมนตรื ที่ได้ทำการศึกษาเมื่อปี พ.ศ. 2542 เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่บริเวณชายแดนไทย-มาเลเซีย ซึ่งจะพัฒนาความพร้อมและศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้งในด้านกายภาพและบริการ เพื่อเป็นการวางรากฐานการพัฒนาเศรษฐกิจของอนุภาคให้เข้มแข็ง และเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ ตลอดจนเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านภายใต้ความร่วมมือ IMT-GT อีกด้วย

ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 4 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่

- 1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาจุดขายด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและไม่กระทบต่อปัญหาสังคม เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี และประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และการขายบริการด้านความสามารถเชิงการผลิต เช่น อาหารจีน อาหารทะเล อาหารพื้นเมือง เป็นต้น
- 2) ด้านการบริการและอำนวยความสะดวก โดยการจัดทำข้อมูล แผนที่แนะนำแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางคมนาคม พร้อมทั้งจัดทำป้ายสื่อความหมายด้านการท่องเที่ยว และกฎจรรยาบรรณภาษาสากล
- 3) ด้านมาตรการสนับสนุน เช่น การยกเลิกการเก็บค่าล่วงเวลาจากนักท่องเที่ยว และการเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยว อาทิ ตรวจคนเข้าเมือง ตำรวจท่องเที่ยว รวมทั้งมัคคุเทศน์และบริการในสถานบริการ
- 4) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน โดยการสร้างความเข้าใจและจิตสำนึกที่ดีของเจ้าชิ่งสถานบันเทิง เพื่อดำเนินธุรกิจอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารของสื่อมวลชนในเชิงบวก

นอกจากนี้ยังมีโครงการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่บริเวณด้าน รวมทั้งพิธีการผ่านแดน ให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งการส่งเสริมการลงทุนของธุรกิจการค้าต่างๆ และธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาอีกด้วย

การพัฒนาเมืองและด่านชายแดนตากใบ - สุโงโกลก - แวง

เป็นแผนการพัฒนาของจังหวัดนราธิวาส ที่มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่เมืองและด่านชายแดนตากใบ-สุโงโกลก-แวง ซึ่งถือว่าเป็นชุมชนที่มีบทบาทพัฒนาเชื่อมโยงการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว การขนส่ง และการพัฒนาอุตสาหกรรม เนื่องจากเป็นชุมชนชายแดนที่สามารถเชื่อมโยงติดต่อกับเมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ซึ่งมีเส้นทางรถไฟไปสู่อเมืองกัวลาลัมเปอร์ จึงต้องมีการจัดการค้าชายแดนให้เข้าสู่ระบบและส่งเสริมศักยภาพทางการค้าที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น โดยมีโอกาสในการพัฒนาอุตสาหกรรมแต่งแร่ดินขาวและยางรถยนต์ เนื่องจากวัตถุดิบสามารถหาได้ในท้องถิ่น การจัดตั้งตลาดกลางผักและผลไม้เพื่อการส่งออก การพัฒนาพาณิชย์กรรมให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนมากขึ้น และการพัฒนาการค้าชายแดน โดยมีโครงการสำคัญ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชนเมืองสุโงโกลก ได้แก่

- 1) โครงการพัฒนาพื้นที่ริมแม่น้ำสุโงโกลก ให้เป็นระเบียบและสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงาม เพื่อสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงาม และเพิ่มคุณภาพสิ่งแวดล้อมให้กับเมือง

2) โครงการก่อสร้างปรับปรุงด้านศุลกากรสุโข-ลก เพื่อให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงาม และสามารถให้บริการนักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

3) โครงการก่อสร้างสถานีขนส่ง เนื่องจากในปัจจุบันเมืองสุโข-ลกยังไม่มีสถานีขนส่งโดยสาร เพื่อแก้ปัญหาการจราจรไม่เป็นระเบียบและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนและนักท่องเที่ยว

4) โครงการเคลื่อนย้ายอพยพชุมชนต่างๆ ไปในพื้นที่อยู่อาศัยที่มีระบบสาธารณูปโภคที่ดีกว่า เพื่อสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของเมือง เนื่องจากชุมชนต่างๆ มีสภาพเสื่อมโทรม ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

แผนพัฒนาของเทศบาลตำบลสุโข-ลก

เทศบาลตำบลสุโข-ลกได้กำหนดกรอบวิสัยทัศน์ระยะ 5 ปี ในช่วงปี พ.ศ. 2545 - 2549 คือ "เมืองน่าอยู่ น่าท่องเที่ยว น่าลงทุน และศูนย์สินค้าส่งออก" ซึ่งประกอบด้วยโครงการพัฒนาต่างๆ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองสุโข-ลกไม่มากนักน้อย เช่น โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์สวนสาธารณะสวนขวัญประชา ซึ่งเป็นสวนสาธารณะแห่งล่าสุดของทางเทศบาลฯ ตั้งอยู่บริเวณถนนเจริญเขตทางตอนใต้ของชุมชนเมืองสุโข-ลก ทางไปอำเภอวัง โครงการก่อสร้างชุมประตูเมือง โครงการปลูกต้นไม้เลียบทางรถไฟ โครงการก่อสร้างปรับปรุงศูนย์บริการนักท่องเที่ยว โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณถนนประชาวิวัฒน์ตัดกับถนนเอเชีย 18 และโครงการปรับปรุงถนนต่างๆ ในชุมชนเมือง เป็นต้น

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 3

สภาพทั่วไปของเมืองสุโขทัย

เมืองสุโขทัยเป็นเมืองชายแดนทางภาคใต้ของประเทศไทย และมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย โดยมีแม่น้ำสุโขทัย หรือแม่น้ำโก-ลก เป็นเส้นกั้นพรมแดน ในการวางแผนพัฒนาเมือง จำเป็นจะต้องมีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ของการศึกษาให้แน่ชัด เพื่อให้การพัฒนามีความเป็นไปได้มากที่สุด

3.1 ประวัติความเป็นมาของเมือง

คำว่า "สุโขทัย" ที่ใช้เรียกชื่ออำเภออยู่ทุกวันนี้ เป็นการเรียกชื่อตามแม่น้ำสายหนึ่งซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย คำว่า "สุโขทัย" เป็นภาษามลายู ซึ่งแยกได้เป็น 2 คำ คือ "สุ" หมายถึง คลองหรือแม่น้ำ และ "ทัย" ซึ่งเพี้ยนมาจากคำว่า "คอเลาะ" หมายถึง มีชนิดหนึ่งที่ชาวพื้นเมืองนิยมใช้ มีลักษณะปลายงอ เมื่อสนธิสองคำเข้าด้วยกัน หมายถึง แม่น้ำหรือคลองที่คดเคี้ยว

สุโขทัยเดิมเป็นป่าดงดิบรกร้างว่างเปล่าในตำบลปูลุยยะ อำเภอสุโขทัย จังหวัดนราธิวาส ความเป็นป่าทึบทำให้ชาวบ้านเรียกว่าป่าจันตุหลี่ หมายความว่าทึบจนเรียกไม่ได้ยิน เหมือนหนูหนวก เมื่อเริ่มมีผู้เข้ามาหักร้างถางพง จากชื่อป่าจันตุหลี่เปลี่ยนเป็นสุโขทัย ตามชื่อแม่น้ำที่ไหลผ่านพื้นที่จนถึงปัจจุบัน

เมื่อปี พ.ศ. 2460 ได้มีการรกรุกทางเพื่อก่อสร้างทางรถไฟเชื่อมไปรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย โดยกำหนดตั้งสถานีในเขตป่าจันตุหลี่ จากนั้นก็ได้มีประชาชนเข้ามาจับจองที่ดิน ทำสวน ค้าขาย โดยมี นายวงศ์ ไชยสุวรรณ เป็นผู้นำในการพัฒนาป่าจันตุหลี่ จนเป็นชุมชนใหญ่ เมืองสุโขทัยเริ่มเจริญขึ้น มีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก ทำให้ตำบลปูลุยยะมีประชากรถึง 12,300 คน ราชการจึงได้แยกออกเป็น 3 ตำบล คือ ตำบล ปูลุยยะ ตำบลป่าเสม็ด และตำบลสุโขทัย

ต่อมาในปี 2483 จึงได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลสุโขทัย โดยประกาศใน พระราชกฤษฎีกา เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2483 โดยมีนายวงศ์ ไชยสุวรรณ เป็นนายกเทศมนตรีคนแรก จากแต่งตั้งเทศบาลแล้ว 8 ปี ตำบลสุโขทัย จึงยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2491 ขึ้นอยู่กับอำเภอสุโขทัย โดยมีเขตการปกครอง 4 ตำบล คือ ตำบลสุโขทัย ตำบลปูลุยยะ ตำบลป่าเสม็ด และตำบลปูลุยยะ (เดิมขึ้นอยู่กับอำเภอดงตาล) กระทั่งวันที่ 1 มกราคม 2496 จึงได้ยกฐานะเป็นอำเภอสุโขทัย นับเป็นอำเภอที่ 9 ของจังหวัดนราธิวาส โดยมีนายอบ นพวงศ์ เป็นนายอำเภอคนแรก

3.2 ลักษณะทางกายภาพ

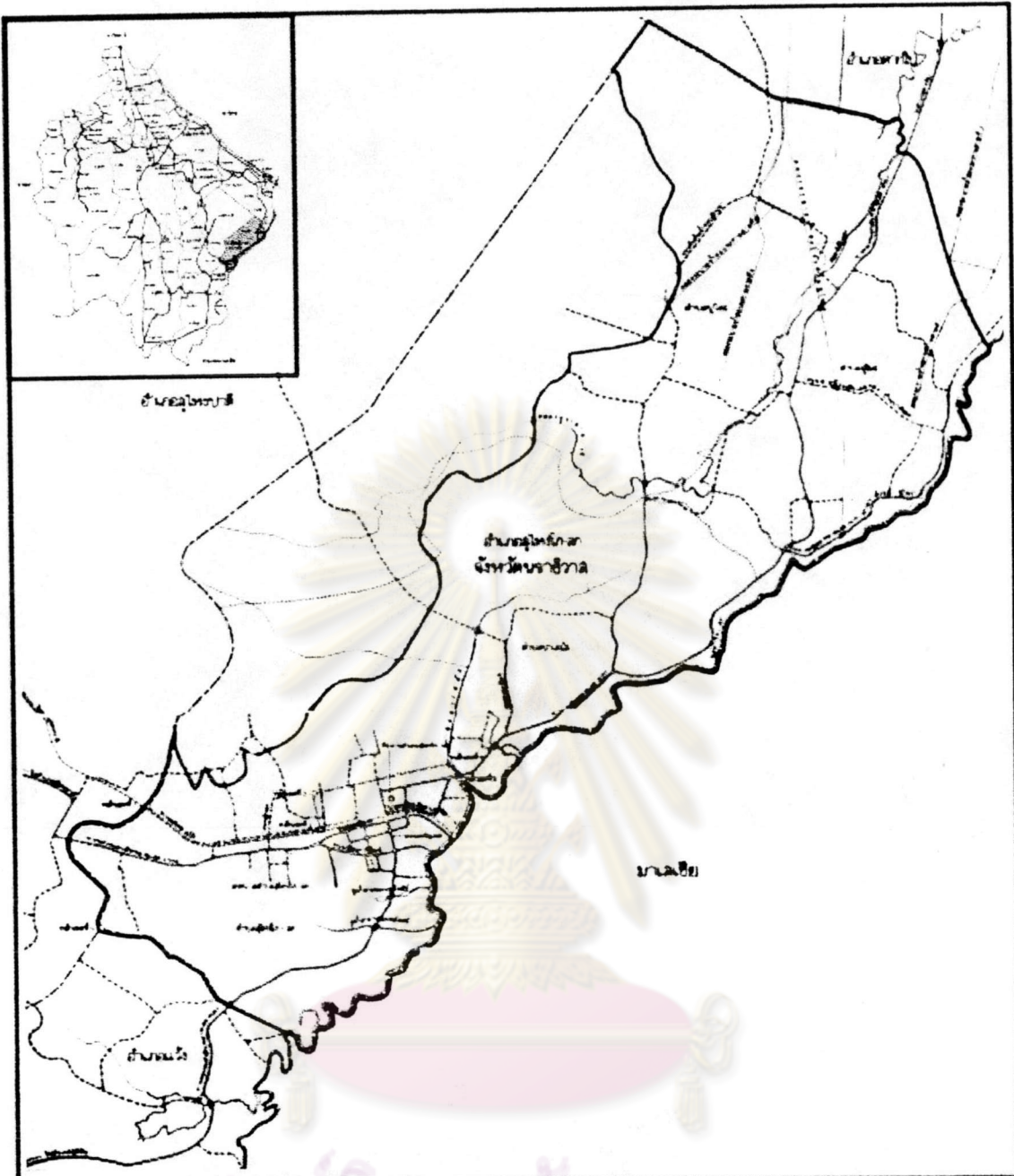
ก. ที่ตั้งและขนาด

เมืองสุโขทัยตั้งอยู่ในเขตอำเภอสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 22.5 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 14,062.5 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 16.14 ของพื้นที่อำเภอสุโขทัยทั้งหมด มีระยะห่างจากกรุงเทพมหานคร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 (ถนนเพชรเกษม) ถึงบริเวณเมืองสุโขทัย ประมาณ 1,667 กิโลเมตร และตามทางรถไฟ ประมาณ 1,143 กิโลเมตร เมืองสุโขทัยมีสถานะเป็นเทศบาลตำบล ครอบคลุมพื้นที่ 1 ตำบล คือตำบลสุโขทัย มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลป่าเสม็ด อำเภอสุโขทัย ความยาวประมาณ 6.4 กิโลเมตร
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลกาญจนา อำเภอวัง ความยาวประมาณ 4.3 กิโลเมตร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับแม่น้ำสุโขทัย (พรมแดนไทย-มาเลเซีย) ความยาวประมาณ 8.6 กิโลเมตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลเกาะและตำบลปะลู่ อำเภอสุโขทัย ความยาวประมาณ 4.1 กิโลเมตร

ข. ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพทั่วไปเป็นที่ราบลุ่ม ลาดเอียงลงสู่แม่น้ำสุโขทัย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่กั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ไม่มีเทือกเขา บริเวณที่เป็นที่ตั้งของเมืองสุโขทัยในปัจจุบันตั้งอยู่บนพื้นที่ที่มีหลายระดับ ประกอบด้วย พื้นที่เนินเขาที่ไม่ค่อยสูงนักที่ราบต่ำ และพื้นที่น้ำขัง โดยพื้นที่ที่เป็นที่สูงจะอยู่ทางตอนเหนือและตะวันตก แล้วค่อยๆ ลาดต่ำลงมาเป็นที่ราบทางด้านตะวันออก จนจรดแม่น้ำสุโขทัยซึ่งเป็นสันดินริมน้ำ ซึ่งจากลักษณะภูมิประเทศของเมืองสุโขทัยดังกล่าว ที่มีสภาพเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึงและลาดเอียงลงสู่แม่น้ำสุโขทัยทางตะวันออก เมื่อมีฝนตกติดต่อกันหลายวัน ทำให้ไม่สามารถระบายน้ำได้ทัน น้ำในแม่น้ำสุโขทัยล้นตลิ่งและท่วมบ้านเรือนราษฎรตลอดจนเส้นทางคมนาคมต่างๆ โดยเฉพาะในพื้นที่ริมน้ำบริเวณทิศตะวันออกของเมือง ที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยมากที่สุด ดังนั้นเมืองสุโขทัยจึงแก้ปัญหาด้วยการขุดลอกคูคลองและท่อระบายน้ำที่ตื้นเขิน เพื่อให้สามารถระบายน้ำลงสู่แม่น้ำสุโขทัยได้อย่างสะดวกรวดเร็ว รวมถึงการสร้างผนังกันน้ำจากแม่น้ำสุโขทัย เพื่อมิให้น้ำล้นตลิ่งในฤดูฝน

แนวทางการพัฒนาเมืองสุโขทัย-ลก
เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน

แผนที่ 3.1

แสดงที่ตั้งอำเภอและตำบล

ที่มา : สำนักงานผังเมืองจังหวัดนครราชสีมา

- สัญลักษณ์**
- ||—||—|| เขตประเทศ/เขตจังหวัด
 - เขตอำเภอ
 - ==== เขตผังเมืองรวม
 - - - - - เขตเทศบาล
 - เขตตำบล
 - ===== ทางหลวง ถนน
 - ===== ถนนลูกรัง
 - +++++ ทางรถไฟ
 - ~~~~~ แม่น้ำ คลอง

มาตราส่วน 1 : 123,000

แนวทางการพัฒนาเมืองสู่ห่วงโลก
เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน

แสดง ลักษณะพื้นที่
เมืองสู่ห่วงโลก

- สัญลักษณ์ :
- เส้นชั้นความสูง
 - พื้นที่น้ำท่วมขัง
 - พื้นที่น้ำท่วมถึง

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลห่วงโลก

แผนที่ 3.2

มาตราส่วน 1 : 18,500

ค. ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะคล้ายคลึงกันทั้งจังหวัด โดยจะเป็นแบบมรสุมเขตร้อน แบ่งฤดูกาลออกเป็น 2 ฤดู ได้แก่ ฤดูฝนและฤดูร้อน ในฤดูฝนมีฝนตกชุก ช่วงเดือนพฤษภาคมถึงตุลาคมและเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนมกราคม ส่วนฤดูร้อนอากาศโดยทั่วไปร้อนชื้น ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน และเนื่องจากสภาพพื้นที่ของเมืองจึงมักเกิดอุทกภัยในฤดูฝน น้ำในแม่น้ำสุโขงโก-ลกล้นตลิ่งและท่วมบ้านเรือนราษฎรบริเวณริมน้ำและบริเวณที่ต่ำเป็นประจำ แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวในตัวเมืองสุโขงโก-ลกแต่อย่างใด เนื่องจากบริเวณตัวเมืองที่เป็นศูนย์กลางพาณิชยกรรมใจกลางเมืองนั้นไม่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมไปด้วย ความแตกต่างของอุณหภูมิมีไม่มากนัก อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 27 องศาเซลเซียส นักท่องเที่ยวจึงสามารถเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมเยือนเมืองสุโขงโก-ลกได้ตลอดทั้งปี

ง. ทรัพยากรธรรมชาติ

บริเวณในเขตเมืองสุโขงโก-ลก แทบจะไม่พบแร่ธาตุชนิดใดๆ ทรัพยากรที่สำคัญ คือ แม่น้ำสุโขงโก-ลก ซึ่งใช้เพื่อการอุปโภค บริโภค การคมนาคม และในปัจจุบันยังถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นที่ตั้งของด่านสุโขงโก-ลก ประกอบกับทางเทศบาลได้ปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมน้ำ ให้เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวรวมถึงประชาชนในพื้นที่ที่มาพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นจำนวนมาก

3.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

จากสภาพทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดนราธิวาส การพาณิชยกรรมนับว่าเป็นสาขาหนึ่งที่มีความสำคัญในการพัฒนาจังหวัด ประกอบกับชุมชนเมืองสุโขงโก-ลก เป็นชุมชนเมืองที่มีพื้นที่อยู่ติดกับชายแดนไทย-มาเลเซีย จึงมีการติดต่อทำธุรกิจการค้ากันตลอดเวลา นับว่าเป็น ชุมชนที่มีบทบาททางการค้าที่สำคัญชุมชนหนึ่งของจังหวัดนราธิวาส โดยศูนย์กลางแหล่งที่ตั้งของธุรกิจการค้าจะอยู่บริเวณถนนเทศบาล ถนนประชาธิปไตย ถนนสฤษดิ์วงศ์ ถนนเจริญเขต ถนน ชื่นมรรคา ถนนบุษยพันธุ์ ถนนวงศ์วิถิ ถนนวรคามินทร์ และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4056 (ถนนเอเชีย 18) ช่วงบริเวณหน้าสถานีรถไฟสุโขงโก-ลก

ก. ลักษณะการค้าและบริการ

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของกิจการค้าและบริการภายในชุมชนเมืองสุโขงโก-ลก (จากตารางที่ 3.1) พบว่า มีร้านค้าและบริการทั้งหมด 1,260 แห่ง แยกออกได้เป็น 51 ประเภท และประเภทของกิจการที่มีมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ประเภทการประกอบปรุงอาหาร มีจำนวน 445 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 35.32 รองลงมาเป็นกิจการประเภทการจำหน่ายของชำ จำนวน 169 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 13.41

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนและร้อยละของสถานประกอบการการค้าและบริการ
ในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย ปี พ.ศ. 2545

ลำดับที่	ประเภทกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
1	ร้านเสริมสวย	94	7.46
2	การทำน้ำดื่มบริโภคจำหน่าย	7	0.56
3	การล้างอัดฉีดรถยนต์	10	0.79
4	การเลี้ยงสุกร	3	0.24
5	การทำขนมจีนด้วยเครื่องจักร	4	0.32
6	การทำขนมปังสด-แห้ง	8	0.63
7	การปะยางรถ	18	1.43
8	การเชื่อมประสานโลหะด้วยแก๊ส-ไฟฟ้า	26	2.06
9	การซ่อมรถจักรยานยนต์	39	3.10
10	การไส เจาะทำควมไม้ด้วยเครื่องจักร	6	0.48
11	การประดิษฐ์ไม้เป็นสิ่งของต่างๆ	1	0.08
12	การฆ่าไก่	7	0.56
13	การอบไม้	1	0.08
14	การเคาะฟันสีรถยนต์	3	0.24
15	การทำสิ่งของเครื่องใช้ด้วยปูนซีเมนต์	3	0.24
16	การทำโลหะเป็นเครื่องใช้ต่างๆ	11	0.87
17	การซ่อมรถยนต์	10	0.79
18	การนวดแผนโบราณ	17	1.35
19	ประกอบกิจการโรงแรม	52	4.13
20	การจัดให้มีการเดินรำ รำวง	3	0.24
21	สระว่ายน้ำ	3	0.24
22	การผสมน้ำมันเชื้อเพลิง	6	0.48
23	การล้างฟิล์มรูปถ่าย	3	0.24
24	การผสมถ่านไว้จำหน่าย	4	0.32
25	การฟันสีรถยนต์	3	0.24
26	การทำเส้นหมี่จำหน่าย	2	0.16
27	การซ่อมเครื่องยนต์	2	0.16
28	การผสมแก๊ส	12	0.95
29	การพิมพ์หนังสือด้วยเครื่องจักร	5	0.40
30	การผสมปูนซีเมนต์	10	0.79

ลำดับที่	ประเภทกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
34	การทำอาหารบรรจุภาชนะต่างๆ	2	0.16
35	สถานที่ตลาดเอกชน	3	0.24
36	การทำน้ำแข็งจำหน่าย	2	0.16
37	การซักอบรีดด้วยเครื่องจักร	2	0.16
38	การสะสมอาหารสัตว์ไว้จำหน่าย	1	0.08
39	การเย็บผ้าด้วยเครื่องจักร	1	0.08
40	การประดิษฐ์ของใช้ด้วยยางเทียมหรือวัสดุคล้ายคลึง	4	0.32
41	การอัดผ้าเบรกรถยนต์	1	0.08
42	การต่อเครื่องกลไฟ-รถยนต์	1	0.08
43	การตั้งโรงงานพารา 20 เต้า	1	0.08
44	การสะสมยางพาราดิบ	2	0.16
45	การทำน้ำหวานไว้จำหน่าย	1	0.08
46	การเคลือบ ชุบโลหะด้วยตะกั่ว สังกะสี ดีบุก	1	0.08
47	การพิมพ์ลวดลายผ้าต่างๆ	1	0.08
48	การจำหน่ายอาหารบรรจุภาชนะต่างๆ (ของชำ)	169	13.41
49	ประกอบปรุงอาหาร	445	35.32
50	การจำหน่ายของใช้เบ็ดเตล็ด	120	9.52
51	การจำหน่ายเสื้อผ้าสำเร็จรูป	92	7.30
รวม		1260	100.00

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลสุโขทัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประเภทของใช้เบ็ดเตล็ด จำนวน 120 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 9.52 ประเภทบริการเสริมสวຍชาย/หญิง จำนวน 7294 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 7.46 และประเภทขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป จำนวน 92 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 7.30 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าลักษณะกิจกรรมที่พบมากในเขตชุมชนเมืองสุโขทัย-ลก จะเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนเมืองและนักท่องเที่ยวมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ และในอนาคตน่าจะมีแนวโน้มที่จะขยายตัวมากขึ้น เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางชนิดที่พบในเมืองสุโขทัย-ลกมีลักษณะดังนี้

- อาหารและเครื่องดื่ม เนื่องจากเมืองสุโขทัย-ลกมีบทบาทสำคัญด้านการท่องเที่ยวชายแดน ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวและนักธุรกิจ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวหรือประกอบธุรกิจในตัวเมืองเป็นจำนวนมาก ทั้งแบบมาเช้า-เย็นกลับและพักค้างคืน ดังนั้นกิจกรรมร้านอาหารและเครื่องดื่มจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเขตเทศบาลจะพบมากถึง 445 แห่ง ยังไม่รวมหาบเร่แผงลอยซึ่งพบเห็นได้ทั่วไปในเขตเมือง ย่านการค้าขายอาหารที่สำคัญของเมืองสุโขทัย-ลก ได้แก่ ถนนวรคามินทร์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของถนนอาหารราคาถูกหรือตลาดโต้รุ่ง ถนนเจริญเขตทั้งสาย และถนนประชาวิวัฒน์ เป็นต้น

- ของชำ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องมีการลงทุนมาก อาศัยเพียงเงินทุนหมุนเวียนวันต่อวันและมีทำเลที่เหมาะสมในย่านชุมชน ก็สามารถเปิดให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมเยือนได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีมากถึง 169 แห่ง ที่ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลก และที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลอีก 69 แห่ง ซึ่งในอนาคตหากเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น กิจกรรมประเภทขายของชำจะมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นเช่นกัน

- ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง ตั้งกระจายตัวอยู่ทั่วไปภายในเขตเมือง โดยเฉพาะบริเวณศูนย์กลางการค้าของเมือง เช่น ถนนเจริญเขต ถนนเทศบาล ถนนสุขดิวิวิงศ์ ถนนชื่นมรรคา ถนนวรคามินทร์ ถนนวงศวิถิ บริเวณตลาดโต้รุ่ง และถนนสายเอเชีย 18 ช่วงตรงข้ามสถานีรถไฟสุโขทัย-ลก โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นอาหารแห้งประเภทต่างๆ เช่น ทะเลตักแห้ง ปลากรอบ ปลาหมึกแห้ง กระเพาะปลา มะม่วงหิมพานต์อบ ช็อกโกแลต ขนมปังชนิดต่างๆ รวมถึงผลไม้ต่างประเทศ ลองกอง รวมถึงผ้าปาเต๊ะหรือบาติก เป็นต้น

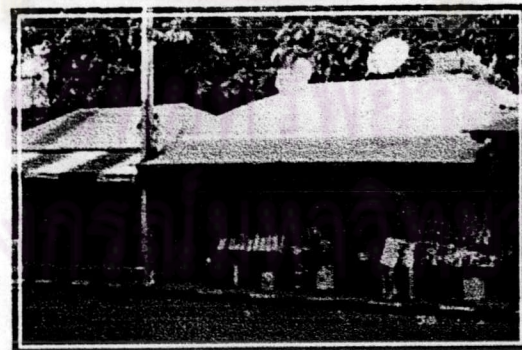
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.1 แสดงร้านอาหารที่พบเห็นได้ทั่วไปในชุมชนเมืองสุโขทัย

ศูนย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.2 แสดงอาหารพื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์ของเมืองสุโขทัย-ลก

ภาพที่ 3.3 แสดงร้านขายของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมืองบริเวณถนนเจริญเขต

- โรงแรม ปัจจุบันในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลก มีจำนวนโรงแรมขนาดต่างๆ จำนวนมากถึง 52 แห่ง รวมห้องพักกว่า 2,200 ห้อง อาจกล่าวได้ว่า เป็นเมืองที่มีโรงแรมมากเป็นอันดับสองในภูมิภาครองจากหาดใหญ่เลยทีเดียว โดยโรงแรมทั้งหมดสามารถแบ่งกลุ่มตามหลักเกณฑ์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยออกเป็น 2 กลุ่มตามระดับราคาห้องพัก ได้ดังนี้

(1) โรงแรมกลุ่ม 4 คือโรงแรมที่มีห้องพักระดับราคาตั้งแต่ 500 - 1,500 บาท มักเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ และมีบริการห้องอาหารหรือคอฟฟี่ช็อปภายในโรงแรมเอง บางแห่งก็มีดีสไก้เชคของตัวเองให้บริการด้วย โรงแรมในกลุ่มนี้มีทั้งหมด 3 แห่ง รวมห้องพักประมาณ 544 ห้อง ได้แก่ โรงแรมเกนดิง โรงแรมมารีน่า และโรงแรมแกรนด์การ์เด้น

(2) โรงแรมกลุ่ม 5 คือโรงแรมที่มีห้องพักระดับราคาประมาณ 500 บาทหรือต่ำกว่า ส่วนใหญ่จะเป็นโรงแรมขนาดกลางและเล็ก มักมีห้องอาหารของตนเองภายในโรงแรม ในเมืองสุโขทัย-ลก มี โรงแรมในกลุ่มนี้จำนวนทั้งหมด 49 แห่ง รวมจำนวนห้องพักประมาณ 1,700 ห้อง จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า โรงแรมส่วนใหญ่ที่มีในเมืองสุโขทัย-ลกนั้นเป็นโรงแรมกลุ่ม 5 มากเกือบร้อยละ 95 ของจำนวนโรงแรมทั้งหมด และจากการสังเกตพบว่า โรงแรมส่วนใหญ่เป็นโรงแรมขนาดเล็กเก่าแก่ที่ดัดแปลงมาจากอาคารตึกแถวที่เป็นที่พักอาศัยเดิมเป็นส่วนใหญ่

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการโรงแรมในพื้นที่เมืองสุโขทัย-ลกและเจ้าหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย พบว่า โรงแรมเหล่านี้ส่วนใหญ่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียและสิงคโปร์เป็นหลัก ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากจำนวนลูกค้าโรงแรมที่จะเป็นชาวมาเลเซียเป็นส่วนใหญ่ และโรงแรมทั้งหมดจะมีแขกจำนวนมากเฉพาะวันหยุดของมาเลเซียเท่านั้น ส่วนวันธรรมดาจะมีคนมาใช้บริการไม่มากนัก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ากิจการโรงแรมของเมืองสุโขทัย-ลกนั้น จะต้องพึ่งพาลูกค้าชาวมาเลเซียเป็นหลัก

- สถานบริการบันเทิงต่างๆ ได้แก่ ดีสไก้เชค บาร์ ไนต์คลับ ร้านอาหารที่มีนักร้อง วงดนตรี หรือการแสดง คาราโอเกะ และสถานที่อาบน้ำ นวด อบตัว ซึ่งมีผู้บริการให้ลูกค้า สถานบริการบันเทิงที่พบในเมืองสุโขทัย-ลกมีจำนวนค่อนข้างมาก จากการสำรวจในปี 2545 พบว่า มีสถานบริการบันเทิงประเภทต่างๆ รวมทั้งหมดประมาณ 125 แห่ง แบ่งเป็น ดีสไก้เชค 6 แห่ง ร้านอาหารที่มีนักร้อง วงดนตรี หรือการแสดง 20 แห่ง และคาราโอเกะ 100 แห่ง โดยมากมักอยู่รวมหรือใกล้กับโรงแรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ โดยโรงแรมมักจะมีห้องอาหาร คาราโอเกะ และ/หรือดีสไก้เชค เปิดให้บริการลูกค้าอยู่ในโรงแรมของตน บริเวณที่พบมากได้แก่ บริเวณถนนเจริญเขตชอย 3 ถนนประชาธิปไตยชอย 2 และชอย 3

ตารางที่ 3.2 แสดงจำนวนโรงแรมและห้องพักในเมืองสุโขทัย

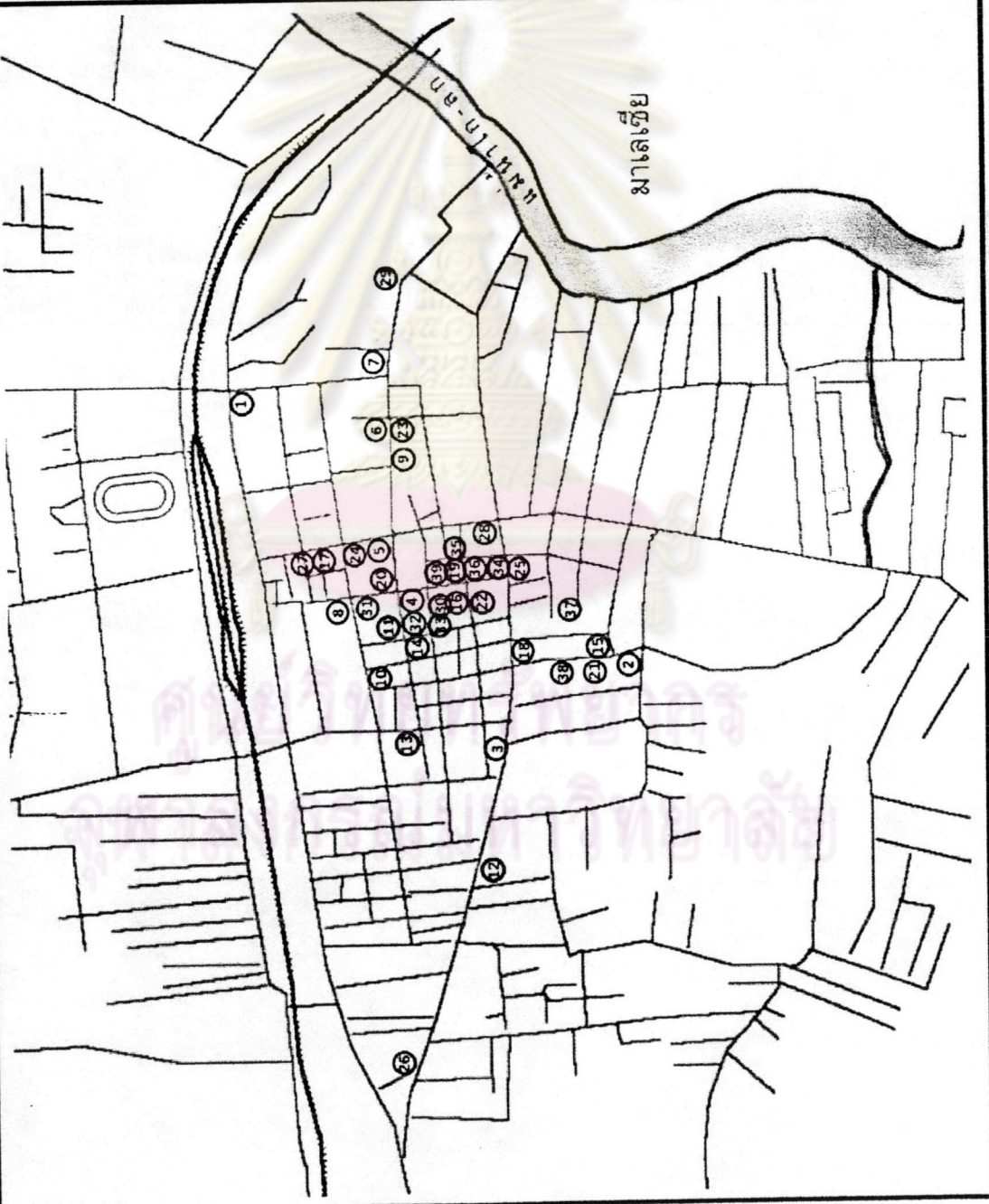
ลำดับที่	โรงแรม	ที่ตั้ง	จำนวนห้องพัก	ราคา
1	โรงแรมแก่นดิ่ง	250 ถนนเอเชีย 18	235	400-1350
2	โรงแรมจันทหลี่	16 ถนนเอเชีย 18	32	N/A
3	โรงแรมชาวอวย	34 ถนนเจริญเขต	27	130-150
4	โรงแรมเอเชีย	18 ถนนเจริญเขต	22	120-150
5	โรงแรมพิมาน	76/4 ถนนเจริญเขต	17	150
6	โรงแรมตั้งเส็ง	78 ถนนเจริญเขต	15	N/A
7	โรงแรมเมอลิน	68 ถนนเจริญเขต	96	380-500
8	โรงแรมธารารี่เจนต์	48 ถนนเจริญเขต ซอย 3	120	350-700
9	โรงแรมมารีน่า	173 ถนนเจริญเขต ซอย 3	180	600-1600
10	โรงแรมปาร์คสัน	501 ถนนเจริญเขต ซอย 3	45	350-390
11	โรงแรมอิมเพรส	28-30 ถนนเจริญเขต ซอย 3	28	240-330
12	โรงแรมไชนันท์	43/5 ถนนเจริญเขต ซอย 3	21	180-250
13	โรงแรมฮันนี่	28/4 ถนนเจริญเขต ซอย 3	22	130-300
14	โรงแรมนำไทย 2	93-95 ถนนเจริญเขต ซอย 3	39	120-250
15	โรงแรมกรุงทองเฮาส์	143 ถนนวิถียุทธ	20	200-300
16	โรงแรมคำอิน	48 ถนนสฤษดีวงศ์	20	200-250
17	โรงแรมฟอริยู	98/4-5 ถนนสฤษดีวงศ์	25	250-300
18	โรงแรมมายเฮาส์	98/3 ถนนสฤษดีวงศ์	23	220-300
19	โรงแรมปารีส	3-5 ถนนสฤษดีวงศ์	24	N/A
20	โรงแรมซิติ	86 ถนนสฤษดีวงศ์	72	300-400
21	โรงแรมโรมัน	76-78 ถนนสฤษดีวงศ์	18	130-200
22	โรงแรมนำแสง	77 ถนนสฤษดีวงศ์	8	N/A
23	โรงแรมพลาซ่า	2 ถนนเทศบาล	94	350-400
24	บังกะไล	84 ถนนวงศ์สวัสดิ์	19	320
25	โรงแรมเวนิซพาลาส	22 ถนนชื่นมรรคา	132	420-950
26	โรงแรมธานี	5/1 ถนนชื่นมรรคา	54	120-220
27	โรงแรมเอราวัณ	21 ถนนชื่นมรรคา	9	100

ลำดับที่	โรงแรม	ที่ตั้ง	จำนวนห้องพัก	ราคา
28	โรงแรมมาตี	19/4 ถนนสีลมรรคาค	31	140-250
29	โรงแรมพาราไดซ์	38 ถนนสีลมรรคาค	16	130-250
30	โรงแรมวาเลนไทน์	2/1 ถนนวามันอำนาจ	50	160-250
31	โรงแรมฮาวาย	48-50 ถนนสุขยพันธ์	24	200-300
32	โรงแรมแสนสบาย 1	32-34 ถนนสุขยพันธ์	16	N/A
33	โรงแรมทักษิณ 2	4 ถนนประชาสำราญ	51	270-360
34	โรงแรมทักษิณ 1	32 ถนนประชาสำราญ	39	130-300
35	โรงแรมนำไทย 1	7 ถนนประชาสำราญ	10	N/A
36	โรงแรมชินโต	10 ถนนประชาสำราญ	8	N/A
37	โรงแรมไทยเอก	43 ถนนวงศวิถิ	37	120-240
38	โรงแรมแหลมทอง	59/1 ถนนประชาวิวัฒน์	34	150-200
39	โรงแรมพัทยา	37/17 ถนนประชาวิวัฒน์	24	N/A
40	โรงแรมอัมรินทร์	259/6 ถนนประชาวิวัฒน์	34	150-250
41	โรงแรมอินเตอร์	104-110 ถนนประชาวิวัฒน์	80	350-450
42	โรงแรมไพรินทร์	35-37 ถนนประชาวิวัฒน์	54	250-300
43	โรงแรมดารลิ่ง 1	62/39 ถนนประชาวิวัฒน์ ซอย 1	10	N/A
44	โรงแรมดารลิ่ง 5	62/29 ถนนประชาวิวัฒน์	10	N/A
45	โรงแรมดารลิ่ง 6	62/35 ถนนประชาวิวัฒน์	9	N/A
46	โรงแรมมายเลิฟ	62/34 ถนนประชาวิวัฒน์	19	N/A
47	โรงแรมทาวนิอินทาวน์	41 ถนนประชาวิวัฒน์ ซอย 2	35	N/A
48	โรงแรมแกรนด์การ์เด็น	66 ถนนประชาวิวัฒน์ ซอย 3	129	590-1750
49	โรงแรมลีไฮเต็ล	42-46 ถนนประชาวิวัฒน์	16	N/A
50	โรงแรมริเวียร่า	40 ถนนประชาวิวัฒน์	38	400-450
51	โรงแรมแมรี่	95 ถนนประชาวิวัฒน์	25	150-170
52	โรงแรมเฟิร์ส	47 ถนนประชาวิวัฒน์	28	160-280

ที่มา : เทศบาลตำบลสุโขทัย-สุโขทัยและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

**แนวทางการพัฒนาเมืองสู่เชิงไกล-ลก
เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน**

- แสดง ที่ตั้งโรงแรม**
1	กันตัง,	21	ริเวียร่า
2	แกรนด์การ์เดิน,	22	ไทยเอก
3	อินเตอร์ทาวเวอร์	23	อิมเพรส
4	ซิตี	24	ไทยเลีย,
5	แอลัน	25	ไพรินทร์
6	มาวีนา	26	จันคหฬิ
7	ปาร์คตัน	27	เอเรีย
8	พลาซ่า	28	พิมาน
9	ธราวีเจนท์	29	นำไทย 2
10	วาเลนไทน์	30	คำอิน
11	เวนิสพาลาซ	31	ปารีส
12	อิมรินทร์	32	มาดี
13	บังกาโลไกล-ลก	33	แสนสบาย
14	ชววย	34	ทกซ์อิน
15	แมริ	35	นำไทย
16	มายเฮาส์	36	ซินโต
17	ชวอย	37	พทยา
18	สเตลลา	38	ลิโบล
19	ทกซ์อิน 2	39	นำแสง
20	ธานี		
- ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

แผนที่ 3.3

มาตราส่วน 1 : 15,500

ศูนย์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพที่ 3.4 แสดงโรงแรมที่พบในเมืองสุโขทัย

- ธนาคาร มีปรากฏในเขตเทศบาลในปี 2545 ถึง 12 แห่ง โดยเฉพาะธนาคารกรุงไทยมีถึง 2 สาขา กระจายอยู่ทั่วไปในเขตเมือง แสดงให้เห็นถึงศักยภาพด้านการเงินและความต้องการใช้บริการสถาบันการเงินของประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวผู้มาเยี่ยมเยือนในพื้นที่

- สถานีบริการน้ำมันและปั๊มแก๊ส จากการสำรวจในปี 2545 พบในเขตเทศบาล 6 แห่ง นอกเขตอีก 4 แห่ง โดยเฉพาะบริเวณถนนสายเอเชีย 18 (ทางหลวงหมายเลข 4056) ทางไปอำเภอตากใบและอำเภอ สุโหงปาตี รวมถึงถนนเจริญเขต (ทางหลวงหมายเลข 4057) ทางไปอำเภอแว้ง แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวทางด้านการคมนาคมขนส่งทางรถยนต์ของเมืองสุโหงโก-ลกทางหนึ่ง

- ขายยาและรับรักษาโรค นอกจากโรงพยาบาลประจำอำเภอขนาด 160 เตียง 1 แห่ง และศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาล 1 แห่งแล้ว จากการสำรวจพบว่า ในเขตเทศบาลมีร้านขายยาแผนปัจจุบัน จำนวน 20 แห่ง แบ่งเป็น ร้านขายยาแผนปัจจุบัน 13 แห่ง ร้านขายยาบรรจุเสร็จ 5 แห่ง และร้านขายยา แผนโบราณ 2 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ และผู้มาเยือนทั่วไป ทั้งชาวไทยและมาเลเซีย ส่วนสถานที่รับรักษาโรค หรือคลินิกเอกชน มีจำนวน 8 แห่ง และคลินิกทันตกรรมอีก 3 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างมาก เพราะต้องรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือนด้วย สำหรับแนวโน้มการขยายตัวค่อนข้างคงที่ เนื่องจากมีจำนวนค่อนข้างพอเพียง

- รับถ่ายรูปและอุปกรณ์ถ่ายภาพ เนื่องจากการเป็นเมืองการค้าชายแดน บทบาทด้านการท่องเที่ยวยังมีไม่มากเท่าที่ควร นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชนเมืองสุโหงโก-ลกส่วนมากต้องการข้ามไปซื้อของฝั่งมาเลเซีย หรือท่องเที่ยวภายในตัวเมืองเป็นหลัก ประกอบกับสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติยังไม่เป็นที่นิยมเท่าที่ควร บริการของร้านถ่ายรูปจึงยังมีจำนวนไม่มากนัก โดยบริการดังกล่าวมาจำนวน 3 แห่งเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะให้บริการแก่ประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นหลัก

- ย่านการค้า จากการสำรวจ พบว่าย่านธุรกิจการค้าของเมืองสุโหงโก-ลกจะตั้งอยู่บริเวณช่วงใจกลางเมืองทั้งหมด ที่ถือเป็นย่านการค้าใหญ่ของเมือง โดยจะหนาแน่นบริเวณถนนเทศบาล ถนนประชาวิวัฒน์ ถนนสุขดิวงศ์ ถนนเจริญเขต ถนนชื่นมรรคา ถนนบุษยพันธ์ ถนนวงศิวิติ ถนนวรคามินทร์ และถนนเอเชีย 18 บริเวณหน้าสถานีรถไฟสุโหงโก-ลก ซึ่งประเภทของกิจการการค้าส่วนใหญ่จะเป็นร้านค้าปลีกและการบริการ จำหน่ายสินค้าอุปโภค-บริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตประจำวันเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีย่านการค้าในรูปแบบของตลาดสำคัญอีก 3 แห่งด้วยกัน คือ

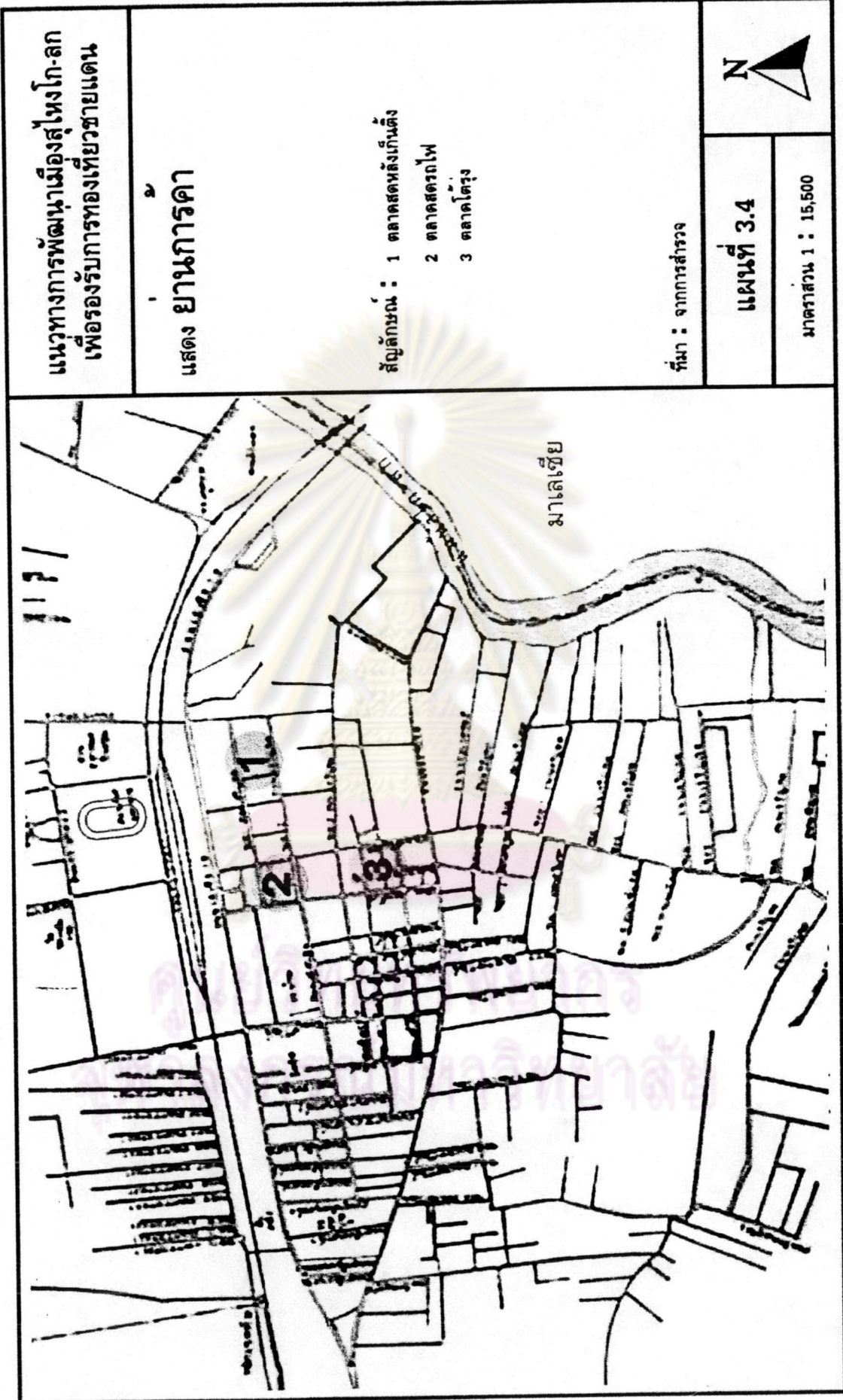
(1) ย่านตลาดสดหลังเก็นตั้ง เป็นชื่อที่ชาวสุโหงโก-ลกเรียกตลาดสดเทศบาลหลังใหญ่ ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนเจริญเขตซอย 1 บริเวณด้านหลังโรงแรมเก็นตั้ง เป็นตลาดสดที่ใหญ่ที่สุดของเมืองสุโหงโก-ลก ประกอบด้วยอาคาร 2 หลัง และครอบคลุมถนนเจริญเขตซอย 1 เกือบทั้งสาย จนบางวันต่อเนื่องไปจนถึงตลาดสดรถไฟซึ่งเป็นตลาดสดอีกแห่งที่อยู่ใกล้เคียงกันด้วย เป็นศูนย์กลางการจำหน่ายสินค้าอาหารสด อาหารแห้ง อาหารปรุงสำเร็จ อาหารพื้นเมือง ผักและผลไม้ต่างๆ โดยเฉพาะผลไม้

ประเภทต่างๆ มีร้านค้าขายปลีกและส่งจำนวนมากทั้งผลไม้ไทยและผลไม้จากประเทศมาเลเซียเรียงเป็นแถวยาว บริเวณถนนทรายทอง 6 ช่วงข้างโรงแรมเก็นติ้ง ต่อเนื่องไปจนถึงถนนเจริญเขตชอย 1 และชอย 2 จนสามารถเรียกได้ว่าเป็นย่านขายผลไม้ที่ใหญ่ที่สุดในเมืองสุโขทัย-ลกเลยทีเดียว นอกจากนี้ในบริเวณนี้ยังเป็นที่ตั้งของย่านร้านขายเสื้อผ้าสำเร็จรูปมือสองอีกหลายร้าน ที่เป็นที่ยุ้จักดีของประชาชนและนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมเสื้อผ้ามือสองราคาถูกอีกด้วย โดยในส่วนของตลาดสดจะเปิดบริการตอนเช้ามีคจนถึงช่วงสายของทุกวัน ส่วนร้านค้าต่างๆ เปิดบริการทั้งวัน

(2) **ย่านตลาดสดรถไฟ** ตั้งอยู่บริเวณถนนเจริญเขต ชอย 1 ฝั่งตรงข้ามกับสถานีรถไฟสุโขทัย-ลก ใกล้กับโรงแรมชาวยอย เป็นแหล่งขายอาหารแห้ง อาหารสด อาหารพื้นเมือง ผักและผลไม้ต่างๆ รวมทั้งสินค้าอุปโภค-บริโภคต่างๆ เช่นเดียวกับตลาดสดหลังเก็นติ้ง แต่มีปริมาณน้อยกว่า ส่วนเวลาเปิดให้บริการเช่นเดียวกับย่านตลาดสดหลังเก็นติ้ง คือในส่วนของตลาดสดให้บริการตั้งแต่เช้ามืดของทุกวัน จนกระทั่งช่วงสายๆ จึงเริ่มวาย ในขณะที่ร้านค้าต่างๆ เปิดบริการตลอดวัน

(3) **ย่านถนนอาหารราคาถูกหรือตลาดใต้รุ่ง** ตั้งอยู่บริเวณถนนนวมินทร์ หน้าสถานีตำรวจภูธรอำเภอสุโขทัย เป็นตลาดใต้รุ่ง ขายอาหารตามสั่งและปรุงสำเร็จ ทั้งคาวและหวาน รวมถึงผลไม้ต่างๆ ซึ่งจะทำการปิดถนนและเปิดให้บริการตั้งแต่ช่วงเย็นๆ จนกระทั่งตอนดึกของทุกวัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรยากาศของตลาดหลังเกษินตั้งยามเช้า

ร้านขายผลไม้สดนานาชนิดเรียงเป็นแถวยาวบริเวณหลังโรงแรมเกษินตั้ง

ร้านขายสินค้าประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าในบริเวณเดียวกัน

ภาพที่ 3.5 แสดงย่านการค้าบริเวณตลาดหลังโรงแรมเกษินตั้ง

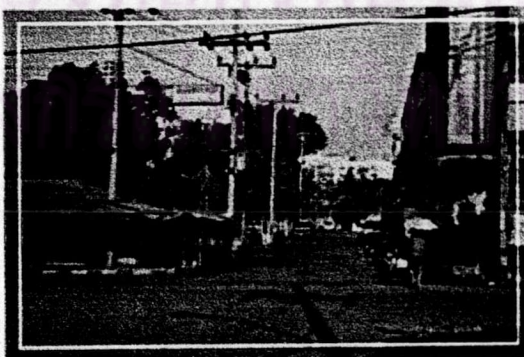
ร้านขายของชำและของแห้งในตลาดรถไฟ

ด้านข้างตลาดเป็นที่ตั้งแผงขายเสื้อผ้าสำเร็จรูป

ร้านอาหารในตลาดโตรุ่งบริเวณถนนนครคามินทร์

ที่ตั้งตลาดโตรุ่งยามกลางวัน

ภาพที่ 3.6 แสดงย่านการค้าในเมืองสุโขทัย

ข. การอุตสาหกรรม

กิจการอุตสาหกรรมของเมืองสุโขทัย-โลก มีจำนวนทั้งสิ้น 80 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตเทศบาล 73 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 91.25 และตั้งอยู่นอกเขตเทศบาล 7 แห่ง หรือร้อยละ 8.75 ของกิจการทั้งหมด กิจการอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นอุตสาหกรรมการผลิตและอุตสาหกรรมบริการ ที่ให้บริการแก่ผู้ที่อยู่อาศัยในบริเวณชุมชนเมืองสุโขทัย-โลกและบริเวณใกล้เคียง นอกนั้นเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนและโกดังซึ่งมีไม่มากนัก และเมื่อพิจารณาตามชนิดของผลิตภัณฑ์หรือผลผลิตของอุตสาหกรรม พบว่าส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมประเภทซ่อมยานพาหนะ (25 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 31.25) รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมประเภทผลิตภัณฑ์แร่โลหะ (19 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 23.75) เช่น ทำมุ้งลวด เหล็กตัด ทำประตู เป็นต้น อุตสาหกรรมประเภทไม้และผลิตภัณฑ์ (16 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 20.00) และอุตสาหกรรมประเภทอาหารและเครื่องดื่ม (9 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 11.25) ตามลำดับ ซึ่งจากสถิติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการอุตสาหกรรมที่ปรากฏในเมืองสุโขทัย-โลกยังเป็นอุตสาหกรรมการผลิตและบริการขนาดเล็กที่มุ่งให้บริการแก่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นหลัก อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องของการท่องเที่ยว เช่น การผลิตและจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม หรือผลิตภัณฑ์ที่ระลึก ฯลฯ ยังมีไม่มากนัก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้มากขึ้น เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวของเมืองสุโขทัย-โลกให้มีความมั่นคงยิ่งขึ้น

ตารางที่ 3.3 แสดงจำนวนสถานอุตสาหกรรม จำแนกตามชนิดของผลิตภัณฑ์
เขตผังเมืองรวมสุโขทัย-โลก ปี 2543

ชนิดของผลิตภัณฑ์	สถานอุตสาหกรรม	
	จำนวน	ร้อยละ
ซ่อมยานพาหนะ	25	31.25
ผลิตภัณฑ์แร่โลหะ	19	23.75
ไม้และผลิตภัณฑ์	16	20.00
อาหารและเครื่องดื่ม	9	11.25
ผลิตภัณฑ์แร่โลหะ	5	6.25
สิ่งทอและหนังสือ	3	3.75
สิ่งพิมพ์และกระดาษ	2	2.50
ยางและพลาสติก	1	1.25
รวม	80	100.00

ที่มา : รายงานวิจัยเพื่อการวางแผนและจัดทำผังเมืองรวมเมืองสุโขทัย-โลก

ค. การค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย

โดยปกติการค้าและการท่องเที่ยวมักขยายตัวควบคู่กันไป เช่นเดียวกับเมืองสุโขทัย-ลพบุรี ซึ่งเป็นเมืองชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซียโดยตรง แม้ว่าจังหวัดนราธิวาสจะมีความพร้อมในการพัฒนาไม่มากนักเมื่อเทียบกับจังหวัดใหญ่อย่างสงขลา แต่ในแง่ของการค้าชายแดนกับมาเลเซีย ในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย 4 รัฐ (รัฐกลันตัน ปรีค เคดาร์ และเปอร์ลิส) ยาวประมาณ 647 กิโลเมตร ได้แก่ จังหวัดสงขลา สตูล ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส และมีจุดผ่านแดนถาวรจำนวน 8 แห่งนั้น ด้านสุโขทัย-ลพบุรี เป็นจุดผ่านแดนที่มีมูลค่าการค้าสูงที่สุดเป็นอันดับที่สามารถลงมาจากร้านสะดวก และด้านป่าดงเบงกาลี ในอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2542: 34) เนื่องจากเมืองสุโขทัย-ลพบุรีเป็นเมืองที่มีเส้นทางเชื่อมโยงกับเมืองโกตาบารู รัฐกลันตัน ซึ่งเป็นเมืองใหญ่ที่สำคัญเมืองหนึ่งทางตอนบนของประเทศมาเลเซีย มีเส้นทางรถยนต์และรถไฟเชื่อมโยถึงเมืองโกตาบารู ไปยังรัฐตรังกานู ปาหัง สุเมียงกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซียได้ ประกอบกับเมืองสุโขทัย-ลพบุรีได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะทางถนน เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงกับเมืองต่างๆ ภายในประเทศได้อย่างสะดวก อีกทั้งในปัจจุบันได้มีการขยายเวลาเปิดด่านพรมแดนสุโขทัย-ลพบุรี จาก 05.00 - 18.00 น. เป็น 05.00 - 21.00 น. หรือระหว่างเวลา 06.00 - 22.00 น. ของประเทศมาเลเซีย รวมทั้งพิธีการผ่านแดนซึ่งมีความสะดวกมากขึ้น คาดว่าในอนาคตเมืองสุโขทัย-ลพบุรีน่าจะมีมูลค่าการค้าเพิ่มขึ้น และส่งผลให้การท่องเที่ยวมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

ด่านพรมแดนสุโขทัย-ลพบุรี ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลพบุรี บริเวณถนนที่เชื่อมต่อจากสะพานข้ามแม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี ระยะห่างจากสะพาน 300 เมตร เป็นด่านศุลกากรส่งออก-นำเข้าสินค้า โดยทางรถยนต์ ตั้งอยู่ติดกับชุมชนวันดูบันยัง อำเภอป่าเซมัส รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย โดยมีสะพานเชื่อมแม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี เป็นจุดเชื่อมโยงทางหลวงหมายเลข 4056 กับถนนของประเทศมาเลเซีย ที่เชื่อมโยถึงเมืองโกตาบารู เมืองหลวงของรัฐกลันตัน และเป็นจุดเชื่อมโยงทางรถไฟสายกรุงเทพฯ - หาดใหญ่ - สุโขทัย-ลพบุรี กับเส้นทางรถไฟสายตะวันออกของมาเลเซีย แต่เดิมเป็นด่านศุลกากรสุโขทัย-ลพบุรี จัดตั้งขึ้นโดยกฎกระทรวงการคลัง เมื่อปี พ.ศ. 2475 มีที่ทำการด่านอยู่ที่สถานีรถไฟสุโขทัย-ลพบุรี โดยกำหนดให้เป็นด่านสำหรับการนำเข้าและ/หรือส่งออกเฉพาะทางรถไฟเท่านั้น ต่อมาในปี 2513 รัฐบาลไทยและมาเลเซีย ได้ทำความตกลงเพื่อร่วมกันสร้างสะพานข้ามแม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพการคมนาคมขนส่ง ศุลกากรจึงได้ย้ายที่ทำการด่านมาอยู่บริเวณถนนที่เชื่อมต่อจากสะพาน และกระทรวงการคลังได้กำหนดให้เป็นด่านที่สามารถนำเข้าและส่งออกได้ทุกประเภท รวมทั้งสินค้าที่ขอคืนอากรขาเข้าและของที่มีทัศนียภาพทุกประเภท รวมตลอดถึงการปฏิบัติพิธีการตรวจปล่อยสินค้าผ่านแดนที่ขนส่งทางรถไฟผ่านสถานีรถไฟสุโขทัย-ลพบุรี ปาเซมัส ประเทศมาเลเซีย

การค้าชายแดนบริเวณด่านสุโขทัย-ลพบุรี โดยเฉพาะการส่งออกจะขนส่งโดยทาง รถยนต์ และส่วนใหญ่จะเป็นรถยนต์บรรทุกของประเทศมาเลเซีย เนื่องจากจะได้รับความสะดวกมากกว่า สำหรับ

การนำสินค้าเข้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสินค้าไม้แปรรูป จะขนส่งโดยทางรถไฟเป็นหลัก ส่วนสินค้าอื่นๆ ก็จะขนส่งโดยทางรถยนต์เช่นเดียวกัน มูลค่าการค้าในปี 2543 มีจำนวน 2,314.77 ล้านบาท โดยเป็นการส่งออกมูลค่า 905.62 ล้านบาท สินค้าส่งออกที่สำคัญประกอบด้วย ผลไม้สด ก๊าซปิโตรเลียมเหลว อาหาร และยางรถยนต์ ส่วนการนำเข้า มีมูลค่าประมาณ 1,409.15 ล้านบาท สินค้านำเข้าที่สำคัญ ประกอบด้วย ไม้แปรรูป วัตถุดิบอุตสาหกรรม และอาหาร

เป็นที่น่าสังเกตว่าการค้าชายแดนไทย-มาเลเซีย บริเวณด่านสุโขทัย-โลก มียอดการค้าขาดดุลมาตลอด ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากการนำเข้าไม้แปรรูปในจำนวนที่สูงมากทั้งด้านปริมาณและมูลค่า เมื่อเปรียบเทียบกับ การส่งออกสินค้าออกในช่วงเวลาเดียวกัน เนื่องจากประเทศไทยมีปริมาณความต้องการใช้ไม้มากและปริมาณไม้ภายในประเทศไม่เพียงพอ ทำให้มีการนำเข้าไม้แปรรูปในปริมาณที่สูงมาก ประกอบกับมูลค่าสินค้าที่มีการนำเข้ามีราคาต่อหน่วยสูงกว่าราคาต่อหน่วยของสินค้าที่มีการส่งออก เป็นผลให้ดุลการค้าไทย-มาเลเซียของด่านสุโขทัย-โลกมียอดขาดดุลในอัตราสูง

ตารางที่ 3.4 แสดงรายการสินค้าส่งออกและนำเข้าผ่านด่านศุลกากรสุโขทัย-โลก ปี พ.ศ. 2543

ลำดับ ที่	ส่งออก		ลำดับ ที่	นำเข้า	
	รายการสินค้า	มูลค่า (ล้านบาท)		รายการสินค้า	มูลค่า (ล้านบาท)
1	ก๊าซปิโตรเลียมเหลว	168.14	1	ไม้แปรรูป	1,096.08
2	ลำไยสด	157.86	2	อลูมิเนียมยังไม่ขึ้นรูป	92.37
3	มะม่วงสด	128.01	3	หนังโคหมักเกลือ	72.08
4	ล้อแม็กรถยนต์	70.63	4	ขนมปังอบกรอบปรุงรส	51.23
5	เงาะสด	44.58	5	เมล็ดเงิน	21.88
6	บะหมี่กึ่งสำเร็จรูป	31.39	6	ไม้หมอนรองรางรถไฟ	18.58
7	เครื่องดื่มบำรุงกำลัง	20.59	7	เมล็ดเงินยังไม่ขึ้นรูป	13.10
8	ส้มสด	19.50	8	ไม้อัดเบญจพรรณ	5.44
9	เศษยางจากต้นยาง	17.00	9	เครื่องกำเนิดไฟฟ้าใช้แล้ว	4.02
10	อื่นๆ	247.92	10	อื่นๆ	34.37
	รวม	905.62		รวม	1,409.15

ที่มา : ด่านศุลกากรสุโขทัย-โลก

การค้าชายแดนไทย-มาเลเซียด้านด่านสุโขทัย-โลก นอกจากที่ผ่านด่านศุลกากรแล้ว ยังมีการค้าในลักษณะการลักลอบส่งออกและนำเข้าสินค้าอีกจำนวนมากในแต่ละปี โดยการลักลอบค้าชายแดนบริเวณอำเภอสุโขทัย-โลก เป็นลักษณะของการลักลอบซื้อขายสินค้าระหว่างชุมชนที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำสุโขทัยทั้งสองประเทศ เนื่องจากชายแดนของอำเภอสุโขทัย-โลกที่ติดกับประเทศมาเลเซียมี

อาณาเขตติดต่อกันค่อนข้างยาว โดยมีแนวพรมแดนธรรมชาติ คือ แม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี-น่าน ซึ่งบางช่วงก็แคบและตื้นเขินทำให้สะดวกต่อการลักลอบส่งสินค้าข้ามแดน ประกอบกับคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ด้านเครือญาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตเสมือนเป็นชุมชนเดียวกัน จึงมีการไปมาหาสู่และติดต่อกันเป็นปกติ นอกจากนี้ปัจจัยด้านภาษีที่มาเลเซียเรียกเก็บจากการนำสินค้าเข้าประเทศในอัตราที่สูง จึงเป็นสิ่งจูงใจให้เกิดการลักลอบส่งสินค้าเข้าประเทศมาเลเซีย แม้ว่าด่านศุลกากรของไทยจะไม่เรียกเก็บสินค้าบางประเภทก็ตาม สินค้าลักลอบนำเข้าที่สำคัญเป็นสินค้าเกษตรส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่มีราคาต่ำกว่าฝั่งไทย เช่น น้ำมันปาล์ม หอมแดง หอมหัวใหญ่ กระเทียม แป้งสาลี ฯลฯ ส่วนสินค้าลักลอบส่งออก ได้แก่ ข้าวสาร ผัก ผลไม้ เสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์พลาสติก ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2541: 95-96)

การเดินทางผ่านเข้าออกนอกราชอาณาจักร

มีเพียงช่องทางเดียวคือทางด้านสุโขทัย-ลพบุรี บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี ดังได้กล่าวไปข้างต้น ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพิธีการผ่านด่านสุโขทัย-ลพบุรีที่สำคัญ 4 หน่วยงาน ประกอบด้วย ด้านศุลกากร ด้านตรวจคนเข้าเมือง ด้านตรวจพืช และด้านจัดหางาน ทั้งหมดตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกัน กำหนดเวลาเปิด-ปิดด่านสุโขทัย-ลพบุรีระหว่างเวลา 05.00 – 21.00 น. หรือระหว่าง 06.00 – 22.00 น. ตามเวลาของประเทศมาเลเซีย ของทุกวันไม่มีวันหยุด

จากข้อมูล ณ ด้านตรวจคนเข้าเมืองสุโขทัย-ลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2543 (ตารางที่ 3.5) พบว่ามีบุคคลเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรไทย จำนวน 171,419 คน แยกเป็นสัญชาติไทย 120,341 คน คิดเป็นร้อยละ 70.2 ของจำนวนบุคคลที่เดินทางเข้ามาทั้งหมด คนต่างด้าว จำนวน 51,078 คน หรือร้อยละ 29.8 ของจำนวนบุคคลที่เดินทางเข้ามาทั้งหมด ซึ่งคนต่างด้าวที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรมากที่สุดคือ คนสัญชาติมาเลเซีย (มากกว่าร้อยละ 90) และสิงคโปร์ ที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเมืองสุโขทัย-ลพบุรี และพื้นที่ใกล้เคียง เช่น นราธิวาส ปัตตานี และยะลา สาเหตุเนื่องจากความสะดวก รวดเร็วของโครงข่ายคมนาคมที่เชื่อมโยงทั้งสองประเทศเข้าไว้ด้วยกัน และสามารถเดินทางไปพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างสะดวก โดยทางรถยนต์และรถไฟเช่นกัน โดยเฉพาะประชาชนชาวมาเลเซียสามารถเดินทางภายในจังหวัด นราธิวาส ยะลา และปัตตานี ได้โดยไม่ต้องมีหนังสือเดินทางแค่เพียงอาศัยบัตรผ่านแดนเท่านั้น ก็สามารถพำนักอาศัยอยู่ในเขตที่กำหนดได้ 3 วัน แสดงให้เห็นว่า มีประชาชนชาวมาเลเซียจำนวนไม่น้อยที่มุ่งเดินทางเข้ามาทำกิจกรรมในเขตเมืองสุโขทัย-ลพบุรีและใกล้เคียง

สำหรับด้านตรวจคนเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักรที่ด้านตรวจคนเข้าเมืองสุโขทัย-ลพบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2543 มีจำนวน 166,849 คน แยกเป็นสัญชาติไทย จำนวน 116,158 หรือคิดเป็นร้อยละ 69.6 และคนต่างด้าว จำนวน 50,391 คน หรือร้อยละ 30.4 ของจำนวนบุคคลที่เดินทางออกนอกราชอาณาจักรทั้งหมด คนต่างชาติที่เดินทางออกไปเป็นจำนวนมากที่สุด ยังคงเป็นชาวมาเลเซียและสิงคโปร์ (ตามลำดับ) แสดงให้เห็นว่า ชาวมาเลเซียส่วนใหญ่นิยมข้ามมายังฝั่งไทย เพื่อจุดประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วจึงเดินทางกลับประเทศตน แม้ว่าชาวมาเลเซียบางส่วนจะไม่ได้ทำกิจกรรมอยู่ภายใน

เมืองสุโขทัย-ลก แต่ก็ยังมีจำนวนไม่น้อยที่เข้ามาใช้บริการต่างๆ ในเมืองสุโขทัย-ลก เช่นเดียวกับชาวอำเภออื่นๆ ใกล้เคียงที่เข้ามาใช้บริการในตัวเมือง

ตารางที่ 3.5 แสดงสถิติคนไทยและคนต่างด้าวที่เดินทางเข้า-ออกราชอาณาจักรไทย
ทางด้านตรวจคนเข้าเมืองสุโขทัย-ลก ปี พ.ศ. 2543

เดือน	เข้า			ออก		
	ไทย	ต่างชาติ	รวม	ไทย	ต่างชาติ	รวม
ม.ค.	8,266	3,385	11,651	10,187	3,936	14,123
ก.พ.	9,574	4,053	13,627	8,763	3,994	12,757
มี.ค.	10,658	4,096	14,754	11,111	4,247	15,358
เม.ย.	10,320	4,532	14,852	10,126	4,231	14,357
พ.ค.	10,198	4,740	14,938	10,000	4,420	14,420
มิ.ย.	9,586	4,338	13,924	9,593	4,560	14,153
ก.ค.	9,937	4,900	14,837	10,196	5,089	15,285
ส.ค.	10,438	5,409	15,847	9,614	4,849	14,763
ก.ย.	10,075	4,452	14,527	9,898	4,762	14,660
ต.ค.	10,710	3,852	14,562	10,757	3,597	14,354
พ.ย.	10,518	3,641	14,159	8,952	3,026	11,978
ธ.ค.	10,061	3,680	13,741	6,961	3,680	10,641
รวม	120,341	51,078	171,419	116,158	50,391	166,849

ที่มา : ด้านตรวจคนเข้าเมืองสุโขทัย-ลก

3.4 สถาบันและบริการทางสังคม

ก. สถาบันการศึกษา

ในบริเวณเขตเมืองสุโขทัย-ลก มีสถาบันการศึกษาทั้งสิ้น 12 แห่ง ให้บริการด้านการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แบ่งเป็น โรงเรียนในสังกัดเทศบาล 4 แห่ง คือ โรงเรียนเทศบาล 1-2-3-4 ดำเนินการสอนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1 แห่ง คือโรงเรียนสุโขทัย-ลก เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านสุโขทัย-ลก เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 5 แห่ง คือ โรงเรียนอนุบาลสุโขทัย โรงเรียนวังผึ้ง โรงเรียนบุญยลภานฤมิตร โรงเรียนผดุงวิทย และโรงเรียนแสงธรรมวิทยา เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษา และศูนย์การศึกษานอก

โรงเรียนที่เปิดการสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 แห่ง ในปี 2543 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 10,713 คน จำนวนครูทั้งหมด 544 คน อัตราส่วนครูต่อนักเรียนเท่ากับ 1:20 คน

จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 12 แห่งที่ตั้งอยู่ในเมืองสุโขทัย-ลก ซึ่งเป็นจำนวนที่ค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับขนาดของพื้นที่เมือง ซึ่งมีขนาดเพียง 20.5 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น จำนวนโรงเรียนจึงค่อนข้างเพียงพอที่จะรองรับประชาชนในชุมชนเมืองและพื้นที่ใกล้เคียง ไม่มีปัญหาการขาดแคลนสถานศึกษาในเมืองแต่อย่างใด ปัญหาด้านการศึกษาที่พบในอำเภอชายแดนรวมทั้งเมืองสุโขทัย-ลกด้วยมักจะเป็นปัญหาเด็กข้ามไปศึกษาในโรงเรียนของประเทศมาเลเซีย เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และมีค่านิยมเหมือนกับชาวมาเลเซีย รวมทั้งการใช้ภาษาพูดในชีวิตประจำวันมักจะใช้ภาษายาวีเป็นหลัก ซึ่งทำให้เมื่อนักเรียนเข้าเรียนในโรงเรียนแล้วไม่เข้าใจ ไม่สามารถพูดและฟังภาษาไทยที่ครูสอนได้

ข. การบริการด้านสาธารณสุข

สถานบริการสาธารณสุขในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลก ประกอบด้วยโรงพยาบาลสุโขทัย-ลก ศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาล 1 แห่ง สถานพยาบาลเอกชน 11 แห่ง แบ่งเป็น คลินิกเวชกรรม 8 แห่ง และคลินิกทันตกรรม 3 แห่ง

โรงพยาบาลสุโขทัย-ลก เป็นโรงพยาบาลของรัฐสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ตั้งอยู่บริเวณถนนทรายทอง 6 ในปี 2543 มีจำนวนเตียง 160 เตียง นายแพทย์ประจำ 12 คน ทันตแพทย์ 4 คน เภสัชกร 7 คน และพยาบาล 226 คน สำหรับสัดส่วนระหว่างนายแพทย์ต่อประชากรเมืองนั้นเท่ากับ 1: 3,294 คน แต่เนื่องจากโรงพยาบาลแห่งนี้เป็นโรงพยาบาลประจำอำเภอ ดังนั้นหากคิดสัดส่วนของนายแพทย์ต่อประชากรรวมทั้งอำเภอ จะได้เท่ากับ 1: 5,673 คน ซึ่งเมื่อเทียบกับมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุขที่กำหนดสัดส่วนไว้ที่ 1:5,000 คน จะเห็นได้ว่าสัดส่วนนายแพทย์ต่อประชากรของโรงพยาบาลมากกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่มากนัก ในปี 2543 มีจำนวนผู้ป่วยเข้ามาใช้บริการที่โรงพยาบาลทั้งหมด 71,280 คน เฉลี่ยวันละ 195 คน

ส่วนศูนย์บริการสาธารณสุขของเทศบาลนั้น การให้บริการเน้นหนักทางด้าน การป้องกันโรคและการส่งเสริมสุขภาพพลานามัยเป็นหลัก ส่วนการบำบัดรักษาโรคมียังมีการปฐมพยาบาลเล็กน้อยๆ เนื่องจากมีโรงพยาบาลประจำอำเภอและสถานอนามัยประจำตำบล ที่ให้บริการด้านการบำบัดรักษาโรคอยู่แล้ว

เมื่อพิจารณาถึงการบริการด้านสาธารณสุขโดยรวมแล้ว จะเห็นว่า การให้บริการมีความพร้อมอยู่พอสมควร ทั้งจำนวนสถานบริการสาธารณสุขและจำนวนบุคลากร ต่างอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่สามารถรองรับและให้บริการประชากรได้อย่างค่อนข้างพอเพียง

ตารางที่ 3.6 แสดงข้อมูลการสาธารณสุขและอนามัยชุมชนในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย

ปี พ.ศ.	สถานสาธารณสุข		บุคลากรด้านสาธารณสุขและอนามัย				จำนวน เตียง คนไข้	จำนวนผู้ ป่วยเฉลี่ย ต่อวัน
	โรงพยาบาล (แห่ง)	คลินิก (แห่ง)	แพทย์ (คน)	พยาบาล (คน)	เภสัชกร (คน)	ทันตแพทย์ (คน)		
2539	1	N/A	13	168	6	3	160	133
2540	1	N/A	18	177	6	2	160	160
2541	1	N/A	15	186	8	3	160	178
2542	1	N/A	13	200	7	4	160	195
2543	1	11	12	226	7	4	160	198

ที่มา : โรงพยาบาลสุโขทัย

ตารางที่ 3.7 แสดงสัดส่วนด้านการสาธารณสุข เมืองสุโขทัย

	สัดส่วนเมืองสุโขทัย	มาตรฐานสาธารณสุข
แพทย์ : ประชากร	1 : 3,294	1 : 5,000
พยาบาล : ประชากร	1 : 174	1 : 300
เตียง : ประชากร	1 : 247	1 : 617

ที่มา : โรงพยาบาลสุโขทัย

ค. ศาสนสถาน

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณร้อยละ 75 ศาสนาพุทธ ประมาณร้อยละ 20 และศาสนาอื่นๆ อีกราวร้อยละ 5 ซึ่งการนับถือศาสนาอิสลามของชาวมุสลิมในเมืองสุโขทัย จะเคร่งครัดในหลักคำสอนทางศาสนา และถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาก จากการสำรวจในเขตเทศบาล พบมัสยิดจำนวน 27 แห่ง กระจายตัวอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาล ในขณะที่วัดหรือที่พักสงฆ์มี 5 แห่ง และศาลเจ้าเพียง 1 แห่งเท่านั้น คือศาลเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ ซึ่งเป็นที่นับถือของชาวจีนในเมืองสุโขทัย และจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาสักการะเป็นจำนวนมาก

ง. การบรรเทาสาธารณภัย และความปลอดภัยในทรัพย์สิน

การบรรเทาสาธารณภัย

งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเมืองสุโขทัย-โลกมีที่ทำการ 2 แห่ง โดยมีศูนย์หลักอยู่ที่ ถนนเอเชีย 18 บริเวณตรงข้ามโรงเรียนเทศบาล 3 และศูนย์ย่อยอยู่ที่บริเวณสนามกีฬาพระราชมีอัตรากำลัง 47 นาย และอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) คอยสนับสนุนการปฏิบัติการอีก 113 นาย ด้านอุปกรณ์ มีรถดับเพลิง 6 คัน รถบรรทุกน้ำ 5 คัน รถกระเช้าบันไดเลื่อน 5 คัน และรถกู้ภัย 5 คัน สถิติเพลิงไหม้ในรอบปี 2543 ในเขตเทศบาล 5 ครั้ง ความเสียหายประมาณ 162,000 บาท ลดลงจากสถิติปี 2539 ซึ่งเกิดเหตุเพลิงไหม้ในเขตเทศบาลถึง 17 ครั้ง เป็นความเสียหายประมาณ 1,778,000 บาท เป็นอย่างมาก เนื่องจากการตระหนักถึงความสำคัญของความสูญเสียที่เกิดขึ้นจากเหตุเพลิงไหม้ในปีที่ผ่านมา ทั้งแก่ราษฎรในพื้นที่เองและส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ของเมือง ทำให้นักท่องเที่ยวขาดความมั่นใจในสวัสดิภาพของเมืองสุโขทัย-โลก จึงทำให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกิดการตื่นตัวด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

ตารางที่ 3.8 แสดงข้อมูลการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเมืองสุโขทัย-โลก

รายการ	2539	2540	2541	2542	2543
1. รถยนต์บรรทุกน้ำ (คัน)	1	2	3	4	5
2. รถยนต์ดับเพลิง (คัน)	6	6	6	6	6
3. รถกระเช้าบันไดเลื่อน (คัน)	1	2	3	4	5
4. รถกู้ภัย (คัน)	1	2	3	4	5
5. รถยนต์ตรวจการณ์บรรทุกเครื่องหาม (คัน)	1	2	3	4	5
6. เครื่องหาม (เครื่อง)	4	4	4	4	4
7. เรือท้องแบน (ลำ)	1	2	3	4	49
8. เพลิงไหม้ในรอบปี (ครั้ง) ในเขต	17	26	61	13	5
นอกเขต	11	5	10	5	-
9. ความเสียหาย (บาท) ในเขต	1,778,000	466,350	2,580,300	571,000	162,000
นอกเขต	211,000	2,730,000	1,730,000	27,150,500	-
10. เจ้าหน้าที่ (คน)	52	50	49	48	47
11. อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน(คน)	-	115	144	144	113

ที่มา : งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เทศบาลตำบลสุโขทัย-โลก

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ด้านการรักษาความสงบและเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นภารกิจโดยตรงของสถานีตำรวจภูธรอำเภอสุโขทัย ซึ่งตั้งอยู่บนถนนเจริญเขต บริเวณแยกตัดถนนเจริญเขตซอย 3 ซึ่งเนื่องจากเมืองสุโขทัยมีสภาพที่ตั้งเป็นเมืองชายแดนที่มีประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่น ทั้งชั่วคราวและถาวร คดีต่างๆ จึงเกิดขึ้นตามสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ซึ่งเป็นปัญหาหลักของพื้นที่ที่ต้องติดตามแก้ไขต่อไป จากคดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2539 - 2543) ซึ่งแบ่งคดีออกเป็น 5 ประเภท จะพบว่า คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย (คดียาเกี่ยวกับเสพติด โสเภณี การพนัน และการลักลอบเข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย) เป็นคดีที่เกิดขึ้นมากที่สุด ประมาณร้อยละ 62.5 รองลงมาเป็นคดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน ประมาณร้อยละ 17.8 และคดีอาญาที่น่าสนใจ ประมาณร้อยละ 12.7 ตามลำดับ จากสถิติจำนวนคดีต่างๆ ที่เกิดขึ้นพอจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่แห่งนี้ คือ การที่เมืองสุโขทัยมีจำนวนสถานบันเทิงเริงรมย์ประเภทต่างๆ เป็นจำนวนมาก ที่ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือนเมืองสุโขทัย ซึ่งสร้างรายได้แก่เมืองสุโขทัย ในขณะที่เดียวกันสถานบันเทิงจำนวนมากดังกล่าว ก็อาจเป็นผลเสียทำให้เกิดปัญหาสังคมแก่เมือง ได้แก่ ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี การพนัน ฯลฯ ด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังส่งผลกระทบต่อภาพพจน์ของเมืองสุโขทัยในสายตาของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

จากสถิติดังกล่าวที่แสดงการเปลี่ยนแปลงของจำนวนคดีในแต่ละปี พบว่า ตั้งแต่ปี 2541 เป็นต้นมาจำนวนคดีรวมที่รับแจ้งเริ่มมีจำนวนลดลง เป็นผลมาจากการดำเนินการปราบปรามอย่างเอาใจจริงเอาใจของทางเจ้าหน้าที่ตำรวจในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงลดลงในปี 2542 และ 2543 ยังมีสัดส่วนการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก (ประมาณร้อยละ 6.49 และ 1.07 ตามลำดับ) แสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหาของเมืองสุโขทัยเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินที่ยังต้องมีการปรับปรุงเร่งดำเนินการลดจำนวนคดีความที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่เมืองสุโขทัย เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตของประชาชนในเมืองสุโขทัย รวมถึงสวัสดิภาพของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมเยือน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองสุโขทัยได้อีกทางหนึ่ง

ตารางที่ 3.9 แสดงข้อมูลคดีที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาล ปี 2539 - 2543

คดีกลุ่มที่รับแจ้ง	2539	2540	2541	2542	2543
1. คดีอุจฉกรรจ์สะเทือนขวัญ	14	15	15	15	17
2. คดีประทุษร้ายต่อชีวิตและเพศ	26	40	40	45	35
3. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน	80	140	140	127	132
4. คดีอาญาที่น่าสนใจ	21	93	93	77	94
5. คดีที่รัฐเป็นผู้เสียหาย	371	513	513	485	463
รวม	512	801	801	749	741

ที่มา : สถานีตำรวจภูธรอำเภอสุโขทัย

จ. สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการของประชาชนชาวสุโขทัย-ลก ประกอบด้วยสวนสาธารณะขนาดกลาง-ใหญ่ 3 แห่ง คือ

- **สวนรื่นอรุณ** เป็นสวนสาธารณะขนาดกลาง ตั้งอยู่ริมถนนทรายทอง 2 ตรงข้ามฝั่งถนนกับเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลก เป็นสวนสาธารณะพร้อมสนามเด็กเล่น มีห้องสมุดประชาชนของการศึกษานอกโรงเรียน และมีร้านอาหารจำนวนมากอีกด้วย ในตอนเย็นมักมีครอบครัวพาบุตรหลานมาพักผ่อน โดยเฉพาะเด็กๆ เนื่องจากมีสนามเด็กเล่นและร้านอาหารไว้บริการจำนวนมาก นอกจากนี้บริเวณด้านข้างสวน ยังเป็นที่ตั้งของสนามกีฬาหาราช ซึ่งชาวสุโขทัย-ลกมักมาวิ่งออกกำลังกายที่นี่อีกด้วย

- **สวนภูมิรินทร์** เป็นสวนสาธารณะขนาดกลาง ตั้งอยู่ริมถนนเอเชีย 18 ติดกับสถานีสถานีรถไฟสุโขทัย-ลก เป็นที่ประดิษฐานพระบรมราชานุสรณ์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สวนนี้มีลักษณะเด่นคือ อุดมไปด้วยไม้ประจำถิ่น เช่น หมากแดง ปาล์มบังสุกุล เหมาะสำหรับการชื่นชมและศึกษาพรรณไม้ธรรมชาติที่หายาก ปัจจุบันทางเทศบาลได้ดำเนินการขยายพื้นที่สวนให้กว้างออกไปเพื่อสามารถรองรับประชาชนที่มาพักผ่อนได้มากขึ้น

- **สวนสิรินธร** ตั้งอยู่ริมถนนทรายทอง 5 ติดกับโรงเรียนเทศบาล 4 เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ ในตอนเช้า-เย็นจะมีประชาชนไปใช้บริการจำนวนมาก เนื่องจากเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ มีบริเวณที่ตั้งติดกับแม่น้ำสุโขทัย-ลก มีทัศนียภาพงดงาม มีสระน้ำและน้ำพุ เหมาะสำหรับการพักผ่อน-ออกกำลังกายเป็นอย่างมาก

- **สวนขวัญประชา** เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่แห่งใหม่ของเมืองสุโขทัย-ลก ตั้งอยู่บริเวณตอนใต้ของชุมชนเมือง บริเวณริมถนนเจริญขวัญ หรือทางหลวงหมายเลข 4057 ตอนล่าง ทางไปอำเภอแฉ่ง

นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำคัญ คือ ศาลเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ ตั้งอยู่บริเวณซอยภูธร ถนนเจริญเขต เป็นที่ประดิษฐานของเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ ซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสของชาวสุโขทัย-ลกและจังหวัดใกล้เคียงเป็นอย่างมาก ในทุกๆ ปีจะมีการจัดงานสมโภชประจำปีบริเวณศาลเจ้าแม่ ในวันที่ 23 เดือน 3 ของจีนในงานจะมีกิจกรรมมากมาย เช่น ขบวนสิงโต ขบวนเอ็งกอ และยังมีการเล่นไฟอีกด้วย

ฉ. การกำจัดขยะมูลฝอย

การกำจัดขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลก มีสถานที่ทิ้งขยะมูลฝอยอยู่ห่างจากกระยะชุมชนเป็นระยะทางประมาณ 5 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4056 (สุโขทัย-ลก) มีขนาดพื้นที่ประมาณ 36 ไร่ 40 ตารางวา อุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดเก็บมีรถบรรทุกขยะจำนวน 6 คัน รถเข็นขยะจำนวน 10 คัน ถังบรรจุขยะจำนวน 300 ใบ พนักงานรักษาความสะอาดจำนวน 130 คน

แนวทางการพัฒนาเมืองสู่เชิงโก-ลก
เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน

แสดง ที่ตั้งโรงเรียน โรงพยาบาล สถานีตำรวจ และส่วนราชการ

โรงเรียน :

- 1 เทศบาล 1 บ้านสุโขทัย
- 2 เทศบาล 2 บุญสถาน
- 3 เทศบาล 3 สุธา
- 4 เทศบาล 4 ผดุงวิทย์
- 5 สุโขทัย
- 6 บ้านสุโขทัย
- 7 บุญสถาน
- 8 สุธา
- 9 ผดุงวิทย์
- 10 รังษี

สถานีตำรวจ + โรงพยาบาล

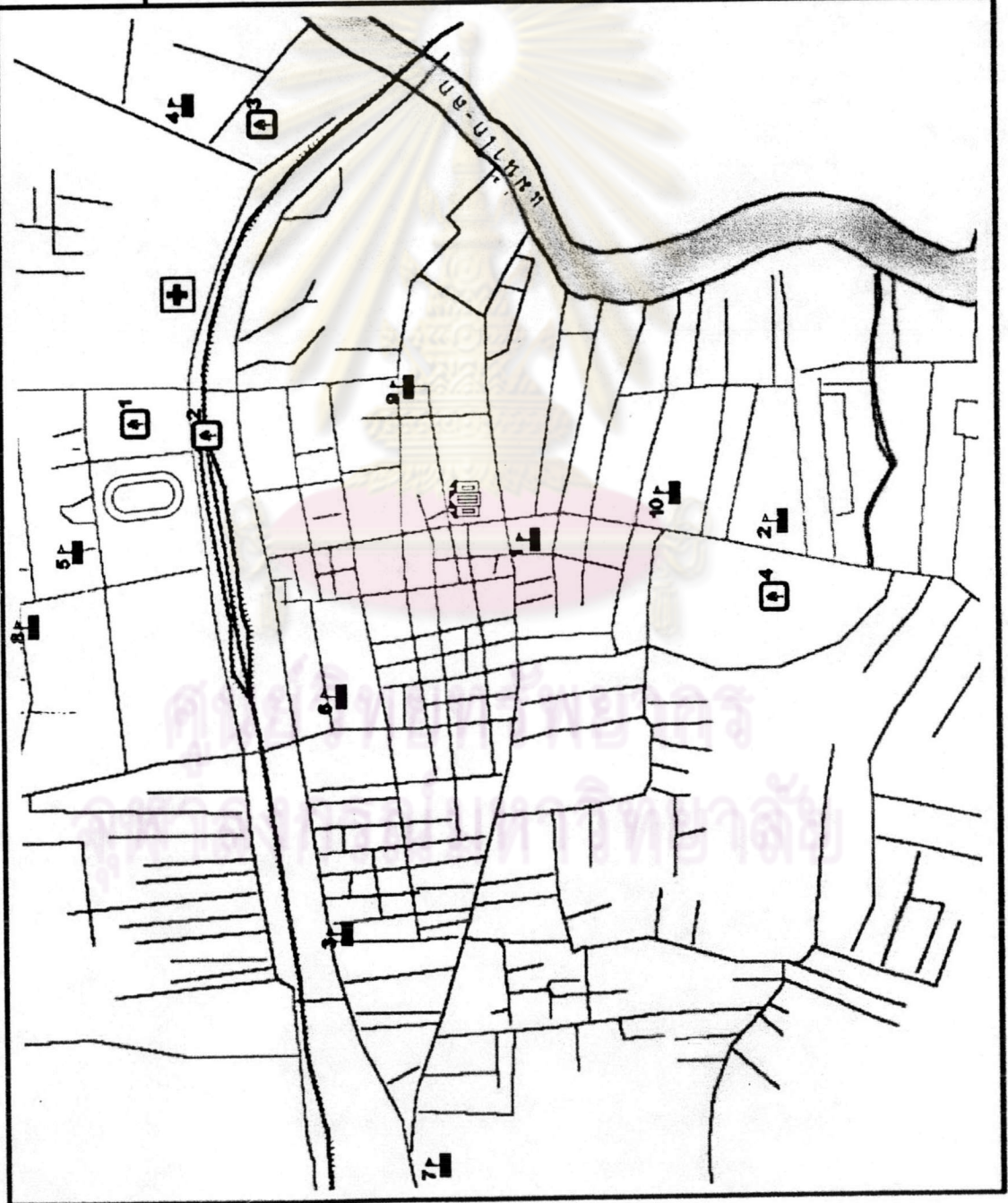
- ส่วนราชการ :
- 1 ส่วนเรือนจำ
 - 2 ส่วนภูมิคุ้มกัน
 - 3 ส่วนสาธารณสุข
 - 4 ส่วนขวัญประชา

ที่มา : สำนักงานเทศบาลตำบลสุโขทัย

แผนที่ 3.5

มาตราส่วน 1 : 15,500

สวนสาธารณะสิรินธร

สวนขยายของสวนภูมินทร์ที่กำลังดำเนินการก่อสร้าง

ยามเย็นบริเวณริมสนามกีฬาหาราช

ภาพที่ 3.7 แสดงสถานที่ที่พักผ่อนหย่อนใจ

ปริมาณขยะเฉลี่ยต่อวันประมาณ 66 ลูกบาศก์เมตร วิธีการกำจัดขยะใช้ถมในที่ลุ่ม ดាក់ให้แห้งแล้วเผา ในปัจจุบันการจัดเก็บขยะพบปัญหาขยะตกค้างบ้าง โดยเฉพาะบริเวณตลาดมทั้งสามแห่ง และปัญหาการทิ้งขยะไม่เป็นที่ให้พบเห็นบ้างในแหล่งชุมชน อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการท่องเที่ยวมีส่วนทำให้ปริมาณขยะมีเพิ่มมากขึ้น ในอนาคตจึงน่าจะมีการจัดเก็บที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.5 ประชากร

เทศบาลตำบลสุโขทัย-โลกมีจำนวนประชากรตามทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2543 จำนวน 39,525 คน แยกเป็นชาย 19,066 คน หญิง 20,459 คน จำนวนบ้าน 11,359 หลัง จำนวนครอบครัว 7,124 ครอบครัว เฉลี่ยความหนาแน่นประมาณ 1,756 คนต่อตารางกิโลเมตร การเปลี่ยนแปลงประชากรค่อนข้างคงที่มีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ประมาณร้อยละ 1.75 ต่อปี การย้ายเข้าย้ายออกแต่ละปีมีความแตกต่างกันน้อยเช่นกัน แต่จะมีประชากรแฝงไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน มีทั้งข้าราชการ ประชาชนที่เข้ามาประกอบอาชีพ คนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง หรือแรงงานต่างด้าว นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ตั้งบ้านเรือนในพื้นที่ใกล้เคียงเขตเทศบาล เข้ามาทำงานและใช้บริการในเมือง

เมื่อพิจารณาด้านโครงสร้างประชากรในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย-โลก อัตราส่วนเพศชายต่อหญิง 100 คนเท่ากับ 93 คน อัตราส่วนพึ่งพิง ประมาณร้อยละ 36.43 ร้อยละของประชากรแต่ละกลุ่มอายุเท่ากับ

0 – 5 ปี ร้อยละ 10.03	5 – 10 ปี ร้อยละ 10.65
11 – 20 ปี ร้อยละ 18.17	21 – 30 ร้อยละ 16.26
31 – 40 ปี ร้อยละ 18.52	41 – 50 ปี ร้อยละ 13.07
51 – 60 ปี ร้อยละ 6.63	61 ปีขึ้นไป ร้อยละ 6.66

ที่มา : ศูนย์ประมวลผลข้อมูล ภาค 9 จังหวัดสงขลา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.10 แสดงสถิติทะเบียนราษฎรในเขตเทศบาลตำบลทุ่งโพธิ์ (ณ วันที่ 31 ธันวาคม ของปี)

พ.ศ.	ประชากรทั้งหมด	เกิด			ตาย			ย้ายเข้า			ย้ายออก			จำนวนบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนเพิ่มสุทธิ
		รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง			
2539	36,902	1,504	766	738	148	90	58	1,689	817	872	2,420	1,245	1,175	6,889	11,553	612
2540	37,410	1,657	875	782	190	118	72	1,684	773	911	2,642	1,356	1,286	7,046	11,518	508
2541	37,637	1,736	860	876	186	119	67	1,870	906	864	2,524	1,281	1,243	7,032	11,345	227
2542	38,737	1,687	883	804	194	116	78	2,121	1,007	1,114	2,522	1,304	1,218	7,102	11,726	1,100
2543	39,525	1,640	853	787	204	125	79	2,030	1,102	1,102	2,679	1,350	1,329	7,124	11,395	788

ที่มา : งานทะเบียนราษฎร เทศบาลตำบลทุ่งโพธิ์

ตารางที่ 3.11 การคาดการณ์จำนวนประชากรเมืองสุโขทัย-ลกในอนาคต

พ.ศ.	จำนวนประชากร				
	ในเขตเทศบาล	อัตราเพิ่มรายปี (ร้อยละ)	นอกเขตเทศบาล	อัตราเพิ่มรายปี (ร้อยละ)	รวม
2544	48,720	3.5	5,597	5.0	54,317
2545	50,426	3.5	5,876	5.0	56,302
2546	52,190	3.5	6,170	5.0	58,361
2547	54,017	3.5	6,479	5.0	60,496
2548	55,908	3.5	6,803	5.0	62,710
2549	57,864	4.0	7,143	5.5	65,007
2550	60,179	4.0	7,536	5.5	67,715
2551	62,586	4.0	7,950	5.5	70,536
2552	65,090	4.0	8,387	5.5	73,477
2553	67,693	4.0	8,849	5.5	76,542
2554	70,401	4.0	9,335	5.5	79,736
2555	73,217	4.0	9,849	5.5	83,066
2556	76,146	4.0	10,391	5.5	86,536
2557	79,192	4.0	10,962	5.5	90,154
2558	82,359	4.0	11,565	5.5	93,924
2559	85,654	4.0	12,201	5.5	97,885

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.6 การคมนาคมขนส่ง

สุโขทัย-ลกห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 1,200 กิโลเมตร การเดินทางระหว่างจังหวัดในปัจจุบันมีความสะดวกมากกว่าเดิม การคมนาคมสามารถเดินทางได้โดยรถยนต์หรือรถไฟเข้าสู่ตัวอำเภอได้อย่างสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางรถไฟ ซึ่งเป็นพาหนะที่ประชาชนนิยมใช้บริการมากที่สุดเป็นจุดต้นทางและปลายทางของรถไฟสายใต้หลายสาย โดยมีสถานีรถไฟสุโขทัย-ลกเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดต่างๆ จนถึงกรุงเทพฯ และเชื่อมต่อระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย มีขบวนรถเข้า-ออกตลอดทั้งวันรวมวันละ 12 เที่ยว ซึ่งเป็นที่นิยมของประชาชนและนักท่องเที่ยวที่ไม่มีรถส่วนตัวใช้เป็นพาหนะในการเดินทางเข้าสู่เมืองสุโขทัย-ลกเป็นอย่างมาก เนื่องจากสถานีรถไฟตั้งอยู่ใจกลางเมือง รวมทั้งปัจจัยด้านความปลอดภัยที่มีมากกว่าการเดินทางโดยรถยนต์ สามารถเดินทางได้สะดวกปลอดภัยทุกฤดูกาล ไม่ว่าจะเป็นการบรรทุกผู้โดยสารหรือสัมภาระที่มีปริมาณมาก และค่าใช้จ่ายถูกกว่าการเดินทางประเภทอื่น แม้จะใช้เวลาในการเดินทางค่อนข้างมาก เช่น กรุงเทพฯ-สุโขทัย-ลก ใช้เวลาเดินทางประมาณ 21 ชั่วโมง เป็นต้น

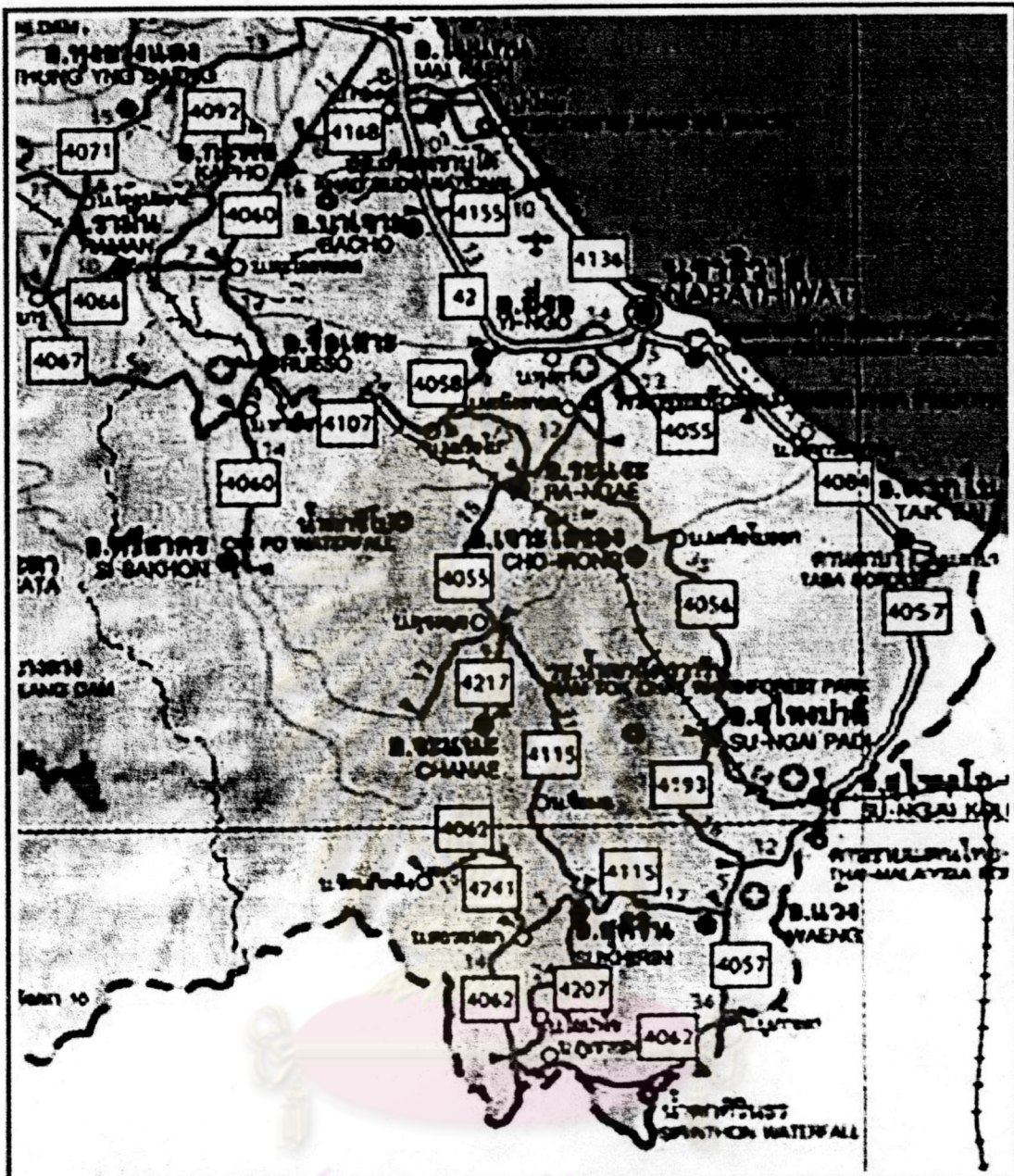
ตารางที่ 3.12 แสดงการคมนาคมทางรถไฟ

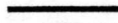
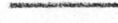

ขบวนที่	ต้นทาง - ปลายทาง	ออก - ถึง	หมายเหตุ
448	สุโขทัย-ลก - สุราษฎร์ธานี	06.25 - 18.50 น.	รถธรรมดา
452	สุโขทัย-ลก - นครศรีธรรมราช	09.00 - 18.00 น.	รถธรรมดา
172	สุโขทัย-ลก - กรุงเทพฯ	11.55 - 08.50 น.	รถเร็ว
464	สุโขทัย-ลก - พัทลุง	12.15 - 18.55 น.	รถธรรมดา
450	สุโขทัย-ลก - หาดใหญ่	13.25 - 17.50 น.	รถธรรมดา
38	สุโขทัย-ลก - กรุงเทพฯ	14.05 - 10.45 น.	รถด่วนพิเศษ
454	สุโขทัย-ลก - ยะลา	15.40 - 17.55 น.	รถธรรมดา

ที่มา: สถานีรถไฟสุโขทัย-ลก

ทางรถยนต์ ถนนจากตัวจังหวัดได้รับการปรับปรุงให้เป็น 4 ช่องทางจราจรตลอดสาย ทำให้ระยะเวลาในการเดินทางทางรถยนต์ รวมถึงรถโดยสารประจำทางจากเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพฯ หาดใหญ่ อำเภอเมืองนราธิวาส ฯลฯ มีความสะดวกรวดเร็วกว่าในอดีตที่ผ่านมา ส่วนเส้นทางสายอื่นๆ ก็ได้มีการปรับปรุงผิวจราจรให้มีความสามารถรองรับการใช้รถใช้ถนนของประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ดีขึ้นเช่นกัน โดยเส้นทางระหว่างอำเภอและจังหวัดที่ผ่านเมืองสุโขทัย-ลกได้แก่

- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4056 เชื่อมระหว่างจังหวัดนราธิวาส ผ่านอำเภอระแงะ อำเภอเจาะไอร้อง อำเภอสุโขทัย-ลก และอำเภอสุโขทัย-ลก ผิวทางกว้างตั้งแต่ 6 - 27 เมตร นักท่องเที่ยวสามารถโดยสารรถยนต์จากเส้นทางนี้เข้าสู่ประเทศมาเลเซียได้โดยผ่านด่านสุโขทัย-ลก-ลันตูบันยัง

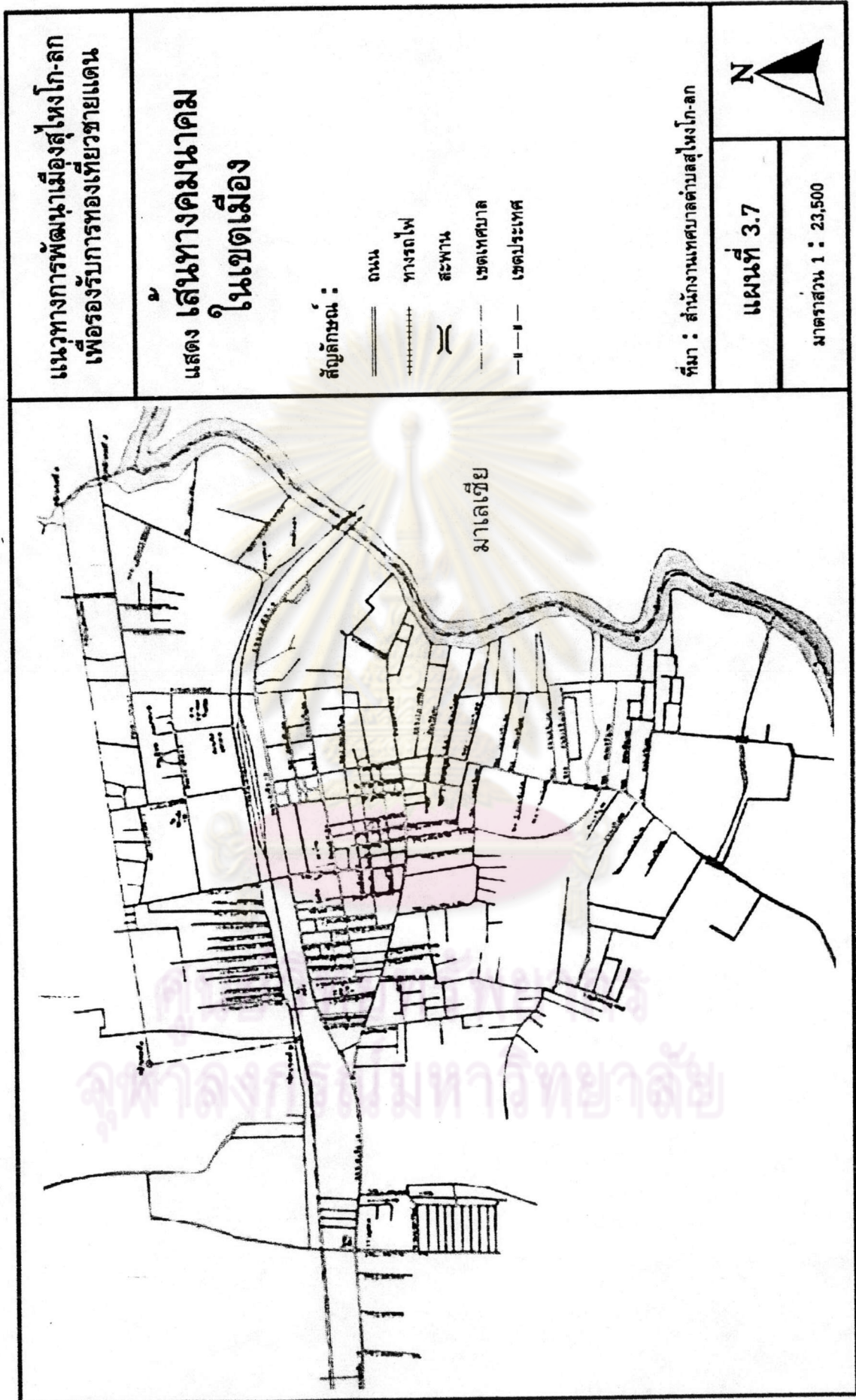
<p>แนวทางการพัฒนาเมืองสุইโกลก เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดน</p>	<p>แผนที่ 3.6</p>
<p>แสดง เส้นทางคมนาคม</p>	<p>สัญลักษณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> ถนนลาดยาง 4 เลน ถนนลาดยาง 2 เลน ถนนลูกรังหรือถนนของหน่วยงานอื่นที่มีใช้ของกรมทางหลวง ทางรถไฟ
<p>ที่มา : กรมทางหลวง</p>	<p>มาตราส่วน 1 : 660,000</p>

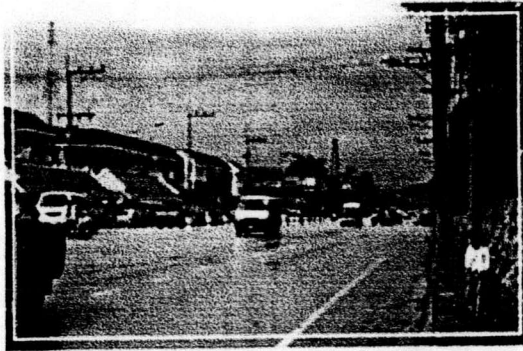
- ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4057 มีผิวทางกว้างตั้งแต่ 6 - 19 เมตร เชื่อมระหว่าง จังหวัดนราธิวาส ผ่านอำเภอตากใบ ถึงอำเภอสุโงโก-ลก และสามารถโดยสารรถยนต์ถึงอำเภอแว้งและอำเภอ สุคีรินได้โดยสะดวกอีกทางหนึ่ง

ส่วนการเดินทางทางอากาศเมืองสุโงโก-ลกยังไม่มีท่าอากาศยานในเขตอำเภอ หากสามารถเดินทางได้โดยขึ้นเครื่องบินได้ที่ท่าอากาศยานนราธิวาส (สนามบินบ้านทอน อำเภอเมือง นราธิวาส) ระยะทางจากตัวเมือง สุโงโก-ลกถึงสนามบินนราธิวาสประมาณ 72 กิโลเมตร มีรถตู้รับส่ง ปัจจุบันบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ใช้เครื่องบินแบบโบอิง 737-400 จุผู้โดยสารได้ 149 คน ทำการบินในเส้นทางกรุงเทพฯ-ภูเก็ต-นราธิวาส และนราธิวาส-ภูเก็ต-กรุงเทพฯ ทุกวัน วันละ 1 เที่ยวบิน ในการเดินทางโดยทางเครื่องบินใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง และใช้เวลาในการต่อรถจากสนามบินมายังเมืองสุโงโก-ลกอีกประมาณ 1 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการเดินทางที่ใช้เวลาน้อยที่สุด แต่ต้องเดินทาง 2 ต่อ จึงอาจไม่เป็นการสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ในเขตเทศบาลตำบลสุโงโก-ลก มีถนน ตรอก ซอยรวมกันทั้งหมดประมาณ 120 สาย มีความยาวรวมกันประมาณ 50 กิโลเมตร ประกอบด้วยถนนสายหลัก 5 สาย ได้แก่ ถนนเอเชีย 18 ถนนประชาธิปไตย ถนนเทศบาล ถนนเจริญเขต และถนนทรายทอง โครงข่ายของถนนในชุมชนมีลักษณะเป็นตารางหมากรุก (Grid System) คือ มีถนนสายหลักตัดเป็นกรอบสี่เหลี่ยมผืนใหญ่ แล้วมีการตัดถนนสายรอง และซอยเข้าเชื่อมต่อกันเป็นตารางสี่เหลี่ยมเล็กอีกชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะในย่านธุรกิจการค้าใจกลางชุมชน จะตัดถนนเป็นรูปตารางสี่เหลี่ยมเห็นได้ชัดเจน และมีตรอกซอยหนาแน่นเป็นพิเศษ ส่วนทางตอนเหนือของ ชุมชน ด้านเหนือสถานีรถไฟ ไม่มีการตัดเป็นตรอก ซอยมากนัก เนื่องจากลักษณะการใช้ที่ดินบริเวณนี้ เป็นสถานบ้านราชการและสวนสาธารณะเป็นส่วนใหญ่ การใช้ที่ดินเบาบางไม่หนาแน่นคึกคักเหมือนพื้นที่พาณิชย์กรรมบริเวณตอนใต้

พื้นผิวการจราจรของถนนภายในชุมชนส่วนใหญ่เป็นถนนแบบ Asphaltic Concrete หรือถนนคอนกรีตลาดยาง ส่วนน้อยประมาณร้อยละ 8 เป็นถนนลูกรังหรือหินคลุก ขนาดถนนส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นถนนแคบๆ กว้างประมาณ 7 - 9 เมตร ความกว้างเฉลี่ยประมาณ 8.93 เมตร ส่วนถนนสายรองและถนนในซอยมีความกว้างประมาณ 4 - 6 เมตร กว้างเฉลี่ยประมาณ 5.77 เมตร ถนนที่มีความกว้างของพื้นผิวการจราจรมากที่สุดคือ ถนนสายเอเชีย 18 มีความกว้างถึง 30 เมตร สำหรับซอยที่มีผิวจราจรแคบที่สุดนั้น มีความกว้างเพียง 3 เมตรเท่านั้น ได้แก่ ถนนชลธารเขต ซอย 3 และถนนทรายทอง 3 ซอย 2 จากการประเมินส่วนใหญ่พบว่า ระบบถนนในเมืองสุโงโก-ลกส่วนใหญ่โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปานกลางค่อนข้างดี มีข้อบกพร่องคือ ความกว้างของผิวการจราจรค่อนข้างแคบ และลักษณะโครงข่ายถนนที่เป็นแบบตารางสี่เหลี่ยมขนาดเล็ก มีจำนวนแยกจุดตัดค่อนข้างมากในระยะทางสั้นๆ ทำให้ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษในการใช้รถใช้ถนนในเมือง ส่งผลต่อการจราจรที่มักติดขัดในช่วงเช้า-เย็นและในช่วงเทศกาล นอกจากนี้ขนาดของผิวถนนที่ไม่อาจขยายได้ ทำให้ไม่สามารถในการรองรับปริมาณการจราจรที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวของเมืองในอนาคตได้

ถนนสายเอเชีย 18 เป็นถนนสถานที่กว้างที่สุดในชุมชน

การจราจรบริเวณถนนเจริญเขต

ความกว้างของถนนในชุมชนมีไม่มากนัก

มอเตอร์ไซค์รับจ้างพบได้ทั่วไปตามแยกต่างๆ ในชุมชน

ภาพที่ 3.8 แสดงสภาพการคมนาคมภายในเมือง

ส่วนยานพาหนะที่ใช้ในเขตเมือง จากการสังเกตจะพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้รถจักรยานยนต์เป็นยานพาหนะส่วนบุคคลในการเดินทางสัญจรภายในเมือง และนิยมใช้รถกระบะรองลงมา ที่พบเห็นได้น้อย ได้แก่รถยนต์ส่วนบุคคลที่มีจำนวนไม่มากนัก อาจเนื่องมาจากการใช้รถจักรยานยนต์มีความสะดวกในการใช้เดินทางบนถนนที่ค่อนข้างแคบของชุมชนได้ดีกว่ายานพาหนะประเภทอื่นๆ

การขนส่งสาธารณะ ในเขตเทศบาลมีรถรับจ้าง รถ 2 แถว รถตู้ และรถประจำทางวิ่งระหว่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง รถโดยสารระยะไกลไปกรุงเทพฯ และภูเก็ต โดยมีบริษัทขนส่งเป็นผู้ดำเนินการ มีทั้งรถปรับอากาศชั้น 1 ชั้น 2 และ V.I.P. ด้านการสัญจรภายในชุมชน มีเฉพาะรถจักรยานยนต์รับจ้างที่จอดรอผู้โดยสารอยู่ตามจุดต่างๆ ประมาณ 120 จุด ครอบคลุมทั้งเขต เช่น บริเวณหน้าสถานีรถไฟ หน้าตลาด ย่านพาณิชย์กรรม บริเวณหน้าโรงแรมต่างๆ และตามสี่แยกต่างๆ เป็นต้น จำนวนประมาณ 2,000 - 3,000 คัน

ในด้านการเดินทางเข้าสู่ประเทศมาเลเซียก็สามารถทำได้โดยผ่านด่านสุโขทัย-ลก ซึ่งตั้งอยู่ติดกับชุมชนเมืองสุโขทัย-ลก เพียงข้ามสะพานข้ามแม่น้ำสุโขทัยมาเท่านั้น จะเป็นชุมชนรัตนบุรี ซึ่ง เป็นชุมชนชายแดนของรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย และหากต้องการเดินทางต่อไปยังเมืองโกตาบารู เมืองหลวงของรัฐกลันตัน จะใช้เวลาในการเดินทางด้วยรถยนต์ประมาณ 1 ชั่วโมงเท่านั้น

จากสภาพโดยทั่วไป การจราจรภายในชุมชนเมืองยังอยู่ในสภาพที่คล่องตัวไม่หนาแน่น และเป็นอุปสรรคต่อการคมนาคมและขนส่ง ปัญหาที่มีผลกระทบต่อระบบการคมนาคมและขนส่ง เนื่องจากไม่มีสถานีขนส่งที่ถาวร รถโดยสารที่ให้บริการจึงต้องวิ่งเข้าสู่ตัวชุมชนหลัก ทำให้ผู้ประกอบการขนส่งต้องหาที่จอดรถกันเอง โดยจะใช้ผิวจราจรบนถนนสายหลักๆ เป็นที่จอด เช่น ถนนเอเชีย 18 (บริเวณหน้าสถานีรถไฟ) ถนนเทศบาล ถนนเจริญเขต ถนนประชาวิวัฒน์ และถนนชื่นมรรคา เป็นต้น ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาการจราจรติดขัดและขาดความคล่องตัวได้ในหลายๆ จุดของชุมชน และปัญหาผู้เดินเท้าต้องใช้ผิวจราจรแทนทางเท้า เนื่องจากถนนสายหลักๆ ในเขตชุมชนเมืองมีทางเท้าที่แคบมาก และบางแห่งก็ไม่มี ประกอบกับการจอดรถและการตั้งสิ่งของไม่เป็นระเบียบกีดขวางทางเดิน จึงทำให้ผู้เดินเท้าต้องลงมาใช้ผิวจราจรแทน และทำให้เกิดอุบัติเหตุได้ง่าย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

3.7 การใช้ที่ดิน

ในการศึกษาการวางแผนพัฒนา เพื่อรองรับการท่องเที่ยวชายแดนของเมืองและชุมชนเมืองสุโขทัย-ลก จำเป็นต้องศึกษาถึงเรื่องกิจกรรมการใช้ที่ดินของชุมชนเมือง เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

การใช้ที่ดิน ปี พ.ศ. 2536

การใช้ที่ดินของชุมชนเมืองสุโขทัย-ลกในปี 2536 โดยทั่วไปจะมีลักษณะปะปนผสมผสาน ยังไม่ปรากฏการแบ่งแยกกิจกรรมกันอย่างชัดเจนมากนัก ยกเว้นการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมที่มีการเกาะกลุ่มกันอย่างชัดเจนบริเวณใจกลางเมือง ซึ่งเมื่อพิจารณากิจกรรมการใช้ที่ดินภายในเขตชุมชนเมืองสุโขทัย-ลก จะสามารถแยกออกเป็นย่านต่างๆ ได้ดังนี้

พาณิชยกรรม ย่านการค้าจะรวมตัวกันอยู่ช่วงใจกลางชุมชน อยู่ระหว่างเส้นทางหลักคือ ถนนเอเชีย 18 และถนนประชาธิปไตย ช่วงที่ถนนเจริญเขตตัดกับถนนสายหลัก 2 สายดังกล่าว แล้วทอดตัวไปทางตะวันตกจนถึงถนนอารีฟมรรคา ย่านการค้าจะเกาะกลุ่มกันอยู่บริเวณถนนเจริญเขต ถนนประชาธิปไตย แยกถนนเอเชีย 18 บริเวณปากตะวันออกของถนนเจริญเขตจนถึงริมฝั่งแม่น้ำสุโขทัย-ลก ทางตะวันออก และตอนเหนือของซอยบูรณะ ลงมาทางใต้ จนถึงถนนเจริญเขตซอย 5 โดยจะหนาแน่นบริเวณถนนเทศบาลชุม ถนนประชาธิปไตย ถนนสุโขทัยดีงศ์ ถนนเจริญเขต ถนนชื่นมรรคา ถนนบุษยพันธุ์ ถนนวงศัทธิ ถนนนวมินทร์ และถนนเอเชีย 18 บริเวณหน้าสถานีรถไฟสุโขทัย-ลก

ที่พักอาศัย บริเวณที่พักอาศัยของชุมชนเมืองสุโขทัย-ลก กระจายตัวอยู่นอกชุมชนเสมือนเป็นกรอบของชุมชนชั้นในอีกทีหนึ่ง สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 บริเวณ คือ บริเวณริมแม่น้ำสุโขทัย-ลก จะเป็นที่พักอาศัยเป็นหลักและมีโรงงานอุตสาหกรรมอยู่บ้าง บริเวณที่อยู่ระหว่างถนนเอเชีย 18 ช่วงที่เชื่อมต่อกับถนนประชาธิปไตย ลงมาจนถึงบริเวณตอนใต้ของถนนประชาธิปไตย บริเวณด้านหลังของสถานีราชการทางด้านเหนือของสถานีรถไฟ เป็นชุมชนที่เกาะติดกับถนนสายทองทั้ง 5 สาย และที่ที่พักอาศัยบริเวณถนนที่ตัดเลียบเส้นทางรถไฟ

อุตสาหกรรม ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมการผลิตและบริการขนาดเล็ก หรืออุตสาหกรรมภายในครัวเรือน เช่น การซ่อมยานพาหนะ อาหารและเครื่องดื่ม และทำผลิตภัณฑ์โลหะ ฯลฯ ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในบริเวณเขตเมือง ส่วนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีเพียง 2 แห่ง คือ โรงงานทำเส้นไหมสำเร็จรูป และโรงงานทำยางพารา ตั้งอยู่บริเวณทางตะวันตกของชุมชนเมืองสุโขทัย-ลก บริเวณริมแม่น้ำสุโขทัย-ลก ซึ่งจะเห็นได้ว่าการใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมในเมืองสุโขทัย-ลกยังคงมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไป ไม่ได้มีการรวมตัวกันเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กและอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนนั่นเอง

แนวทางการพัฒนาเมืองสู่ไฮเทค
เพื่อรองรับการทองเที่ยวชายแดน

แสดง การใช้ประโยชน์ที่ดิน
พ.ศ. 2536

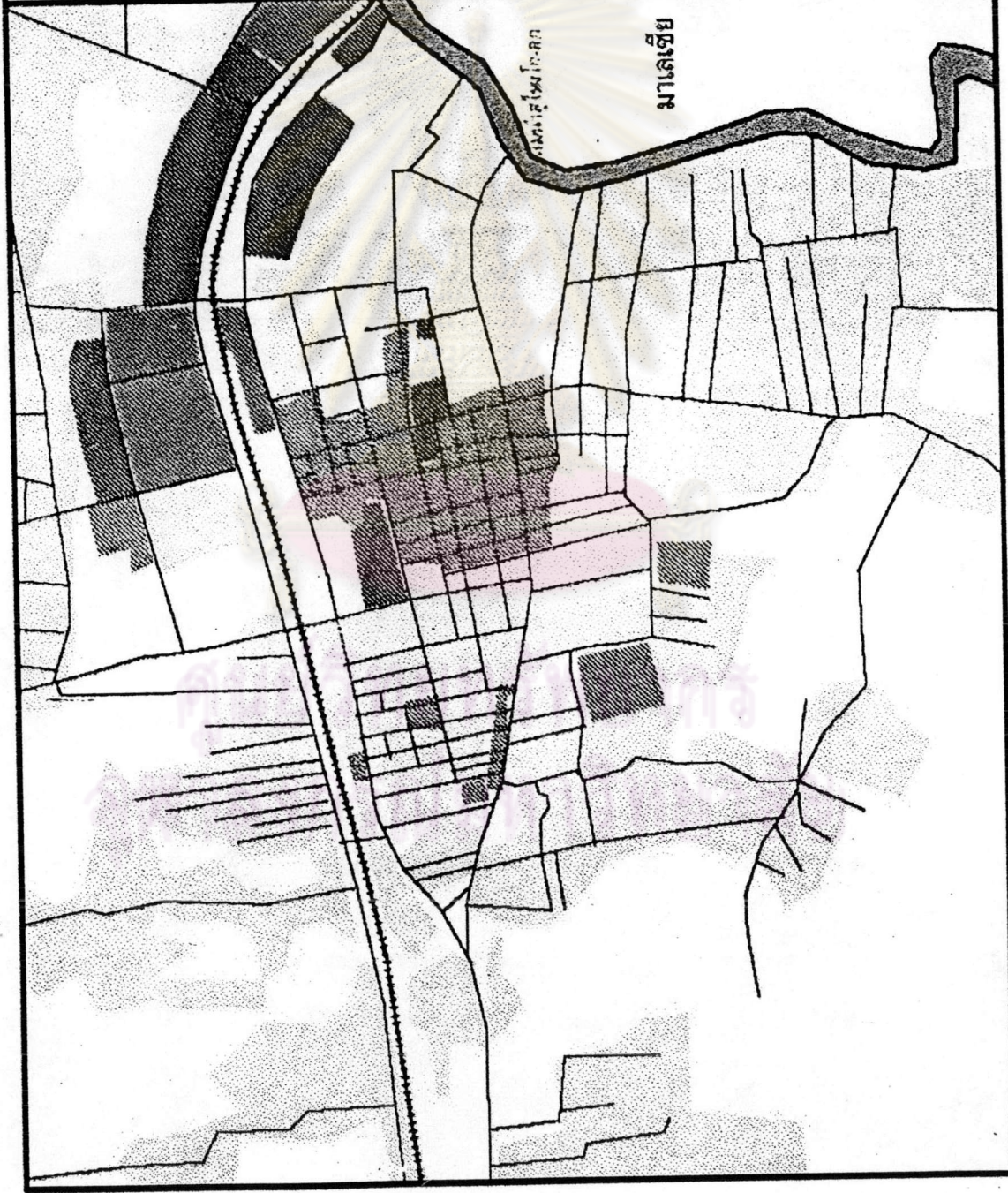
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย
 - ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
 - ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
 - ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
 - ที่ดินประเภทที่ว่างเปล่า
 - และสิ่งควบคุม
 - ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
 - ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
 - ที่ดินประเภทสถาบันราชการ
- การสาธารณสุขและสาธารณสุข

ที่มา : สำนักงานผังเมืองจังหวัดนราธิวาส

แผนที่ 3.8

มาตราส่วน 1 : 17,600

สถานที่ราชการ ส่วนใหญ่กระจุกตัวรวมกันอยู่บริเวณทางตอนเหนือของชุมชน บริเวณถนนทรายทอง 1 - 6 ทางตอนบนของสถานีรถไฟ เป็นที่ตั้งของสถานที่ราชการสำคัญๆ ของชุมชน เช่น ที่ว่าการอำเภอสุโขทัย สำนักงานเทศบาลตำบลสุโขทัย โรงพยาบาลสุโขทัย ฯลฯ นอกนั้นก็กระจายอยู่ในเขตเมือง

สถานบันการศึกษา ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทั่วไป ครอบคลุมพื้นที่บริการทั้งชุมชน เมืองสุโขทัย ทั้งภายในเขตเทศบาลตำบลและนอกเขตเทศบาลฯ

สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย สวนรื่นอรุณ ซึ่งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนทรายทอง ฝั่งตรงข้ามสำนักงานเทศบาลตำบลสุโขทัย สวนภูมิพันธ์ เป็นสวนสาธารณะขนาดเล็กบริเวณข้างสถานีรถไฟสุโขทัย และสวนสิรินธร เป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ข้างโรงเรียนเทศบาล 4 ริมแม่น้ำสุโขทัย

ศาสนสถาน ประกอบด้วยมัสยิด วัด และศาลเจ้า ซึ่งส่วนใหญ่กระจายตัวทั่วไปอยู่ในย่านที่พักอาศัยบริเวณชานเมืองเป็นส่วนใหญ่ โดยวัดจะตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนไทยพุทธ ในขณะที่มัสยิดจะตั้งอยู่เป็นศูนย์กลางของชุมชนมุสลิม ส่วนศาลเจ้าก็จะตั้งอยู่บริเวณใจกลางชุมชน เนื่องจากชาวจีนส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในบริเวณย่านการค้าเป็นหลัก

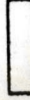

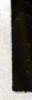

การใช้ที่ดิน ปี พ.ศ. 2545

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาชุมชนเมืองสุโขทัยได้มีการขยายตัวและเจริญเติบโตไม่มากนัก มีการเพิ่มพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินเพียงเล็กน้อย เช่นในบริเวณพื้นที่ตามแนวถนนสำคัญๆ ของเมือง ได้แก่ ถนนเอเชีย 18 ถนนประชาธิปไตย และถนนเจริญเขต เป็นต้น ซึ่งจากการสำรวจพบว่ากิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ในปี 2545 มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

พาณิชยกรรม กิจกรรมการค้าและบริการของชุมชนเมืองสุโขทัยยังคงมีการขยายตัวค่อนข้างเร็ว โดยเป็นการขยายตัวตามเส้นทางคมนาคมที่ใกล้เคียงกับย่านพาณิชยกรรมเดิม นอกจากบริเวณถนนเทศบาลชุม ถนนประชาธิปไตย ถนนสุโขทัย ถนนเจริญเขต ถนนชื่นมรรคา ถนนบุษยพันธุ์ ถนนวงศ์วิที ถนนวรคามินทร์ และถนนเอเชีย 18 บริเวณหน้าสถานีรถไฟ สุโขทัยที่เป็นแหล่งพาณิชยกรรมเดิมแล้ว ยังมีการเพิ่มจำนวนอาคารพาณิชย์จำนวนมากบริเวณทั้งสองฝากถนนเอเชีย 18 ทางฝั่งตะวันออกของชุมชนเมืองสุโขทัย ทางไปอำเภอสุโขทัย จะเห็นได้ว่าการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมเริ่มขยายตัวไปทางตะวันตกของชุมชนเมือง เนื่องจากข้อจำกัดด้านทำเลที่ตั้งและถนน ทำให้ไม่สามารถขยายตัวไปทางอื่นได้อีกแล้ว

แนวทางการพัฒนาเมืองสู่ไฮ-เทค
เพื่อรองรับการทองที่ยาวชายแดน

แสดง การใช้ประโยชน์ที่ดิน พ.ศ. 2545

- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย
- ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
- ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
- ที่ดินประเภทราชการและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่โรงแป้งนึ่งและการ
และสีแวลดอม
- ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ

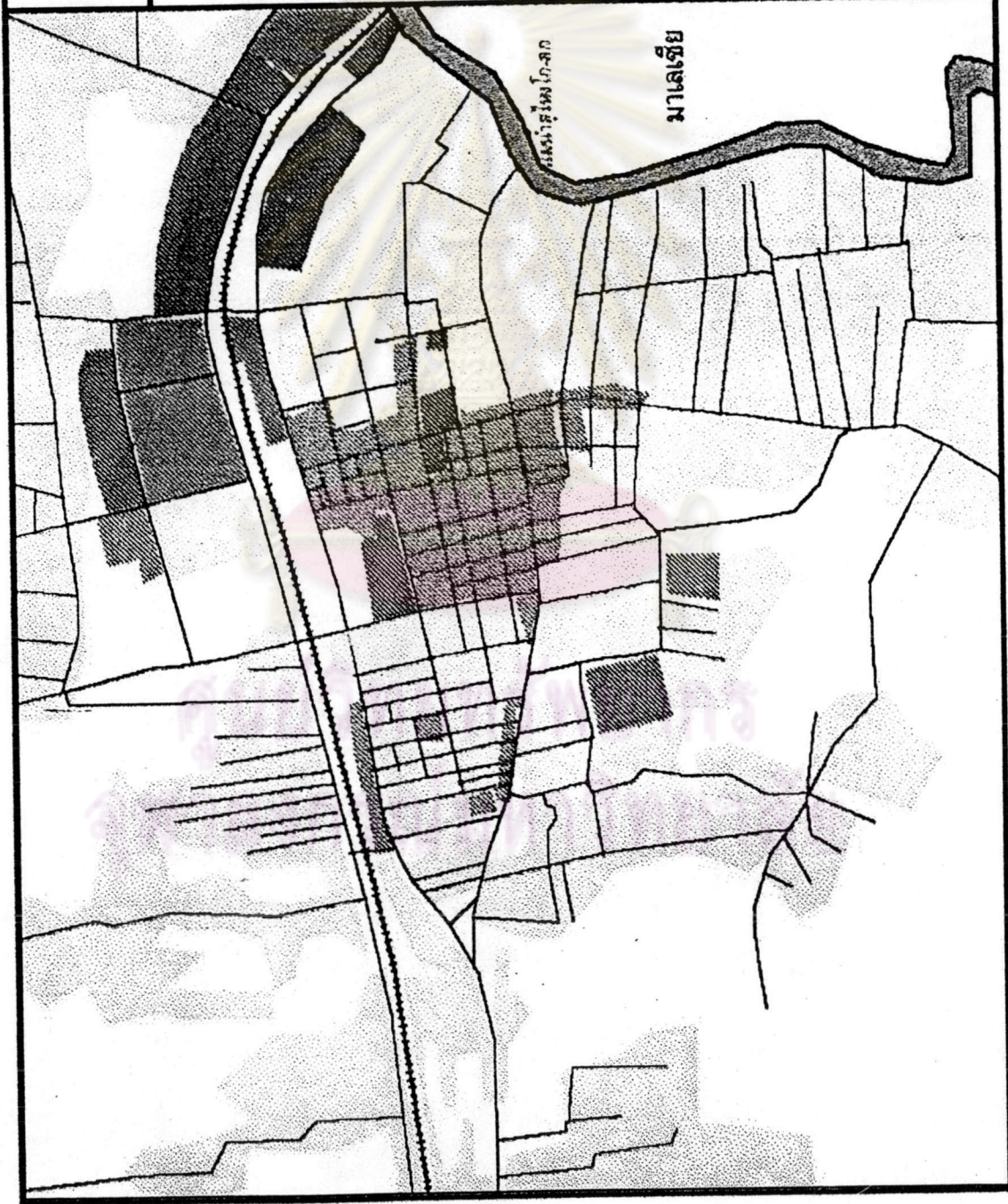
การสาธารณสุขและสาธารณสุข

ที่มา : สำนักงานผังเมืองจังหวัดน่าน

แผนที่ 3.9

มาตราส่วน 1 : 17,600

ที่พักอาศัย มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของเมือง โดยเฉพาะบริเวณตอนบน บริเวณถนนทรายทอง 4-5 มีการเพิ่มขึ้นของอาคารที่พักอาศัยและบ้านจัดสรรค่อนข้างมาก และพบหมู่บ้านจัดสรรบริเวณตามแนวถนนเอเชีย 18 ทางตะวันตกของชุมชน และถนนเจริญเขตตอนใต้ของชุมชนเช่นกัน ส่วนที่พักอาศัยในตัวเมืองก็เริ่มหนาแน่นขึ้นจนกลายเป็นย่านที่พักอาศัยหนาแน่นมากและปานกลาง ตามลำดับกระจายออกไปตามรัศมีของชุมชน

อุตสาหกรรม การใช้ที่ดินเพื่ออุตสาหกรรมในเมืองสุโขทัย-ลพบุรียังคงมีการกระจายตัวอยู่ทั่วไป ไม่ได้มีการรวมตัวกันเป็นหลักแหล่งที่แน่นอน เนื่องจากส่วนใหญ่ยังคงเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กและอุตสาหกรรมภายในครัวเรือนเป็นหลัก

สถานที่ราชการ เช่นเดียวกับการใช้ที่ดินในปี 2536 สถาบันราชการส่วนใหญ่กระจุกตัวรวมกันอยู่บริเวณทางตอนเหนือของชุมชน

สถานบันการศึกษา ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ทั่วไป ทั้งภายในเขตเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลพบุรี และนอกเขตเทศบาลฯ

สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ ประกอบด้วย สวนรื่นอรุณ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะขนาดกลาง ตั้งอยู่บริเวณถนนทรายทอง ตรงข้ามสำนักงานเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลพบุรี สวนภูมินิรมิต เป็นสวนสาธารณะขนาดเล็กบริเวณข้างสถานีรถไฟสุโขทัย-ลพบุรี และสวนสิรินธร ซึ่งเป็นสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่ตั้งอยู่ข้างโรงเรียนเทศบาล 4 ริมแม่น้ำสุโขทัย-ลพบุรี ปัจจุบันทางเทศบาลตำบลสุโขทัย-ลพบุรีได้สร้างสวนสาธารณะขนาดใหญ่อีกแห่งบริเวณถนนเจริญเขตทางตอนใต้ทางไปอำเภอวังน้อยสวนขวัญประชา และกำลังดำเนินการขยายสวนภูมินิรมิตให้มีพื้นที่กว้างขวางขึ้น โดยกินพื้นที่ริมทางรถไฟไปจนถึงสวนสิรินธร เพื่อให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจที่สามารถรองรับประชาชนได้มากขึ้น

ศาสนสถาน ส่วนใหญ่กระจายตัวทั่วไปอยู่ในย่านที่พักอาศัยบริเวณชานเมืองเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก

จะเห็นได้ว่า ชุมชนเมืองสุโขทัย-ลพบุรีมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ย่านการค้า แล้วล้อมรอบด้วยพื้นที่ที่พักอาศัย ดังข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนเมืองสุโขทัย-ลพบุรี ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นนั้น อาจนำมาสรุปเป็นรูปแบบการขยายตัวของชุมชนเมืองสุโขทัย-ลพบุรีได้เป็น 2 ลักษณะ คือ การขยายตัวในแนวราบ และการขยายตัวในแนวตั้ง

การขยายตัวแนวราบ (Outward) จากชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณถนนเจริญเขตในระแวกแรกนั้น จากการศึกษาจากแผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดินและอาคารปี 2536 และ 2545 นั้น พบว่า มีการขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็ว และพื้นที่ที่มีการขยายตัวนั้นมักจะถูกใช้เป็นที่พักอาศัยเกือบทั้งหมด โดยเป็นการขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายหลักๆ ของชุมชนเมือง ได้แก่ ถนนทรายทองทางทิศเหนือ ถนนเอเชีย 18 และถนนประชาธิปไตยทางตะวันตก และถนนเจริญเขตทางทิศใต้ ในขณะที่พื้นที่

พาณิชย์กรรมก็ขยายตัวใหญ่ขึ้นในพื้นที่เดิมบริเวณใจกลางเมือง ส่วนกิจกรรมอื่นนั้นแทบจะไม่มี การเปลี่ยนแปลงเลย

การขยายตัวแนวตั้ง (Upward) การขยายตัวออกลักษณะนี้ของชุมชนเมืองสุโขทัยโก-ลก เกิดขึ้นหลังจากที่ชุมชนแห่งนี้เริ่มมีบทบาทด้านแหล่งบันเทิงเรีงรมย์ ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวชาวมาเลเซียเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้น ความต้องการห้องพักจึงเพิ่มขึ้นตามไปด้วย จึงทำให้ธุรกิจโรงแรมต่างๆ เกิดขึ้นในย่านธุรกิจการค้า ส่วนโรงแรมขนาดเล็กที่มีอยู่แล้วและอาคารบ้านเรือนที่เคยใช้สำหรับการค้าหรือพักอาศัยบางแห่ง ก็มีการปรับปรุงหรือเพิ่มจำนวนห้องให้เพียงพอสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในชุมชน จนทำให้มีธุรกิจโรงแรมเป็นตึกสูงมากมายดังในปัจจุบัน

ด้านทิศทางการขยายตัวเนื่องจากโครงข่ายถนนและทำเลที่ตั้งของชุมชนที่ติดประชิดกับชายแดนและแม่น้ำสุโขทัยทางทิศตะวันตกของชุมชน ทำให้ชุมชนเมืองสุโขทัยโก-ลกไม่สามารถขยายตัวไปทางทิศตะวันตกได้อีกแล้ว ทิศทางการเจริญเติบโตของชุมชน ส่วนหนึ่งจะเป็นการแทนที่อาคารเก่าที่หมดสภาพ อีกส่วนหนึ่งมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปทางตอนบนของชุมชนเมือง บริเวณถนนทรายทอง 1 - 5 ไปจนถึงแนวถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4057 ด้านไปอำเภอตากใบ ซึ่งจะเห็นได้จากอาคารประเภทที่พักอาศัยที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ในช่วงปี 2536 - 2545 ในขณะที่ส่วนหนึ่งขยายตัวไปทางด้านทิศตะวันตกของเมืองตามแนวถนนสายเอเชีย 18 ซึ่งปรากฏอาคารพาณิชย์และอาคารที่พักอาศัยที่มีการเพิ่มจำนวนขึ้นเช่นกัน และทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของชุมชนเมือง ตามแนวถนนเจริญเขต ทางไปอำเภอวัง ซึ่งจะพบอาคารที่พักอาศัยที่เกิดขึ้นใหม่ในช่วงปีดังกล่าวด้วยเช่นกัน ส่วนแนวโน้มการขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ โดยพิจารณาจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในอดีต (2535) และปัจจุบัน (2543) เพื่อคาดการณ์แนวโน้มการขยายตัวของการใช้ที่ดินแต่ละประเภทในอนาคต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ใจกลางชุมชน บริเวณพื้นที่ที่ถนนเอเชีย 18 ถนนเทศบาล และถนนประชาวิวัฒน์ ด้านเหนือและใต้ ดัดถนนวงศัวิวัฒน์ และถนนเจริญเขต ด้านตะวันตกและตะวันออก เป็นที่ตั้งของร้านค้าพาณิชย์กรรมต่างๆ รวมถึงโรงแรมที่พักและร้านอาหารต่างๆ ที่ตั้งกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในปี 2535 - 2543 พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมมากนัก จะมีเพิ่มขึ้นมาบ้างในพื้นที่ริมถนนเอเชีย 18 ทางตะวันออกของเมือง ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายสำคัญของชุมชนที่เชื่อมระหว่างเขตแดนไทย-มาเลเซียผ่านชุมชนเมืองสุโขทัยโก-ลกและเป็นเส้นทางไปสู่อำเภอสุโขทัยปาดิ ดังนั้น แนวโน้มการเจริญเติบโตของการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมจึงมีความเป็นไปได้ที่จะขยายตัวตามถนนสายเอเชีย 18 ทางทิศตะวันออกของเมือง

- การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย จะกระจายตัวอยู่รอบนอกการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม ซึ่งจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยในอดีตถึงปัจจุบัน สามารถนำมาคาดการณ์แนวโน้มการขยายตัวในอนาคต ว่ามีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญของชุมชน ได้แก่ ถนนทรายทองทางตอนบน ถนนเอเชีย 18 ทางตะวันตกของชุมชน และถนนเจริญ

เขตทางตอนใต้ของชุมชน ซึ่งเป็นการเติบโตในทุกทิศทางตามเส้นทางคมนาคมสายหลักยกเว้นทางตะวันออกของชุมชนเนื่องจากติดแม่น้ำสุโข-ลกซึ่งไม่มีพื้นที่ให้ขยายตัวอีกแล้ว

- การใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ ส่วนมากกระจายตัวอยู่ทั่วไปในชุมชน ไม่มีการกระจุกตัวเป็นหลักแหล่งแน่นอนเหมือนการใช้ที่ดินสองประเภทข้างต้น ซึ่งจากข้อมูลการเปลี่ยนแปลงในอดีตพบว่าส่วนใหญ่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมากนัก ดังนั้นแนวโน้มการขยายตัวในอนาคตจึงคาดว่าจะเป็นอย่างเดียวกับในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา คือ กระจายตัวอยู่ทั่วไปในชุมชนเช่นเดียวกับการใช้ที่ดินในปัจจุบันนั่นเอง

จากข้อมูลการคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินแต่ละประเภทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการเจริญเติบโตในอนาคตของเมืองสุโข-ลกจึงน่าจะเป็นการเติบโตของการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมในลักษณะของการทดแทนอาคารเก่าที่หมดสภาพในพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมใจกลางชุมชนเดิม และส่วนหนึ่งจะเป็นการขยายตัวไปตามถนนเอเชีย 18 ทางตะวันตกของชุมชน และการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยที่ขยายตัวไปตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญทางตอนบน (ถนนทรายทอง) ตะวันตก (ถนนเอเชีย 18) และทางตอนใต้ของชุมชน (ถนนเจริญเขต) ดังนั้นความต้องการด้านโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคต่างๆ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง จึงมีแนวโน้มที่จะขยายตัวไปตามทิศทางการขยายตัวของการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยใน 4 ทิศทางตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญของชุมชนข้างต้นนั่นเอง

การใช้ที่ดินกับการท่องเที่ยว

การใช้ที่ดินของเมืองสุโข-ลกมีลักษณะเป็นย่านพาณิชยกรรมอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบด้วยการใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัย และการใช้ที่ดินประเภทอื่นๆ มีกระจายตัวอยู่ทั่วไปในชุมชน โดยลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองสุโข-ลกดังกล่าว สามารถกล่าวเชื่อมโยงถึงการท่องเที่ยวของเมืองสุโข-ลกได้ดังนี้

1) การใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมหรือการใช้ที่ดินเพื่อการค้าและบริการ ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ระหว่างเส้นทางหลักคือ ถนนเอเชีย 18 และถนนประชาวิวัฒน์ ซึ่งเป็นถนนเจริญเขตติดกับถนนสายหลักสองสายดังกล่าว ทอดตัวไปทางทิศตะวันตกจนถึงถนนวงศวิวัฒน์ ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมที่มีการใช้ที่ดินเพื่อการค้าและการบริการอย่างหนาแน่น ซึ่งประกอบไปด้วย โรงแรมที่พัก ร้านอาหาร และร้านค้าต่างๆ ซึ่งถือได้ว่าเป็นย่านการค้าและการท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชน โดยอาจแยกการกระจายตัวของกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ย่านพาณิชยกรรมได้ดังนี้

- โรงแรม ที่พัก ตั้งกระจายตัวอยู่ทั่วไปในย่านพาณิชยกรรมของชุมชน (ดูแผนที่ 3.3 ประกอบ) โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่ในรูปสี่เหลี่ยมของถนนวงศวิวัฒน์ ถนนเทศบาล ถนนประชาวิวัฒน์ และถนนเจริญเขต ที่มีการใช้พื้นที่เพื่อประกอบกิจการโรงแรม ที่พัก มากเป็นพิเศษ

- สถานบันเทิง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ภายในโรงแรมขนาดกลางและใหญ่ บริเวณย่านพาณิชย์กรรมใจกลางเมือง และมีส่วนหนึ่งบริเวณถนนเจริญเขตชอย 3 และถนนประชาวิวัฒน์ตลอดทั้งสาย

- ร้านค้าและร้านอาหาร กระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่พาณิชย์กรรม ไม่มีการกระจุกตัวให้เห็นอย่างชัดเจน

ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาใช้บริการของโรงแรมที่พัก ร้านอาหาร สถานบันเทิง รวมไปถึงการจับจ่ายสินค้าต่างๆ ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ซึ่งการเดินทางโดยรถยนต์เข้าสู่ย่านพาณิชย์กรรมของชุมชนดังกล่าวสามารถทำได้สะดวก โดยผ่านเส้นทางคมนาคมหลายสายที่ตัดผ่านภายในพื้นที่ รวมถึงการเดินทางภายในย่านพาณิชย์กรรมก็มีความสะดวกเช่นกัน เนื่องจากภายในบริเวณมีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อถึงกันโดยตลอด อย่างไรก็ตาม การที่ในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมมีการตัดถนนหนาแน่นนอกจากจะเป็นการสร้างความสะดวกในการเข้าถึงแล้ว ในขณะเดียวกัน การที่มีถนนหนาแน่นทำให้มีจุดตัดของถนนที่มากเกินไป รวมถึงลักษณะของถนนที่ค่อนข้างแคบ ทำให้นักท่องเที่ยวอาจมีปัญหากับในการใช้รถใช้ถนน ที่จะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ รวมถึงปัญหาที่จอดรถ และการจราจรติดขัดในบางช่วงด้วย

2) การใช้ที่ดินประเภทที่พักอาศัยของเมืองสุโขทัย-โลก จะกระจายตัวอยู่รอบนอกชุมชน ทำหน้าที่เสมือนเป็นกรอบของชุมชนชั้นในอีกทีหนึ่ง ซึ่งจะเกาะกลุ่มอยู่ตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญของชุมชน ได้แก่ ถนนทรายทองทางตอนบน ถนนเอเชีย 18 และถนนเลียบทางรถไฟทางตะวันตก ทางตอนใต้ของถนนประชาวิวัฒน์ และทางตะวันออกของถนนเจริญเขต ซึ่งประกอบไปด้วยชุมชนย่อยๆ ในเขตเทศบาลประมาณ 15 ชุมชน โดยมีชุมชนที่ถือได้ว่าเป็นชุมชนแออัด 3 ชุมชน คือ ชุมชนลือแบ ทางตะวันออกตอนใต้ของถนนเจริญเขต ชุมชนดงภูเขา ทางตอนบนบริเวณเหนือสถานีรถไฟสุโขทัย-โลก และชุมชนหลังด่าน ทางตะวันออกของเมือง บริเวณหลังด่านสุโขทัย-โลก ที่มีการปลูกสร้างบ้านเรือนอย่างแออัด และมีเส้นทางเข้าถึงที่คับแคบ ยากแก่การเข้าไปดูแลรักษาความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การรักษาความปลอดภัย รวมถึงการป้องกันอุบัติเหตุต่างๆ ทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งเสื่อมโทรม มีสภาพไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของเมืองในสายตาของนักท่องเที่ยวที่พบเห็นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนหลังด่าน ที่สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนจากบริเวณด่านสุโขทัย-โลก

3) การใช้ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม โดยทั่วไปอุตสาหกรรมที่พบในเมืองสุโขทัย-โลกจะเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน ที่ให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เป็นหลัก และกระจายตัวอยู่ทั่วไปในชุมชน ปัญหาบริเวณชุมชนและย่านพาณิชย์กรรมจึงมีไม่มากนัก ในทางกลับกัน ยังมีส่วนช่วยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวโดยอ้อมอีกทางหนึ่งด้วย เช่น การช้อปปิ้งอาหาร เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางเข้ามาในเมืองสุโขทัย-โลก โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นหลัก การช้อปปิ้งอาหารจึงถือได้ว่าเป็นการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน และการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น

4) การใช้ที่ดินประเภทสถานบริการ ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทางตอนบนของชุมชน บริเวณถนนทรายทองและบริเวณด่าน ส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยตรงได้แก่ บริเวณด่านสุโขทัย-โลก ซึ่ง

เป็นที่ตั้งของสำนักงานด้านศุลกากร ตำรวจท่องเที่ยว สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานสาธารณสุข และศูนย์บริการนักท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่ตั้งอยู่บริเวณถนนเอเชีย 18 เซิงสะพานข้ามแม่น้ำสุโข-ลก ซึ่งพิจารณาจากที่ตั้งถือว่ามีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่จะต้องให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาทางด้านสุโข-ลกที่เข้ามาทำพิธีการผ่านแดนเป็นหลัก แต่เมื่อพิจารณาอาคารสถานที่และพื้นที่ให้บริการ ปัจจุบัน (2545) ถือว่ามีพื้นที่ไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวจำนวนมากในแต่ละวันได้อย่างสะดวกได้ เนื่องจากตัวอาคารมีเนื้อที่จำกัด และมีสภาพชำรุดทรุดโทรม ส่วนในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมจะมีการใช้ที่ดินประเภทสถานบ้านราชการสองแห่ง คือ กองกำกับการและสถานีตำรวจภูธรอำเภอสุโข-ลก และสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งตั้งอยู่บริเวณถนนเจริญเขตแยกตัดกับถนนเจริญเขตซอย 3 ซึ่งพิจารณาจากที่ตั้งถือว่ามีความเหมาะสมเช่นกัน เนื่องจากเป็นหน้าที่ของตำรวจ (กองกำกับการและสถานีตำรวจภูธรอำเภอสุโข-ลก) โดยตรงในการดูแลรักษาความสงบภายในพื้นที่ชุมชนเมืองสุโข-ลก การมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมใจกลางชุมชนจึงเป็นที่ตั้งที่เหมาะสมในการดูแลรักษาความสงบของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณย่านพาณิชย์กรรมซึ่งมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นหนาแน่นในพื้นที่นี้ รวมถึงยังเป็นสร้างความอุ่นใจให้นักท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง ว่ามีหน่วยงานรักษาความสงบอยู่ในบริเวณอันใกล้ เป็นต้น

5) การใช้ที่ดินเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ปัจจุบัน (2545) ในเขตเทศบาลมีสวนสาธารณะ 4 แห่ง คือ สวนภูมินทร์ บริเวณสถานีรถไฟสุโข-ลก สวนรื่นอรุณ บริเวณถนนทรายทอง สวนสิรินธร บริเวณถนนทรายทองติดแม่น้ำสุโข-ลก และสวนขวัญประชา บริเวณถนนเจริญเขตทางตอนใต้ของชุมชน ซึ่งสวนสาธารณะเหล่านี้ นอกจากจะให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่เองแล้ว ยังมีนักท่องเที่ยวบางส่วนที่สนใจเข้ามาพักผ่อนในสวนสาธารณะทั้งสี่แห่งด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในสวนภูมินทร์ ที่มีการปลูกไม้เฉพาะถิ่นหายาก ได้แก่ ปาล์มบังสูรและหมากแดง และสวนรื่นอรุณที่มีร้านค้าจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มอยู่ภายในสวนสาธารณะ ซึ่งเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในการเข้ามาแวะพักผ่อนยามเย็น ก่อนที่จะกลับไปทำกิจกรรมหรือพักผ่อนในตัวเมืองต่อไป

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะการใช้ที่ดินของเมืองสุโข-ลกที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวโดยตรงหรือทางอ้อม ซึ่งชี้ให้เห็นถึงภาพการท่องเที่ยวของเมืองสุโข-ลกในปัจจุบันได้ชัดเจนขึ้น และนำไปสู่การศึกษาบทบาทด้านการท่องเที่ยวของเมืองสุโข-ลกต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย